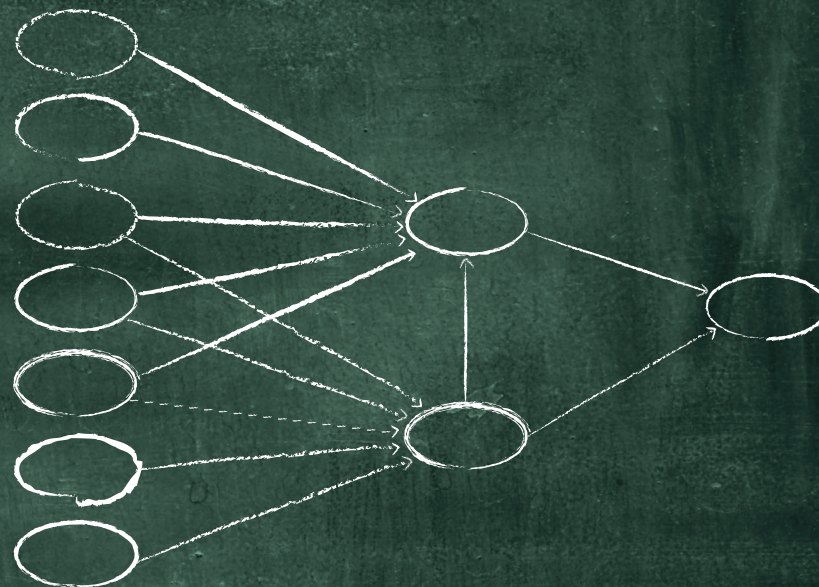

Könyvsorozatunk legújabb kötete a Budapesti Corvinus Egyetem 2021-es Tudományos Diákköri Konferenciáján (TDK) helyezést elért dolgozataiból válogat. Ezúttal is arra kértük a kiválasztott munkák szerzőit, hogy legfontosabb eredményeiket a nagyközönség számára is érthetően és élvezetesen foglalják össze. Emellett bemutatjuk a 2021-ben rendezett TDK díjnyertes dolgozatainak listáját. Sorozatunk tizennegyedik tagjaként mostani kötetünk hívószavai a kötődés és a bizalom.

Kötetünkben szóba kerül napjaink egyik legfontosabb társadalmi problémája, a falvak elnéptelenedése. Vizsgáljuk továbbá, hogy a V4 országokban milyen kapcsolat mutatható ki a bizalom és a szavazási magatartás között. A tőkepiacok felé kanyarodva a momentum hatás jelenlétét és jövedelmezőségét vesszük górcső alá az amerikai részvénypiacokon az elmúlt 40 évben, valamint az európai hozamgörbék recesszió-előrejelző képességét. A digitális média kapcsán pedig foglalkozunk az „algoritmikus” verselés jelenségével, illetve az influencersok iránti rajongás egy speciális vonzatával, a paraszociális kapcsolatokkal.

Hallgatóink tudományos munkái rendkívül sokszínűek és az aktualitásokra fókuszálnak. Kutatásaik nagyon is valós, napi problémák megoldásait keresik, miközben eredményeiket úgy is elő tudják adni, hogy az a szakterületen kevésbé jártas olvasóknak is élvezetes legyen. Nem titkolt reményünk, hogy ezzel nem csak rokonaiknak és ismerőseiknek okoznak majd örömet, de kedvet hoznak diáktársaiknak is a tudományos igényességű vizsgálódásokhoz.

Válogatás a BCE tudományos diákköri munkáiból

Kötődés és bizalom

Közgáz diáktudós

Közgáz diáktudós Kötődés és bizalom

Közgáz diáktudós

Kötődés és bizalom

TDK Könyvtár

A sorozat kötetei:

Közgáz diáktudós 2010

Közgáz diáktudós – Piac és verseny

Közgáz diáktudós – Üzleti modellek, gazdasági
és társadalmi hatások

Közgáz diáktudós – Verseny és versenyképesség

Közgáz diáktudós – Gazdasági-társadalmi fejlődés
és fenntarthatóság

Közgáz diáktudós – Versenyképesség és felelősség

Közgáz diáktudós – Hatékonyság és imázs

Közgáz diáktudós – Útkeresés válság után

Közgáz diáktudós – Gazdaság, közösség, társadalom

Közgáz diáktudós – Információ és pszichológia

Közgáz diáktudós – Verseny, életmód, identitás

Közgáz diáktudós – Értékek, döntések, tudás

Közgáz diáktudós – Felelősség és közösség

Közgáz diáktudós – Kötődés és bizalom

Szerkesztette:

Csordás Tamás, Mitev Ariel, Wimmer Ágnes

Közgáz diáktudós Kötődés és bizalom

Válogatás a BCE Közgáz Campus tudományos diákköri munkáiból

© A kötetet szerkesztette:
Csordás Tamás, Mitev Ariel, Wimmer Ágnes

© Szerzők:
Bognár Bálint György, Csábráki Dávid, Csordás Tamás,
Granát Marcell, Hadászi Szabolcs, Mitev Ariel, Ondrik Szonja,
Szabó Ákos, Szabó Dorottya, Wimmer Ágnes, 2022

Kiadja:
a Budapesti Corvinus Egyetem
1093 Budapest, Fővám tér 8.
www.uni-corvinus.hu, www.uni-corvinus.hu/fooldal/kutatas/tdk/

A kötet a Budapesti Corvinus Egyetem NTP-HHTDK-20-0067 projektje
támogatásával jött létre.

A kötet az EFOP-3.6.3-VEKOP-16-2017-00007 projekt
támogatásával jött létre.

ISSN 2063-7667

print: ISBN 978-963-503-904-3
ebook: ISBN 978-963-503-905-0

DOI: 10.14267/978-963-503-905-0

Minden jog fenntartva.

Nyomdai előkészítés, kivitelezés: CCPrinting Kft.

Tartalom

Előszó	7
Csordás Tamás – Mitev Ariel – Wimmer Ágnes Tudományos diákköri dolgozatok a kíváncsiságtól a kutatói pályáig vezető úton	13
Ondrik Szonja Menni vagy maradni? – A család mint megtartó erő Nógrádkövesd és környékén	27
Bognár Bálint György Algoritmikus verselés – A képvers és az anonimitás az instaversek szolgálatában	41
Szabó Ákos Amitől „megőrülsz, megvadulsz” – A hitelesség és a paraszociális kapcsolat vizsgálata az influencer marketing korában	57
Hadászi Szabolcs A bizalom és a szavazás kapcsolata a V4 országokban	83
Csábráki Dávid Dinamikus súlyozású kereskedési stratégiák a momentum szolgálatában, avagy hogyan védekezhetünk a momentum hatás összeomlása ellen?	97
Szabó Dorottya – Granát Marcell Az európai hozamgörbék recesszió előrejelző képességének empirikus vizsgálata	113
TDK-eredmények A Budapesti Corvinus Egyetem 2021. évi TDK Mozaik konferencián díjazott hallgatók és oktatók	135
A TDK Könyvtár Közgáz Diáktudós sorozatban eddig megjelent tanulmányok listája (2010-2021)	157

Előszó

Könyvünk a 2010-ben indított Közgáz Diáktudós sorozat tizennegyedik kötete, a sorozatban publikált tanulmányok és a szerzők száma is jóval száz fölött jár. Évről évre a Budapesti Corvinus Egyetem Tudományos Diákköri (TDK) konferenciáján eredményesen szereplő hallgatókat kérünk fel arra, hogy TDK-munkáik alapján készítsenek önálló, az eredeti dolgozatnál rövidebb, összefoglaló tanulmányokat, melyek betekintést adnak kutatásukba, egyfajta hallgatói tudományos tükröként, s kedvcsinálóként is a kutatásban kezdő hallgatótársaik számára. Az itt publikált munkák igen széles spektrumot fednek le mind tartalmukat, mind az alkalmazott kutatási, elemzési módszereket tekintve. Még színesebb a kép, ha fellapozzuk (akár virtuálisan, a BCE könyvtárának honlapján megtalálható elektronikus példányokban) a korábbi köteteket, vagy tallózunk az egyetemi könyvtári repozitóriumba feltöltött munkák között, esetleg az Országos Tudományos Diákköri Tanács (OTDT) honlapján a korábbi eredmények és rezümékötetek között nézelődünk. Ez a sokszínűség is jelzi, hogy kutatni, TDK-t írni szinte bármilyen témában, kérdésről lehet. Az itt publikált és a TDK konferenciákon évről évre, az országos TDK konferenciákon (OTDK) két évente bemutatott munkákat összekötő legfőbb kapocs a kíváncsiság, a (tudományos) érdeklődés, mely kutatásra csábítja a résztvevőket. Az erre épülő felfedező, elemző munkát mentoraik, konzulenseik, a felkészítésben közreműködő oktatók támogatják, ennek eredménye évről évre országosan több ezer, egyetemünkön több száz tudományos diákköri munka. Kötetünk bevezető tanulmányában kitérünk arra, hogy miért is érdemes TDK-zni, milyen szerepe lehet a TDK-nak a kutatói kíváncsiságtól a tudományos pályáig (vagy más sikeres szakmai pályafutásig)

vezető úton, egyben egy rövid áttekintést is adunk a Budapesti Corvinus Egyetem TDK-tevékenységéről és eredményeiről. Ezt követi az idei sikeres TDK-zók munkáiból készült válogatás, összesen hat tanulmány, majd a kötet végén a Budapesti Corvinus Egyetem 2021. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján díjazott dolgozatok listája, illetve az ETDT által az évben odaítélt hallgatói és oktatói kiválósági díjak bemutatása kap helyet.

A tizennegyedik diáktudós kötetbe bekerült tanulmányok is változatos képet mutatnak mind a témákat, mind pedig az alkalmazott módszereket tekintve:

Ondrik Szonja a Földrajz – Szociálgeográfia szekció (BCE TDK) I. helyezette, *„Menni vagy maradni? – A család mint megtartó erő Nógrádkövesd és környékén”* c. tanulmányának apropóját napjaink egyik legfontosabb társadalmi problémája, a vidéki falvak elnéptelenedése adta. Dolgozatában Nógrádkövesd és térsége példáján keresztül tárja fel, hogy miért döntöttek a helyben maradás mellett, hogyan befolyásolták a társadalmi kapcsolatok a helyben maradókat. A kérdőív és az interjúk együttes kiértékelésének eredményeképpen megállapítható, hogy a család szerepe kimagasló az immobilitásban. A család közelsége, az egymásra számítás mértéke, a viszonyossági kapcsolatok itt a legerősebbek.

Bognár Bálint György a Médiatudományi szekcióban ért el I. helyezést. Különleges témát választott, az *„Algoritmikus verselés – A képvers és az anonimitás az instaversek szolgálatában”* c. dolgozatában az Instagramon közzétett versek egy sajátos formájával, a képversekkel foglalkozik, melyek egy új irányt jelölnek ki napjaink költészetében. Az analóg és a digitális módszerek áttekintése után megállapítható, hogy azok az ösz-

sze hasonlításuk mellett egy időbeli, fejlődési skálán is elhelyezhetők egymáshoz képest, így a befogadó a klasszikus formákat és eszközöket érzékeli, csak más médium segítségével.

Szabó Ákos a Marketing-, Média- és Designkommunikáció szekció I. helyezettje. *„Amitől »megőrülsz, megvadulsz« – A hitelesség és a paraszociális kapcsolat vizsgálata az influencer marketing korában»* c. munkájában a tartalom-előállító és a követői között kialakuló, a követő által kapcsolatnak érzékelt, noha lényegében egyoldalú – ún. paraszociális – kapcsolatot és annak vásárlási szándékra gyakorolt hatását vizsgálja a strukturális egyenlet modellezés (SEM) módszerével. A szerző egy olyan közismert személyen és követőtáborán keresztül folytatta le a kutatását, aki organikusán építette fel több tízezres követői táborát, amely mára az Instagramon 260 ezer főt is meghaladja. Eredményei szerint a paraszociális kapcsolat erős, míg a hitelesség csak közepes hatást gyakorol a követők vásárlási szándékára.

Hadászi Szabolcs a Politikatudományi szekcióban ért el I. helyezést. *„A bizalom és a szavazás kapcsolata a V4 országokban»* c. dolgozatában azt vizsgálja, hogy a Visegrádi Együttműködés (V4) poszt-szocialista múlttal rendelkező országokban milyen kapcsolat mutatható ki a bizalom és a szavazás között, valamint azt, hogy milyen hasonlóságok és eltérések figyelhetők meg a hatásmechanizmusban az egyes országok vonatkozásában. A kutatásából kiderült, hogy a V4 szintjén azok az emberek, akik relatíve alacsonyabb bizalmi szinttel rendelkeznek, kisebb valószínűséggel mennek el szavazni, ugyanakkor a bizalom és az inkumbens, azaz a választásokkor éppen kormányon lévő politikai erőre történő szavazás között számottevő eltérések figyelhetők meg.

Csábráki Dávid a Tőkepiac II. szekcióban szerzett I. helyezést. *„Dinamikus súlyozású kereskedési stratégiák a momentum*

szolgáltatásban, avagy hogyan védekezhetünk a momentum hatás összeomlása ellen?” c. munkájában a momentum hatás jelenlétét és jövedelmezőségét vizsgálja az amerikai részvénytőzsdén 1980. december és 2019. október között. Az eredmények azt mutatják, hogy bár a momentum fennállása hosszú távon egyértelműen kimutatható az amerikai részvénytőzsdén, jövedelmezősége nem bizonyul állandónak. A momentum ugyanis bizonyos időszakokban nagyon gyengén teljesít, sőt összeomlani is képes, amely nagyban befolyásolja a stratégia teljesítményét. Ugyanakkor az eredmények igazolják, hogy a momentum hatáson alapuló dinamikus súlyozású kereskedési stratégiák alkalmazásával nem csak a momentum összeomlását kerülhetjük el, hanem ismét rendkívüli jövedelmezőségre tehetünk szert.

Szabó Dorottya és Granát Marcell a Befektetések és vállalati pénzügy szekcióban érték el I. helyezést. „Az európai hozamgörbék recesszió előrejelző képességének empirikus vizsgálata” c. dolgozatukban azt Hodrick–Prescott-filter, illetve a probit modelleket használták. Kutatásuk fő eredményei közé tartozik, hogy az Egyesült Államok esetében legjobb előrejelzőnek a hét- és egyéves lejáratú államkötvények hozamából számított szpred bizonyult a legjobb előrejelzőnek, amely hasonlóan jól prediktálja a gazdasági válságok megjelenését az európai országok esetében is.

Hogyan tovább? Az e kötetben szereplő tanulmányok szerzői, csakúgy, mint a 2021. évi és a még előttünk álló 2022. évi TDK-konferencia résztvevői közül a helyezést elérő, illetve ezen felül a zsűri javaslati alapján OTDK-részvételre jogosult dolgozatok szerzői 2023-ban a 36. Országos Tudományos Diákköri Konferencia választott szekcióiban képviselhetik majd az egyetemet, s szerezhhetnek reményeink szerint nem-

csak szép helyezéseket, hanem életre szóló szakmai és közösségi élményeket. További munkájukhoz sok sikert kívánunk, a kötet olvasóinak pedig kellemes kalandozást a diáktudósok munkáiban!

A kötet szerkesztői

Csordás Tamás – Mitev Ariel – Wimmer Ágnes

Tudományos diákköri dolgozatok a kíváncsiságtól a kutatói pályáig vezető úton

A tudományos diákköri (TDK) mozgalom több mint hét évtizede ad teret a felsőoktatási intézmények hallgatóinak, hogy különböző tudományterületeken kíváncsiságuk, érdeklődésük által vezérelve ismereteiket bővítsék és képességeiket fejlesszék, konzulensi támogatással önálló kutatómunkát végezzenek, eredményeiket bemutassák. Mi is a TDK, miért érdemes részt venni benne, és milyen előnyökre számíthatnak a résztvevők? A következőkben ezekre a kérdésekre is igyekszünk röviden válaszolni, egyben egy kis áttekintést adni a BCE intézményi és OTDK-eredményeiről.

A tudományos diákköri (TDK) mozgalom – az Országos Tudományos Diákköri Tanács (OTDT) felhívásából idézve – „a magyar felsőoktatás legszélesebb bázisú, legátfogóbb tehetséggondozási formája, az önképzés, az elitképzés és a tudóssá nevelés színtere. A mesterek, témavezető tanárok, kutatók körül kialakuló TDK műhelyek ösztönző légkörében születik meg a legtöbb tehetséges diák első tudományos élménye.” (OTDT, n.d.a) A „tudományos élmény” kifejezés nem túlzás: az OTDK-n résztvevő hallgatók körében végzett felmérések visszatérő gondolata, hogy az országos konferenciát – mely egyszerre verseny és tudományos találkozó, konferencia, szakmai eszmecserék és társasági események színtere – elsősorban élményként élik meg

diákok. A 2019-es OTDK-zók körében végzett, a Közgazdaságtudományi Szekcióban 225 válaszadó által kitöltött kérdőívek tanulsága szerint „fontosnak és hasznosnak, élvezetesnek érzik, jó közösségi és szakmai élményként, kapcsolatépítési lehetőségként élük meg, tanulságosnak, motiválónak, inspirálónak tartják az OTDK-t” (Takácsné et al., 2021).

A TDK igen jelentős hagyományokkal rendelkezik, hiszen a tudományos diákköri mozgalom több mint 70 éves múltra tekint vissza Magyarországon. Évtizedek során az első mesterek hallgatói közül sokan maguk is konzulensek, mentorok lettek, továbbadva a felfedezés örömét és élményét. Szendrő Péter professzor, az OTDT örökös elnökének köszöntőjében így fogalmazza meg a TDK lényegét: „... a tanár és a diák alkotó együttműködése, amely a tehetséggondozás sajátos formája a felsőoktatásban. Célja, hogy tudományos műhelymunkát és ezzel minőségi többlettudást, alkotási alkalmat adjon az arra vállalkozó egyetemistáknak és főiskolásoknak, akik felsőoktatási tanulmányaik mellett képesek arra, hogy többlettől két gyűjtsenek szakmai és/vagy tudományos karrieraik megvalósításához” (Szendrő, n.d.; kiemelés a szerzőktől).

Miért érdemes TDK-zni?

A TDK lehetőség arra, hogy a résztvevők egyetemi éveik alatt a kötelező tanulmányaikon túl, egyéni érdeklődésük szerint választott témákban elmélyülhessenek, kutatómunkát folytassanak, elemzéseket végezzenek. Megfogalmazzanak problémákat, kérdéseket tegyenek fel, ehhez szakmailag és módszertanilag megalapozott módon keressenek válaszokat, konzulensi támogatás mellett. A BCE-n évente közel ötven tematikus szekcióban több száz TDK-dolgozat születik, igen változatos témákban, melyeket a tavaszi egyetemi TDK-konferencián mutatnak be. A leg-

jobbak a kétévente megrendezésre kerülő OTDK szekcióiban is képviselhetik az intézményt, s lehetnek részesei az ország legnagyobb tudományos konferenciájának.

A TDK-írás szakmai sikereket, egyetemi és országos elismerést, (szakmai és pénzbeli) díjakat is hozhat, pontokat érhet ösztöndíjpályázatoknál, segítheti a szakdolgozatírást (bizonyos feltételek mellett jeles szakdolgozatot is érhet), publikációs lehetőséget hozhat, előnyt jelenthet mesterszakos, majd PhD-felvételnél, állásinterjúknál, az igazi értéke azonban mind-ezekben jelentősen túlmutat. A tudományos diákköri munka lehetőséget ad egy-egy konkrét szakmai kérdésben való elmélyülésre, segíti a kapcsolódó szakmai és módszertani ismeretek bővítését, emellett – és ez talán még fontosabb – számos fontos készség fejlesztését teszi lehetővé: a problémamegfogalmazás és megoldás, elemzés, forráskeresés, információgyűjtés, feldolgozás, szintetizálás, tudományos igényességű gondolkodás, elemző munkák készítése és eredményeinek bemutatása, prezentációs készségek fejlesztése hosszú távú előnyöket adnak. Ezek a készségek nemcsak a jó kutató erényei, de a munkaerőpiacon és a mindennapi életben is hasznosak.

A TDK szakmai és közösségi élmény és esemény is. Tudományos diákköri dolgozatot több szerző közösen is írhat – ezzel a lehetőséggel élnek is hallgatónk –, ami lehetőséget ad a csapatban való együttműködésre, az ötletek megvitatására, közös gondolkodásra. A konzulensek támogatása a munkafolyamat során segíti a szerzőket szakmai, módszertani tanácsokkal, az eredmények bemutatásával kapcsolatos útmutatással. A konferenciára benyújtott munkákra két bírálótól kapott írásos értékelések további szakmai visszajelzést jelentenek, segíthetik a továbblépést, fejlesztést. A szóbeli konferencia további szakmai párbeszédre ad lehetőséget más dolgozatok szerzőivel s a zsűritagokkal egyaránt. Az OTDK-ra jelölt és ott résztvevő szerzők

szélesebb közönség előtt is bemutatathatják munkájukat, intézményen kívüli visszajelzést kaphatnak, megismerkedhetnek más, kapcsolódó (illetve a tagozatok sokszínűsége mellett akár egészen távolálló, érdekes) kutatásokkal.

Hogyan kezdjük hozzá? A legfontosabb „kellék” a kíváncsiság. Az első, s egyben legfontosabb tanács pedig: *Válasszunk olyan témát, ami érdekel minket!* Ez a tanács a szakdolgozatírás esetében is igen fontos (Wimmer et al., 2009), a TDK esetében pedig talán még nagyobb szabadsággal történhet a témaválasztás, melyet aztán a konkrétabb kérdésfeltevés és a vizsgálati módszerek kiválasztása követ. Minél előbb, a téma finomításához, a kérdés pontosításához, a módszerek megválasztásához, a munka támogatáshoz keressünk konzulent: kérjünk fel egy olyan oktatót, aki foglalkozott kapcsolódó témákkal vagy módszerekkel, meghirdetett hasonló témát a TDK-konferencián vagy egyszerűen – s talán ez a legfontosabb – olyat, akiről úgy érezzük, hogy szakmailag segíteni tudja munkánkat és akivel jól tudnánk együttműködni. A TDK-folyamatban a diák-mentor kapcsolat fontos inspiráló, támogató erőt jelent, s gyakran hosszú távú együttműködések alapja.

Ideális TDK-írási stratégia: A témaválasztástól a Pro Scientia Aranyéremig

Az ideális TDK-írási stratégia már a sikeres felvételi után kezdetét veszi, hiszen tudatosan célszerű fejleszteni azokat a készségeket, amelyek elengedhetetlenek a tudományos igényű gondolkodáshoz. A különféle problémák iránti kíváncsiságot már gyermekkorunk óta magunkkal hozzuk. A kérdés, hogy képe-

sek vagyunk-e ezt magasabb, tudományos szintre emelni. Bár kiköveztet útja a sikeres TDK-nak nincs, mégis összegyűjtöttük azokat a legfontosabb lépéseket, amelyek kulcsfontosságúak a kezdetektől egészen a Pro Scientia Aranyéremig (1. táblázat).

Az első lényeges lépés a megfelelő téma megtalálása, melyhez nyitott szemmel célszerű járni, hiszen a jó téma gyakorlatilag bárhol származhat, egy hétköznapi megfigyelés, egy szakcikk vagy egy szépirodalmi regény olvasása vagy a hallgatótársakkal, oktatókkal való diskurzus is jelenthet inspirációt. Az alulról építkező ötletgenerálás kiegészülhet a kutatócsoportokhoz való csatlakozással, ahol a kutatók konkrét, jól fókuszált témákat vizsgálnak részletesebben. A TDK írásának folyamata tudatos kurzusválasztással is megtámogatható, melynek során a tudományos gondolkodás, a módszertan, a kreatív problémamegoldás, a prezentáció, valamint más, a sikeres TDK-hoz szükséges készségek is fejleszthetők. De ezt a folyamatot támogatják az Egyetemi Tudományos Diákköri Tanács (ETDT) által meghirdetett, a szokásos tanórákon felüli készségfejlesztési kurzusok, valamint a szoros együttműködés a mentorokkal. A TDK írása – történjen egyénileg vagy csapatban – egy intenzív és elmélyült folyamat, ahol összetett problémákat fókuszáltan vizsgálnak és mutatnak be a szerzők. Egy évben akár több TDK-t is lehet írni: mindegyik egy különleges utazás, kaland a tudományok világában. A sikeres TDK-szereplést az OTDK-ra való nevezés követi, a legjobb munkákból tanulmányok és kiváló cikkek születnek, amelyek elengedhetetlenek a legjelentősebb hallgatói tudományos elismerés, a Pro Scientia Aranyérem elnyeréséhez. Bármeddig jutunk is ezeken a lépcsőfokokon, aki egyszer rálép a TDK-írás útjára, olyan élménnyel gazdagodhat, amelyek meghatározó jelentőséggel bírhatnak akkor is, amikor átveszi a doktori címét vagy vállalatvezetőként megvalósította azt az álmát,

1. táblázat. Az ideális TDK-írási stratégia lépései

Lépések	Stratégia lényege
TDK-téma és mentor keresése	Kutatási téma keresése, egyéni érdeklődés vagy a kutatócsoportok ajánlásai alapján, ideálisan a leadás előtt 4-6 hónappal
Releváns kurzusok felvétele	Témaspecifikus, a tudományos gondolkodást erősítő kurzusok felvétele
TDK megírása	TDK írása egyénileg vagy csapatban
TDK-részvétel	Részvétel az intézményi (egyetemi) TDK-n, több éven keresztül, akár évente több dolgozattal
Publikáció TDK-ból	Jó minőségű TDK-kból magyar és idegen nyelvű publikációk önállóan vagy mentorial közösen
OTDK-részvétel	OTDK-ra jelölt dolgozatok
Pro Scientia Aranyérem pályázat	OTDK évében, OTDT Szakbizottság dönt: Ha van legalább egy OTDK I. helyezés (de a nagy verseny miatt jobb, ha több van) és magasan jegyzett lapokban publikál

mely egy TDK-dolgozatként indult. A TDK kapu a doktori képzéshez, de jó belépő a tanácsadói szférába, elemző, vezető pozíciókhoz, az önálló vállalkozáshoz.

TDK és OTDK számokban a Corvinuson

A Budapesti Corvinus Egyetemen a 2021-es intézményi TDK nagyszabású esemény volt, amelyre 503 dolgozattal regisztráltak a hallgatók. Végül 372 beadott dolgozattal indult a verseny, melyből 313 jutott be szóbelire. A három tudományte-

ETDT és egyetemi támogatás	Elérhető eredmények
Mentorok Kutatócsoportok	Kapcsolódás műhelyekhez
Témaszpecifikus kurzusok Módszertani kurzusok	Összetett problémamegoldási, elemzési, módszertani, szintetizálási, prezentációs készségfejlesztés
TDK-felkészítők Mentorok	Összetett problémamegoldási, elemzési, módszertani, szintetizálási, prezentációs készségfejlesztés
TDK-felkészítők Intézményi TDK szervezése	TDK 1-3. hely OTDK-ra jelölés Best Paper díj „Közgaz Diáktudós” kötetben megjelenési lehetőség
Mentori támogatás	Corvinus Kutatási Kiválósági Díj (CKK) Best Hungarian publication based on a Scientific Students' Associations Conference (TDK) paper Best English publication based on a Scientific Students' Associations Conference (TDK) paper
OTDK-ra felkészítők (pl. prezentációs kurzus, tudományterületi tájékoztatók) Mentori támogatás	OTDK 1-3. hely Különdíj PSAT Reménység Kítűző (OTDK-n legkiemelkedőbb teljesítményt nyújtónak)
ETDT elnöke jelöl PSA tájékoztató	PSA Aranyérem

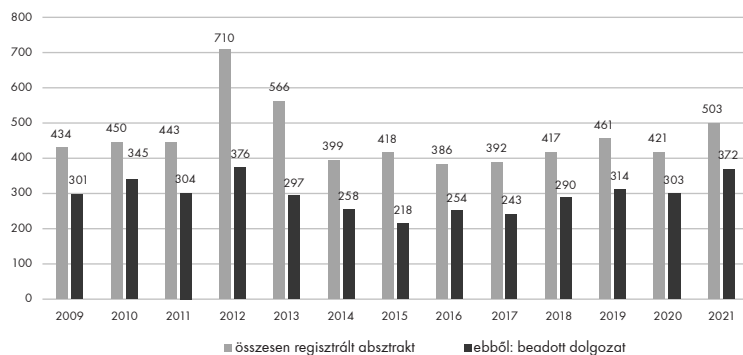
rületen (gazdálkodás-, közgazdaság-, társadalomtudományi) összesen 66 szekcióban folyt a megmérettetés, melynek eredményeként 66 első, 44 második, 52 harmadik helyezett, valamint 3 különdíj született. A zsűrik 238 dolgozatot javasoltak az OTDK-n való részvételre.

Az 1. ábrán több mint egy évtizedre visszatekintve látható, hogy a TDK-mozgalom keretében évről évre háromszáz körüli dolgozat születik a Corvinuson (illetve jogelődjein), melyek megírását több száz oktató támogatja mentorként. A felkészülést szakmai, módszertani előadások és konzultációk formájában is segítik az oktatók és a könyvtár munkatársai,

a szervezésben és a konferencia lebonyolításában az ETDT tagjai és asszisztense mellett több száz oktató közreműködik szekciótitkárként, bírálóként, zsűritagként. Az elmúlt bő évtizedben született több mint háromezer TDK-dolgozatot ennél jóval nagyobb számú regisztráció előzte meg. A regisztrációk száma a TDK-írási terveket jelzi, s egy-egy hallgató gyakran több ötlettel is regisztrál, melyeknek nem mindegyike valósul meg az adott félévben. Az egy-egy évben regisztrált, de le nem adott dolgozatok egy része a következő évben kerül leadásra, a végzősök esetében pedig előfordul, hogy szakdolgozat formájában készül el.

1. ábra. A Budapesti Corvinus Egyetem intézményi TDK-ra regisztrált és beadott dolgozatok számának alakulása

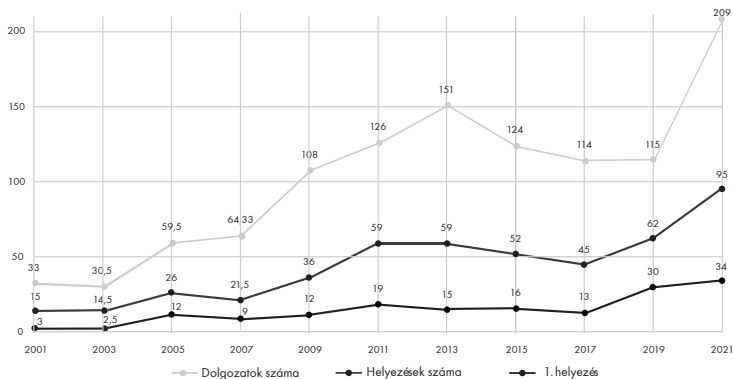

Forrás: BCE ETDT (2021)

A következő, 36. OTDK-t 2023 tavaszán rendezik meg, a hagyományok szerint 16 tudományos szekcióban, különböző felsőoktatási intézményekben. Várhatóan 2022 őszén indul a regisztráció, a 2021-ben jogosultságot kapott dolgozatok mellett a 2022. évi intézményi TDK erre jelölt munkái is indulási jogot nyernek.

Az előző OTDK-t – a korábbi ciklusok méltó folytatásaként – kiemelkedő sikerekkel zárta a BCE, melynek hallgatói a legnagyobb számban hagyományosan a Közgazdaságtudományi Szekcióban vesznek részt. 2021-ben, a 35. OTDK-n a Soproni Egyetemen rendezte – a pandémia idején a virtuális térben. E szekción belül 50 szakmai tagozatban, több mint 50 küldő intézmény (egyetem, kar, tudományterületi TDT) képviselőjében közel 600 pályamunkát mutattak be. A Budapesti Corvinus Egyetem hallgatói 27 tagozatban szereztek meg az első helyezést, a gazdálkodástudományi TDT által delegált dolgozatok háromnegyedét, a közgazdaságtudományi és a társadalomtudományi TDT területein a bemutatott dolgozatok kétharmadát díjazták a zsűrik. A szekcióban bemutatott dolgozatok egynegyedét írták corvinusos szerzők, dolgozataikkal a díjak 37 százalékát, a helyezések 40 százalékát, az első helyezések 54 százalékát szereztek meg. A legnagyobb corvinusos részvétellel zajló Közgazdaságtudományi Szekció mellett hallgatóink 50 dolgozattal indultak és összesen 27 díjat szereztek a Társadalomtudományi Szekcióban. Kisebb létszámú, stabil, növekvő képviselővel rendszeres résztvevői hallgatóink további OTDK-szekcióknak is, így az Agrártudományi Szekcióban tíz dolgozattal három helyezést és két különdíjat nyertek, a Fizika, Földtudományok és Matematika (FiFöMa) Szekcióban egy helyezést és egy különdíjat, a Tanulás- és Tudásmódszertani Szekcióban egy különdíjat szereztek a legutóbbi OTDK-n (OTDT, n.d.b; Juhász et al., 2021).

2. ábra. A Budapesti Corvinus Egyetem (és jogelődjei) OTDK-részvétele és eredményei (2001-2021)

Forrás: BCE ETDT (2021)

A 2. ábra a Budapesti Corvinus Egyetem (és jogelődjei) OTDK-részvételi adatait és az elért eredményeket foglalja össze az elmúlt bő két évtizedre vonatkozóan, a 2001-es XXV. OTDK-tól a legutóbbi, 2021. évi 35. OTDK-ig. A 2000-es évek elejét visszafogottabb részvétel jellemezte, ezután egyértelmű a növekedés. A legutóbbi hét OTDK-n már száz feletti dolgozattal indultak a BCE képviselői az OTDK különböző szekcióiban és értek el szép sikereket, a Közgazdaságtudományi és a Társadalomtudományi szekció mellett kisebb létszámban más tudományterületeken is. A Közgazdaságtudományi Szekcióban több ciklus óta a BCE Gazdálkodástudományi Kara (majd tudományterületi TDT-je) a legeredményesebb.

A hallgatói tudományos munkát az OTDT (n.d.c) különböző kitüntetésekkel is elismeri. A több mint három évtizede alapított *Pro Scientia Aranyérem* (PSA) mellett két ciklus óta két új kitüntetéssel bővült az exkluzív kör: „Roska Tamás tudományos előadás tartására elismerő felkérést kaphat az a doktor-

jelölt/doktorandusz/posztdoktor, aki kutatómunkája során az általa választott szakmai területen kiemelkedő teljesítményt nyújtott, eredményeiről nívós publikációk, előadások, művészeti vagy tudományos alkotások formájában számot adott, valamint képes eredményeit magas színvonalú és élményt nyújtó tudományos, tudománynépszerűsítő előadásban szakterülete iránt érdeklődő, az Országos Tudományos Diákköri Konferencián (OTDK) részt vevő fiatalok és mentoraik előtt közzétenni” (OTDT, n.d.d). A *Roska Tamás tudományos előadás* tartására első ízben 2019-ben került sor, a XXXIV. OTDK keretében, a Közgazdaságtudományi Szekcióban Berezvai Zombor, a BCE Gazdálkodástudományi Doktori Iskola doktorandusza kapta elsőként a kitüntetést.

2019-ben a Pro Scientia Aranyérmesek társasága (PSAT) megalapította a *Reménység kitűző* különdíjat, amely az Országos Tudományos Diákköri Konferencián nyújtott kimagasló teljesítmény elismerését hivatott szolgálni, a 16 szekcióban egy-egy résztvevő kaphatja meg. A Közgazdaságtudományi Szekcióban az eddigi két alkalommal a BCE hallgatói nyerték el a kitüntetést, a díj alapításának évében Kapronczay Mór, 2021-ben Hartvig Áron Dénes vehette át az elismerést. (PSAT, n.d.a-c).

A *Pro Scientia Aranyérem* kitüntetést két évente 45 fiatal, köztük általában 2-4 közgazdász kaphatja meg. A kitüntetésben az részesülhet, aki „tanulmányai során és az általa választott szakmai területen kiemelkedő teljesítményt nyújtott, és arról pályamunkák, előadások vagy irodalmi, művészeti és tudományos alkotások formájában számot adott. Az Aranyérem tehát nem egy-egy konferencián bemutatott előadást, pályamunkát ismer el, hanem a hallgatói összteljesítmény alapján a kiemelkedő egyéniséget” (OTDT, n.d.e). A PSA több mint harminc éves története során a BCE és jogelődjeinek hall-

gatói több mint negyven kitüntetést vehettek át, a legutóbbi két OTDK ciklusban 2019-ben Drabancz Áron és El-Meouch Nedim Márton, 2021-ben Bánóczi Anna és Hartvig Áron Dénes szerezte meg az elismerést.

A díjazottak listája jelzi a Budapesti Corvinus Egyetem és jogelődjei kiemelkedő tehetséggondozási, hallgatói tudományos teljesítményét, melyet a kiváló hallgatók kitüntetései mellett a Mestertanár Aranyéremmel (és jogelődjeivel) kitüntetett mentorok, és a Máriás Antal Emlékéremmel kitüntetett iskolateremtő szenior mesterek OTDT és jogelődjei általi elismerése is jelez. *(Mind a hallgatói, mind az oktatói kitüntetések ismertetői és az eddigi díjazottak listái megtalálhatók az OTDK honlapján: <https://otdk.hu/otdt/kitunteteselek>.)*

A TDK hét évtizedes történetében a díjakon túl joggal lehetünk büszkéek a TDK-t övező kultúrára, mentalitásra, a hallgatói tudományos munka értékeinek képviselőire. Generációk nőttek fel a kezdetek óta, korábbi TDK-zók mentorként közreműködnek, ezért alapvető fontosságú, hogy ez a folyamat folytatódjon és a jövőben is támogatást kapjon a tehetséggondozási tevékenység, hogy minél többen érezhessenek rá a felfedezés, kutatás örömére. Mindez nemcsak a tudományos utánpótlás biztosításának feltétele, hanem a készségfejlesztés, a gondolkodó, problémamegoldásra nyitott közgazdászok képzésének egyik kulcseleme is. A TDK – visszautalva Szendrő professzor korábban idézett, többlettőkét említő gondolatára – a szakmai, tudományos, kapcsolati tőke építésének kiemelt terepe, hallgatók, mentorok és a háttérrel biztosító intézmények közös ügye.

Felhasznált források

Juhász P. – Mitev A. – Wimmer Á. (2021): Az egyén változó gazdasági szerepe – tudományos diákköri tükrök pandémia idején. In: Juhász P. – Mitev A. – Wimmer Á. (szerk): Közgáz Diáktudós – Felelősség és közösség, Budapesti Corvinus Egyetem. 7-23.

Takácsné György K. – Koloszar L. – Wimmer Á. (2021): Tehetséggondozás a tudományos diákköri mozgalom keretében – Hallgatói vélemények a Közgazdaságtudományi Szekcióban. Magyar Tudomány, 182(4), 527-540.

Wimmer Á. – Juhász P. – Jeney J. (2009): Hogyan írjunk...? 101 tanács (szak)dolgozatíróknak. Alinea Kiadó.

Egyéb internetes források

OTDT (n.d.a): 35. OTDK központi felhívása.
<https://otdk.hu/otdk/kozponti-felhivas>

OTDT (n.d.b): Az Országos Tudományos Diákköri Tanács honlapja:
<https://otdk.hu>

OTDT (n.d.c): Az OTDT által adományozott kitüntetések:
<https://otdk.hu/otdt/kituntetesek>

OTDT (n.d.d): Roska előadás.
<https://otdk.hu/hallgatoknak/roska-eloadas>

OTDT (n.d.e): Pro Scientia, Pro Arte és Junior Pro Scientia Aranyérem kitüntetések. <https://otdk.hu/otdt/kituntetesek/pro-scientia-pro-arte-es-junior-pro-scientia-aranyerem-kituntetesek>

Szendró Péter (n.d.): Elnöki köszöntő. <https://otdk.hu/otdt>

PSAT (n.d.a): Pro Scientia Aranyérmesek Társasága – Reménység kitűző. <https://psat.hu/hirek/remenyseg-kituzo>

PSAT (n.d.b): Pro Scientia Aranyérmesek Társasága –

A Reménység kitűző díjazottjai 2019.

<https://psat.hu/hirek/remenyseg-kituzo-dijazottjai-2019>

PSAT (n.d.c): Pro Scientia Aranyérmesek Társasága –

Reménység kitűző nyertesei 2021.

<https://psat.hu/hirek/remenyseg-kituzo-nyertesei-2021>

Egyéb források

BCE ETDT (2021): TDK Mozaik konferencia. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2021.12.01.

További ajánlott oldalak

Miért jó a TDK? (OTDT videó), <https://otdk.hu/hallgatoknak>

Hogyan TDK-zz?, <https://otdk.hu/hallgatoknak/hogyan-tdk-zz>

Ondrik Szonja

Menni vagy maradni? – A család mint megtartó erő Nógrádkövesd és környékén

Napjaink egyik legégetőbb problémája, hazai de nemzetközi szintén is a vidéki falvak elnéptelenedése. Azonban mi a helyzet azokkal, akik mégis úgy döntenek, hogy helyben maradnak? Milyen motivációk érvelnek a mobilitás ellen és az immobilitás mellett? Dolgozatomban Nógrádkövesd és térsége példáján keresztül mutatom be, hogy miért döntöttek a helyben maradás mellett, hogyan befolyásolták a társadalmi kapcsolatok a helyben maradókat. A TDK kutatási kérdésem arra kereste a választ, hogy vajon kimutathatók-e lényegi különbségek az immobilitás motivációi között Nógrádkövesden és környékén? Azonban a jelen tanulmányban már ennek eredményét, a legfőbb megtartó erőt, a társadalmi kapcsolatokat, ezen belül is a család szerepét ismertetem. A primer kutatás alapját egy kérdőíves megkérdezés adta, az eredményeket félig strukturált feltáró interjúkkal gazdagítottam annak érdekében, hogy mélyebben megismerhessük az egyének helyben maradásának okát. A kérdőív és az interjúk együttes kiértékelésének eredményeképpen megállapítható, hogy a család szerepe kimagasló az immobilitásban. A család közelsége, az egymásra számítás mértéke, a viszonyossági kapcsolatok itt a legerősebbek. Míg a barátok, a közösség szerepe is jelentős, de a család foglalja el az első helyet.

Bevezetés

Míg napjaink egyik legégetőbb problémájával, a vidéki falvak elnéptelenedésével számtalan kutatás, és az azok alapján készült publikációk széles spektruma foglalkozik (ld. pl. Németh, 2020; Váradi, 2017), addig a hazai szakirodalom kevesebb figyelmet szentel a helyben maradókra, akik a mobilitás helyett éppen az immobilitást választják. A téma kutatása, vagyis a helyben maradt népesség motivációinak megismerése közelebb vihet bennünket a vidéki elvándorlásról alkotott képünk árnyalásához.

Az egyéni döntések hátterében sokszor az észszerűség és az érzelmek keveredése zajlik le. Épp ezért mindig tisztában kell lenni azzal, hogy milyen költségekkel jár egy-egy helyhez kötődő előny elvesztése az elköltözéssel, vagy éppen milyen előnyökhöz juthatnak a helyben maradással. Vajon a családi kötelék felülírja-e a gazdasági érdekeket?

TDK-kutatásomban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy vajon kimutathatók-e lényegi különbségek az immobilitás motivációi között Nógrádkövesden és környékén? Jelen tanulmány az ebből következő eredmény, a társadalmi tőke mint megtartó erő bemutatására fókuszál. Pontosabban a vizsgált településen a család jelentette a legnagyobb megtartó erőt. Ennek kapcsán a szakirodalom tükrében feltérképeztem a főbb elméleti kereteket. Míg empirikus kutatásomban kérdőívek és mélyinterjúk segítségével arra kerestem a választ, hogy az egyén kapcsolatai hogyan korrelálnak a helyben maradással.

Kutatásom földrajzi keretét Nógrádkövesd és a környező települések adták, amely a kutatási kérdés szempontjából azért tekinthető jó mintatérsegnek, mivel itt is megfigyelhető az elvándorlás, azonban az messze elmarad a megyei és regionális átlagtól. Ugyanakkor nem a mélyszegénység telepü-

lésekre jellemző alacsony elvándorlási hajlandóság és annak kísérőjelenségével állunk szemben, hiszen a térségben az egy főre jutó jövedelem az országos átlaghoz közeliek.

Az (im)mobilitást meghatározó tényezők és kapcsolatuk

A társadalom térbeli mobilitásának okai térben és időben változnak, mértékét különféle társadalmi tényezők befolyásolják. Ennek következtében az egyik legsúlyosabb probléma a vidéki területek kiürülése, a lakosság elvándorlása a falvakból. Ezzel ellentétes folyamatnak tekinthető az immobilitás. Hogyan befolyásolja a társadalmi tőke a vidéki lakosok helyben maradását, melyek ezek a fő motivációk, amelyek arra sarkalják a lakosságot, hogy helyben maradjanak, ahelyett hogy elvándoroljanak?

A társadalmi tőke hálójában vidéken

A társadalmi tőke klasszikus meghatározása Bourdieu és Coleman vonatkozásában nem más, mint az egyén közvetett vagy közvetlen kapcsolatainak erőforrása (Juhász, 2011). A kapcsolati háló kiterjedtsége meghatározza az egyén lehetőségeit. A család, a barátok közelsége a helyi közösség ereje, az önkormányzatba vetett bizalom szintje meghatározó tényező a migrációs törekvések mérséklésére. Ahol a bizalom mértéke, a társadalmi tőke szintje magas, ott a helyi lakosok jobban érzik magukat, éppen ezért az elvándorlási hajlandóság jóval alacsonyabb, hiszen a kölcsönös bizalmat, segítséget lokális szinten megkapják (Molnár, 2017).

Az egyén közvetlen környezete (személyes kapcsolata) magyarázza a társadalmi integrációban és mobilitásban be-

töltött szerepét, hiszen a kapcsolatok mozgósítása megjelenik az egyén társadalomba történő beágyazottságában (*social embeddedness*), amely fontos szerephez jut az egyéni mobilitási törekvésekben (Huszti, 2019). „Az egyéni kapcsolathálózat az egyén és a társadalom közötti „mezo” szinten működik. Ez a működés abban mutatkozik meg, ahogyan az egyén személyes networkjén keresztül jut el különböző javakhoz, forrásokhoz, csoportokhoz, intézményekhez” (Huszti, 2019:24), ezek a kapcsolatok a célok elérése érdekében elengedhetetlenek (Lengyel – Szántó, 2006). Ezeknek a javaknak a megléte csökkentheti a mobilitási hajlandóságot, hiszen az egyén megfelelő mennyiségű társadalmi tőkével rendelkezik a helyi boldoguláshoz.

A falun belül nagy szükség van a társadalmi kapcsolatokra, így az ott élő rokonság és család kapcsolatait megalapozza a „mikro szolidaritás”, miszerint a gyermek megörökli a szülő kapcsolatrendszerét, a kapcsolati tőkéjét (Czibere, 2019). „A fiatalokat körülvevő legszűkebb, összetartó kapcsolatok homogének, zártak, többségüket a bizalom, a szolidaritás és a reciprocitás jellemzik, és elsősorban családi kötődésűek. Egyértelműen a biztonsági háló szerepét töltik be, és az érzelmi kötődésre alapozódnak” (Czibere, 2019:31). Valószínű, hogy az alacsonyabb, értéktelenebb kapcsolati hálóval rendelkezők könnyebben választják a migrációt. A családi kötelékek mélysége meghatározza az elvándorlási szándékokat. Az úgynevezett „itt születtem, itt élnek a szüleim, rokonaim” kapcsolatok erőteljesen befolyásolják a maradást, hiszen az egyént túl sok minden köti helyhez, aminek a feladása már-már költségsébb lenne, mint maga az elköltözés (Kerülő, 2019).

A társadalmi tőke mikro- és makroszinten is értelmezhető. Makroökonómiai szinten a kapcsolati tőkék magában hordozzák, hogy a kapcsolatban résztvevők számíthatnak egymás tudására, figyelmére és segítségére (Juhász, 2011). Eszerint

egymás kölcsönös segítése erősíti a közösségi összetartozás érzését, ilyen lehet akár a jószomszédsági viszony, falubeli munkamegosztás, amelyeknek a megléte előnyt hoz az egyénnek, amelyet későbbiekben az adott környéken kamatoztatni tud. Azonban sokszor ezek olyan előnyök, amik csak az adott településen érvényesíthetők, hiszen a szomszédok, intézmények „immobilok”. Mikroökonómiai szinten pedig a kapcsolatok átalakulnak elvárt viselkedési és magatartásmintákká, ezzel hozzájárulnak a céljaink eléréséhez (Juhász, 2011). A falvakban erősebben dominál a közös értékrend. A kialakult értékrend egy olyan biztos támasz az ott lakóknak, amely keretrendszer formálva meghatározza az elvárt viselkedési normát. Ilyen normák, akár a köszönési szabályok, hogy a falu minden lakójának köszönni kell. Éppen ezért ezek a viselkedési normák biztosabbak faluhelyen, amely csökkentheti a mobilitási terveket.

Az egyén kapcsolatainak erőssége két szinten mérhető. Az *erős kapcsolatok* azok a mindennapi gyakori „intenzív, intim kapcsolatok”, amit a szűk családdal ápolnak (Huszti, 2019). A család jelentős megtartó erővel bír, amit még inkább felerősít az ugyanabban a faluban élő szülői nemzedék (Molnár, 2019). Az ilyen szoros kapcsolatok gátolják a földrajzi mobilitást (Czibere – Kovách, 2019). A másik szint a *gyenge kapcsolatok*, amelyekhez inkább a távolabbi rokonok, lazább ismerősök kapcsolatait soroljuk (tanárok, szomszédok, üzlettársak) (Huszti, 2019). Fontos megjegyezni, hogyha az egyén kapcsolati hálója nagyrészt erős kapcsolatokból áll, jóval inkább beszűkítik a társadalmi hálóját, mint a gyenge kötések többlete (Huszti, 2019). Ha az egyén kevés gyenge kötésű kapcsolattal rendelkezik, sokkal inkább helyben kényszerül maradni, hiszen nem rendelkezik olyan kapcsolati erőforrással, amellyel a falun túl boldogulna, így a biztos család, közeli

barátok körében marad. A kibővített családi kapcsolati hálók biztosítják a pénzügyi és érzelmi támaszt a falusi háztartásokban (Gkartzios, 2013).

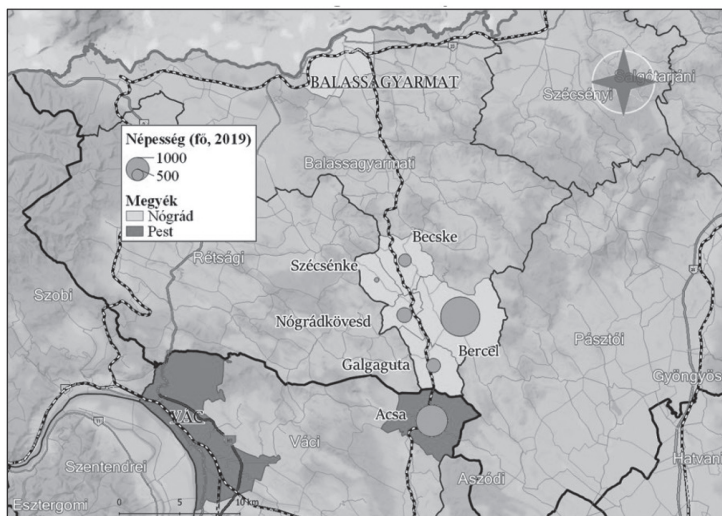
Összeségében ez a fejezet bemutatta, hogy a társadalmi kapcsolatok kiterjedtségének a mértéke, a beágyazottsága miként befolyásolja a migrációs hajlandóságot. Az erős kapcsolatok, a család jelenléte és közelsége hogyan korrelál a helyben maradással. Míg a gyenge kapcsolatok megnyitják az egyén lehetőségeit a településen túl, de nem feltétlenül jár hosszútávon gazdasági előnyökkel. A kapcsolati tőke érték, és meghatározza az egyén elvándorlási terveit.

A kutatás földrajzi kerete és módszertana

A vizsgált térség immobilitási szempontból meghatározó jellemzői

A kutatást Nógrádkövesden és a környezetében lévő településeken végeztem 2021 februárjában kérdőíves módszerrel és félig strukturált feltáró interjúkkal. A Nógrádkövesd közelében lévő települések elsősorban a szomszédos falvak voltak, és azok a települések, amelyek 5-10 kilométeren belül helyezkednek el. A vizsgált települések így Nógrádkövesd, Becske, Bercel, Galgaguta, Szécsénke, amely települések Nógrád megyéhez tartoznak, míg Acsa Pest megye területén helyezkedik el (1. ábra).

1. ábra. A vizsgálat földrajzi kerete

Forrás: saját szerkesztés

A kutatás módszertana: adatgyűjtés és a minta

Az adatok nagy részét online kérdőíves felméréssel vettem fel, kiegészítő módszertanként feltáró, félig strukturált interjúkat készítettem. A kérdőívet a Google Űrlapok alkalmazás segítségével készítettem el, amit saját, illetve a települések közösségi oldalain tettem közzé. A minta 122 főből állt, melyből 82 női és 40 férfi kitöltő volt. A kitöltők legnagyobb része a 19-25, illetve a 45 év feletti korosztályhoz tartozott. Az interjúkkal a célom a mögöttes okok, a kérdőíves felmérésben előkerülő, a maradásban szerepet játszó tényezők mélyebb megértése volt. Az alanyokat így specifikusan választottam, amely során a fő szempontom az volt, hogy az alanyaim különböző településekről származzanak. Természetesen az anonimitásra hivatkozva, nem a saját nevüket használom az elemzés során. Az első alanyom az egyik falu polgármestere volt, Judit, 35 éves.

A második alanyom Anna, 22 éves, a másik faluból költözött Nógrádkövesdre a férjével, most várják az első közös kisbájukat. A harmadik alanyom Rebeka, 20 éves, jelenleg rész-munkaidőben dolgozik mint takarítónő, de mellette tanul.

Nógrádkövesd és térségének népességmegtartó képességének dimenziói

Társadalmi tőke egyes típusainak jelentősége a vizsgált térség népességmegtartó erejében

Ahogy korábban láttuk, az egyén társadalmon belül elfoglalt helye, a kapcsolatai halójának kiterjedtsége befolyásolja a mobilitási hajlandóságot. Ebben a fejezetben bemutatom, hogy a vizsgált mintám helyben maradására milyen mértékben hatnak a társadalmi kapcsolatok: a család, a barátok és a falubeli közösség.

A család az első olyan közeg, amelyben szocializálódunk, így a legerősebb kötődések itt alakulhatnak ki. A család szerepének a jelentőségét a kérdőív alapján kapott eredmények jól tükrözik, hiszen a kitöltők egyöntetűen a családhoz fűződő kapcsolatokat említették a legfontosabbnak (2. ábra). A család befolyása a szüleikkel ugyanabban a faluban élők körében 9,5 százalékponttal magasabb arányban van jelen, mint a nem ugyanazon a településen élők körében. Ezt alátámasztja az is, hogy a válaszadók 97,5 százaléka érzi magát felelősnek a szülei iránt. Interjúalanyom, Rebeka elmondta, hogy a szülei azért nem költöztek el Szécsénkéről, mert felelősnek érzik magukat a nagymama iránt.

A több generáció együttélése vidéken a mai napig elterjedt (Monostori, 2020), ami fakadhat abból is, hogy a falvak demográfiai egyensúlya felborult, és az idősök maradnak túlsúlyban, vagy éppen ez minden fél számára finansiális és

érzelmi előnyt biztosít. A család így tudja biztosítani a megfelelő idősgondozást, illetve kölcsönösen segítik egymást az egy fedél alatt élők. Rebeka egy többgenerációs háztartásban él együtt a szülőkkel és a nagymamával. A családon belül egymás kölcsönös segítése központi tényező. Amióta a nagymamája hónapok óta betegeskedik, azóta a család gondozására és ápolására szorul. Így náluk nagyon meghatározó az egymásra utaltság. *„Rá is vagyunk szorulva, hogy kölcsönösen segítjük egymást, mert más különben nem működne.”* Így a család egy főtámasz a mindennapokban.

2. ábra. Társadalmi tőke egyes megjelenési formáinak átlagos fontossági sorrendje a mintában (N=122 fő)

Forrás: saját kérdőíves felmérés

A barátok közelsége és a baráti segítségnyújtás fontossága ugyan átlagosan magas pontszámot ért el, de mégis a család mögött marad. Így a minta alapján felállíthatunk egy hierarchia-sorrendet, miszerint a család jelenléte előrébb való a barátokénál.

Továbbá a család jelentőségének fontosságát többek között azzal is mértem, hogy a megkérdezett elköltözött-e otthonról

és ha igen, milyen messzire. A megkérdezettek 42,6 százaléka nem költözött még el otthonról; a legnagyobb arányban a 19-25 év közöttiek laknak otthon, míg az otthon lakók aránya a 45 év feletti korosztályban is magas. Az elköltözöttek közül 40,5 százalék maradt ugyanazon a településen, mint a szüleik. A legnagyobb arányban azok vannak a mintában, akik, csak pár utcával távolabb telepedtek le a családi háztól, de akadnak olyanok is, akik a szomszéd házba költöztek. Interjúalanyom, Anna a férje szüleinek falujába költözött, Galgagutáról Nógárdkövesdre. Elsősorban a család közelsége miatt telepedtek le itt, a közelben. Így az elmondható, hogy a megkérdezettek között kimagasló azok aránya, akik közel laknak a szülőkhöz.

Keresztábra-elemzés segítségével megvizsgáltam a szülőkkel ugyanazon a településen élés befolyását arra, hogy valaki a szülei kapcsolatai révén képes-e elintézni bizonyos dolgokat. Látható volt, hogy a szüleivel ugyanazon a településen élő válaszadók körében jóval magasabb (56,3%) azok aránya, akik a szülők kapcsolata révén el tudnak intézni bizonyos dolgokat, mint akik nem ugyanabban a faluban laknak a szülőkkel. A szülők kapcsolatának befolyása az egyénre átörökíthető (Czibere, 2019), ami szintén egy megtartó erő, hogy már helyben rendelkezik társadalmi tőkével. Ezzel együtt a munkahelyi elégedettség és az ott kialakult kapcsolati tőke értéke szintén hatással van az egyén helyben maradására. A megkérdezettek 53,7 százaléka mondta, hogy úgy érzi, rendelkezik olyan munkahellyel, amellyel el tud intézni bizonyos dolgokat a családjának. Anna, akinek az édesanyja a egyben a főnöke is, úgy véli, hogy az édesanyjával közös munka nagy segítség a mindennapokban. Így ez a szoros kapcsolat erőteljesen befolyásolja azt, hogy itt képzelet el a jövőjét. Ezt tovább erősíti az a tény, hogy a kitöltők a családtól számíthatnak a legnagyobb segítségre.

A családra történő támaszkodás láthatóan kiemelkedő. Ezt alátámasztja, hogy a kitöltők 95 százaléka segíti egymást kölcsönösen a rokonaikkal és a barátaikkal. Megvizsgáltam, hogy ezen belül miben teljesedik ki a segítségnyújtás, a megkérdezettek a környezetükben élőkkel milyen viszonyossági kapcsolatban vannak (3. ábra).

3. ábra. Viszonyossági kapcsolatok főbb területei a mintában (N=122 fő)

Forrás: saját kérdőíves felmérés

A válaszok alapján a legnagyobb arányban az otthoni kisebb-nagyobb munkákat emelték ki, de ezt követi az ügyintézés és az érzelmi támasz. Érdekes, hogy az idősgondozást nem említették olyan sokan. Ez összefügghet azzal is, hogy csupán a megkérdezettek felénél van eltartott a családban (50,81%).

Az önkormányzatokkal való elégedettséget nem lehet függetleníteni a helyi polgármester személyétől sem. Összességében a megkérdezettek 68,68 százaléka elégedett a polgármesterrel. A polgármesterrel készített interjú alapján arra kerestem a választ, hogy egy polgármester hogyan tudja

befolyásolni a lakók helyben maradási szándékait. Judit úgy nyilatkozott, hogy az, hogy egy polgármester mennyire használja ki a különböző falufejlesztési projekteket hatással van arra, hogy mennyire tud vonzóvá tenni egy adott települést, milyen lesz a kialakult falukép. Lehetséges megtartó erő, amit egy polgármester erősíteni tud, a különböző közösségépítő rendezvények, amelyek a generációk közötti kapcsolódást, a falu lakói közötti összetartozást is elősegítik.

A társadalmi kapcsolatok megmutatkoznak a falubeli lakosok összetartásában, a közös értékrend és a viselkedési normák fontosságában, hiszen ha valaki elégedett a helyi társadalommal és jól érzi magát az adott közegekben, csökken az elköltözési szándék (2. ábra). Továbbá az is alátámasztja, hogy a kitöltők 74 százaléka részt vesz a legtöbb közösségi programon, mint a falunap, szüreti felvonulás.

A következtetéseim alapján a primer kutatásból tisztán látszik, hogy az egyén kapcsolatainak mélysége elsősorban a családi kötelékben gyökerezik le, az elköltözés háttérbe szorulására a családnak van a legnagyobb befolyása. De emellett nem szabad elfeledkezni a barátok közelségéről és a falu lakóinak összetartásáról sem, ami úgy tűnik, szintén pozitívan befolyásolja a helyben maradást.

Összefoglalás

A kutatásom első részében bemutattam az immobilitás tükrében a társadalmi tőkéhez kapcsolódó legfontosabb elméleteket. Nógrádkövesd és környékén az immobilitást befolyásoló tényezők kapcsán végzett kutatásom eredményei alapján pedig elmondható, hogy a helyben maradásban a család szerepe szembetűnő. Kétségtelen, hogy a család a legfőbb megtartó

erő a vizsgált településeken. Az egymásra számítás és a viszonossági kapcsolatok sokkal több előnnyel járnak, mint maga a mobilitás. Ez megmutatkozott abban is, hogy a kutatásban résztvevők nagy aránya nem költözött el még otthonról. Az előfeltételezésem, miszerint az ugyanabban a faluban lakó szülők gátolják a mobilitást, beigazolódott. Azonban nem szabad elfeledkezni a közösség szerepéről, a közös falubeli normák megtartó erejéről sem, amelyek komoly és helyi szinten tudatosan fejleszthető dimenziói lehetnek az elvándorlás megállításának a hasonló közösségekben.

Felhasznált források

- Bourdieu, P. (1999): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Angelusz R. (szerk.): A társadalmi rétegződés komponensei. Új Mandátum Könyvkiadó. 156-177.
- Czibere I. – Kovach I. (2019): Községekben élő immobil fiatalok. *Metszetek*, 8(3), 3-22.
- Czibere I. (2019): Az alacsony státuszú, szegénységben élő falusi fiatalok immobilitásának okai. *Metszetek*, 8(3), 133-152.
- Gkartzios, M. (2013): 'Leaving Athens': narratives of counterurbanisation in times of crisis. *Journal of Rural Studies*, 32, 158–167.
- Husztai É. (2019). A hazai pálya előnye. A társas kapcsolatok szerepe falusi fiatalok immobilitásában. *Metszetek*, 8(3), 23-54.
- Juhász P. (2011): Társadalom-Ismeret 2: A piacgazdaság intézményei és kultúrája. Jelenkutatató Alapítvány.
- Kerülő J. (2019): Az immobilitást növelő és csökkentő települési jellemzők. *Metszetek*, 8(3), 184-232.
- Lengyel Gy. – Szántó Z. (szerk., 2006): Gazdaságszociológia Szöveggyűjtemény, Aula.

- Molnár A. (szerk., 2017): Cselekvőközösségek: aktív közösségi szerepvállalás EFOP-1.3.1-15-2016-0001. https://cselekvokozossegek.hu/wp-content/uploads/CSK_utmutato_meres_ertekeles_20170331-2.pdf
- Molnár É. (2019): A család hatása a falusi fiatalok immobilitására. *Met-szetek*, 8(3), 153-166.
- Monostori J. (2020): Nagyszülők és unokák egy háztartásban. Három-generációs együttélések Magyarországon. *Szociológia Szemle*, 31(1), 116-142.
- Németh K. (2020): Marginalizált térből átmeneti térbe. Egy térbeli-társadalmi mobilitási pálya megélt jelentései. *Szociológiai Szemle*, 30(2), 50–71.
- Váradai M. (2017): Kényszerű mobilitás: migrációs utak hátrányos helyzetű vidéki terekben. *Socio.hu: Társadalomtudományi szemle*, (3) 25-46.

A tanulmány a szerző „Menni vagy maradni? Az immobilitás közötti különbség Nógrádkövesd és környékén” című tudományos diákköri dolgozata alapján készült.

Konzulens: Dr. Varga Ágnes

A dolgozat a BCE 2021. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján a Földrajz – Szociálgeográfia szekcióban I. helyezést ért el.

Bognár Bálint György

Algoritmikus verselés – A képvers és az anonimitás az instaversek szolgálatában

Az Instagramon közzétett versek egy új irányt jelölnek ki napjaink költészetében. A klasszikus, nyomtatásban megjelent és a közösségi felületen publikált művek párbeszédét több tudományterület szemszögéből is lehet vizsgálni, különböző módszerek segítségével. A jelenlegi tanulmány a klasszikus és az online formákat állítja szembe egymással. Ilyenek a képversek, amelyek számos ponton érintkeznek az úgynevezett „instaversekkel”, így releváns az összehasonlításuk. Az online térben való publikálás választott felhasználónévvel történik, amely felveti a klasszikus írói álnevek használatának kérdéskörét is. Az analóg és a digitális módszerek áttekintése után megállapítható, hogy azok az összehasonlításuk mellett egy időbeli, fejlődési skálán is elhelyezhetők egymáshoz képest, így a befogadó a klasszikus formákat és eszközöket érzékeli, csak más médium segítségével.

Bevezetés

„a világ / megannyi fájdalmat / zúdít rád / és mégis itt vagy / aranyá változtatva azt” – 185.144 regisztrált Instagram-felhasználó azonosul Rupí Kaur (2021) megállapításával és az ehhez kapcsolódó vonalrajzzal (1. ábra). A közösségimédia-platfomon található versek megkerülhetetlen szerzőjét nagy-

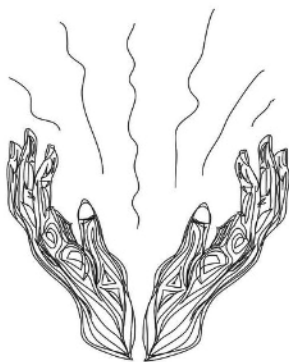

jából 4,4 millióan követik (Instagram, 2021a), viszont nemcsak angol nyelvű példák illusztrálják hitelesen napjaink online költészetének jelentőségét. A hasonló tartalmú képek összegyűjtésére szolgáló címkék (hashtagek) alatti versek száma jelentős: a #instapoem körülbelül 2,3 millió művet számlál, míg magyar változata, a #instavers közel 24 ezer képet (Instagram, 2021b, 2021c), és ezen mennyiségek folyamatosan nőnek.

1. ábra. Rupi Kaur egyik instaverse

the world
gives you
so much pain
and here you are
making gold out of it

there is nothing purer than that - rupi kaur

Forrás: Kaur (2021)

A közösségi oldal releváns felületet nyújt mind az amatőr, mind a már szakmájukban elismert költők számára, ugyanis az online közösség amellett, hogy egy leendő célcsoportot is konstruál, visszajelzésekkel is tudja támogatni az írókat. Az Instagrammal kapcsolatban azonban felmerül az oldalon közzétett versek értékére és a klasszikus költészetre való hatása, illetve a kép és a szöveg viszonyának kérdése. A platformon publikált versek elemzési alapját így az általuk generált interdiszciplináris diskurzus jelenti az irodalomtudomány, az újmédia és a szemiotika területei között.

Ezt a párbeszédet, illetve a befogadói és a szakmai oldal véleményét térképeztem fel kérdőív és interjúk segítségével az *Algoritmikus verselés. Az instaköltészet helyzetéről és megítéléséről* című tudományos diákköri dolgozatomban. Jelen tanulmány egyfajta kiegészítése a korábbi műnek. Az elemzés középpontjában továbbra is a klasszikus és az instaversek összehasonlítása áll, jelen esetben példaesetek segítségével. A tanulmány arra keresi a választ, hogy az instaversek milyen mértékben feleltethetők meg a képverseknek, illetve hogy az online anonimitás mennyiben hasonlít az írói álnevekhez. A megállapítások alátámasztását segítő példák reprezentálják a nagy egészet, továbbá kontextust is teremtenek az eltérő irodalmi eszközök használata köré. A vizsgálat során ismert és kevésbé ismert példák illusztrálják a képvers és az instavers, illetve az online és az offline anonimitás közötti hasonlóságokat és különbségeket.

Fogalmi keret

A témakört James Morgan Rue (2019) dolgozta fel először a külföldi szakirodalomban tudományos perspektívából, így a tanulmány is az ő kifejezőkészségét használja. Az egyes fogalmak jelentésének tisztázása azért is fontos, mert a hasonló koncepciók csupán néhány éve váltak relevánssá, a definíciók pedig még most is folyamatosan változnak a megközelítések alapján (Rue, 2019).

Az instavers (*instapoem*) ezáltal olyan művekre utal, amelyek azzal az indítással is készültek, hogy az Instagram platformján megosztásra kerüljenek. A megállapítást azért szükséges kiemelni, mivel léteznek olyan fiókok a felületen, amelyek a már egyszer nyomtatásban megjelent műveket digitalizálják. Maguknak az instaverseknek nincsenek kötelezően előírt tartalmi vagy formai elemei, viszont megfigyelhető, hogy a művek általában szabadvers formájában íródnak, és rímkép nélküliek. Terjedelmükben az Instagram négyzetes megjelenítési formája limitációt jelent, ezért gyakoribbak a rövidebb alkotások. A verbális tartalmakat gyakran kíséri más típusú tartalom is, a leggyakoribb ezek közül az illusztráció. Ezekkel a versekkel szemben állnak a klasszikus költemények, amelyek eredetileg nyomtatásban jelentek meg. Az instaverseket létrehozó, megosztó alkotók elnevezése pedig az instaköltő (*instapoet*), akik elsősorban a közösségi oldalon publikálják műveiket.

Insta-kép-vers

Az Instagramon közzétett versek a definíciójuk alapján magukban hordozzák a kép és szöveg kapcsolatának kérdését, vagyis vizsgálhatók a szemiotika perspektívájából is, mivel a jelek és a kódok tudományának egyik célja az, hogy a különböző jelek kölcsönhatásait értelmezze, tehát a vizuális és a verbális elemekét is (Moriarty, 2005). Jelen esetben a szó és az illusztráció kapcsolatát legkönnyebben két ország metaforájaként lehet értelmezni (Mitchell, 1996). Ezen területek, habár eltérő nyelveket beszélnek, mégis több ponton is érintkeznek egymással.

Ennek tudatában az instaversek egyfajta elődjének tekinthetők a képversek, amelyek az irodalomoktatás részét is képezik. A hasonló művek a görögöktől datálódva részei az irodalomnak, azonban kedveltségük az évszázadok során változó volt (Higgins, 1987). A képverset mint formát a későbbiekben Apollinaire fedezte fel újra, akinek művei a középiskolai magyarórákról is ismerősek lehetnek, hazai viszonylatokban pedig Kassák Lajos használta előszeretettel. Két mű segítségével hasonlítom össze az instaverseket a képversekkel, amelyek a 2. és a 3. ábrán láthatók.

2. ábra. Apollinaire egyik képverse

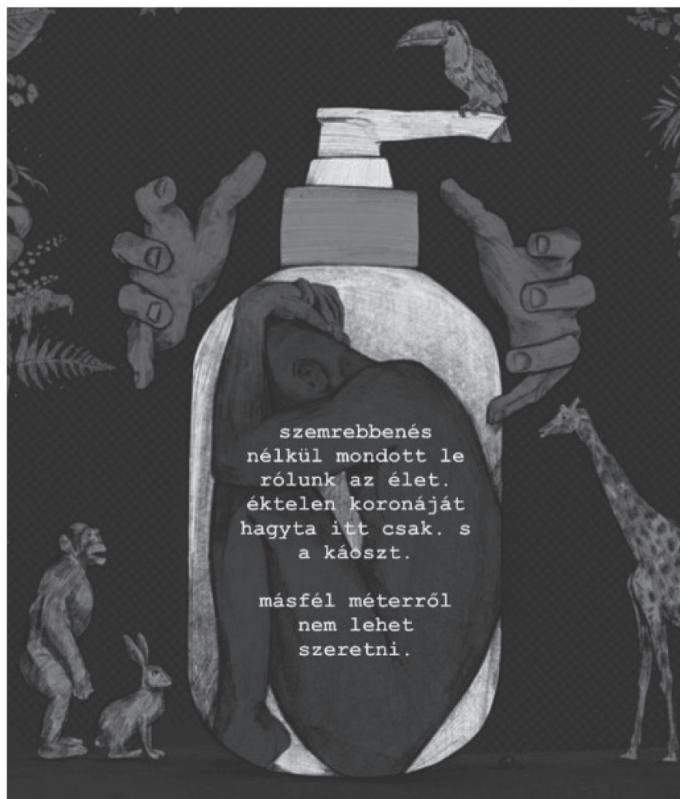
Látom megkínzott arcotok
 MAREYE Csodás virágzó szátok
 ANETTE MARIE
 MIA s te szőke YETTE
 hol vagytok
 ő jaj
 ifju lányok
 DE
 itt e
 jajgató
 szökőkút mellett
 ez a galamb is ríva repked

Ó ég felé szökellő emlék ?
 A sok barát aki még nemrég Hol van Raynal Billy Dalize
 Velem volt harcol messzi már Szájamban régi méla íz
 S a vízből haldokló már Nevek zsongása andalítsz
 Álmos szemük pillant sugár S hol van most Cremnitz merre jár
 Hol van Braque s Max Jacob a hű Mindannyian holtak talán
 S Derain a hajnalszín szemű Emlékkel telt meg én a leltem
 Sír a szökőkút is felettem

Harcolni mentek ők minden hiába s most fönny csatáznak északon
 Az éj lehull Ó vérző tenger
 Leander burjánzik vadon a kertekben körül harcok virága

Forrás: Apollinaire (1993/1914)

3. ábra. Klasszikus instavers

Forrás: Bertalan (2021)

A legfőbb hasonlóság a költemények között az, hogy mindkettő él a vizualitás erejével, és komplex szemiotikai rendszereket tartalmaznak, ezáltal az interpretációjuk is szabadabb. Az értelmezést befolyásolja a képi és szöveges elemek viszonya, minősége, elhelyezkedése egymáshoz képest. Kiemelendő továbbá, hogy

mind az instavers, mind a képvers feszegeti a klasszikus irodalom határait. Figyelemre méltó még, hogy ahogy napjainkban a közösségi oldalon közzétett művek, úgy egykoron a képversek is megosztónak bizonyultak (Higgins, 1987).

A hasonlóságok mellett azonban számtalan különbség is megtalálható a formák között. Először is érdemes hangsúlyozni a megjelenés helyét, a képversek ugyanis nyomtatásban, míg az instaversek a közösségi platformon kerülnek publikálásra. A hordozófelület pedig alapjaiban befolyásolhatja az egyén hozzáállását a lírai művekhez (Bolter, 2019). A vizualitást tekintve is találhatunk eltéréseket, hiszen a képszerű költemények esetében a vers önnön illusztrációja, míg a képi és a szöveges elem az Instagramon különválik, ugyanis mindkét rész önmagában, a másik elemtől függetlenül is értelmezhető. Ehhez kapcsolódva a képvers kötöttebb is ilyen téren, mivel fotót nem tartalmaz. Szükséges jelen esetben is megemlíteni a kritika szerepét, általa ugyanis a befogadó máshogy értékeli a két formát. A képvers az irodalomoktatás és a kánon része lett, amíg az instavers ilyen téren még felveszi annak a bizonyos fekete báránynak a szerepét (Rue, 2019), amely adódhat a műfaj újdonságából is, mivel emiatt még nem is válhatott például a tankönyvek részévé.

Nomen non est omen

A nyomtatásban megjelent és az Instagram közösségimédia-felületen publikált műveket a vizualitás mellett szükséges megvizsgálni a szerző kiléte felől is. Az online tér kellő inkognitót képes biztosítani mindazoknak, akik nem szeretnék valódi identitásukat felfedni a felhasználók előtt. Ez számtalan kérdést és aggodalmat vet fel, azonban az újmédia

és az anonimitás kapcsolata, annak előnyei és hátrányai már egy másik célkitűzésű tanulmány részei lennének. A jelenlegi fókuszban a szerző, a művei és a közönség kapcsolata áll, az alkotó személyének függvényében.

Alapvető kiindulási pont, hogy milyen mértékben tekinthetők a szabadon elnevezett online fiókok klasszikus értelemben vett írói álneveknek. Hasonlóképpen a képvetség és az instaversek viszonyához, a két státusz nemcsak ellentétes oldalakra állítható, hanem egyfajta időbeliség is megfigyelhető közöttük. Érdekes először megvizsgálni a pszeudonim, vagyis az álnév klasszikus használatának körülményeit a módszer online térbe való átültetéséhez.

Ki vagyok én?

Az álnév intézménye már régóta jelen van az irodalomban, egykor a női alkotók férfi alteregóval identifikálták magukat, hiszen az akkori társadalmi közeg elutasító volt a női szerzőkkel szemben (Jung, 2014). Az írók az álneveket az igazi személyiségük megvédése mellett arra is használták, hogy megpróbálják velük levetkőzni a különböző sztereotípiákat. Az angol romantika és gótika egyik kiemelkedő regényét, a Jane Eyre-t például Charlotte Brontë Currer Bell néven jelentette meg (Jung, 2014).

Régebben ez tehát bevett gyakorlat volt, azonban napjainkban is találhatunk példákat pszeudonim használatára, akár fordított szituációban is. Carmen Mola spanyol író nő könyveit a legsikeresebbek között tartják számon hazájában, amelyeket a kritika és a közönség egyaránt tart kiemelkedőnek, főleg az erős női karakterek ábrázolása terén (Dombey, 2021). A krimi műfajában alkotó szerző 2021-ben elnyerte a nemzetközileg is rangos Premio Planeta spanyol irodalmi díjat, amelyet viszont hárman vettek át. A díjátadón ugyanis kiderült, hogy

Carmen Mola egy kitalált karakter, egy álnév, amely alatt egy férfi trió rejtőzik. A leleplezés után számos, többnyire negatív vélemény jelent meg a tettükkel kapcsolatban, mivel a pszeudonim mögé egy komplett történetet is felépítettek, amely alapján és segítségével interjúkat is adtak az eredeti szerzők.

Egy másik motiváció lehet az identitás eltitkolására a tiszta lappal való kezdés. J. K. Rowling, a Harry Potter-sorozat szerzője új köteteit már férfi álnév alatt jelentette meg, ezzel is elkülönítve magát az addigi fogadtatásától és mintegy újrakezdve az írói karrierjét (Rowling, n.d.). Robert Galbraith valós identitására hamar fény derült, Rowling azonban ezen a néven folytatja a krimi műfajába tartozó könyveinek kiadását.

A kortárs irodalom legizgalmasabb rejtélye azonban egy olasz írónőhöz köthető. Elena Ferrante lassan harminc éve publikálja regényeit, azonban arra, hogy ki is lehet ő igazán, még egyetlen személy sem jött rá a mai napig (Sotgiu, 2021). A világhírnevet a szerzőnek a Nápolyi regények tetralógiája hozta meg, amelyet negyven országban adtak ki és sorozatként is adaptáltak. Ferrante hatását igazolja az is, hogy a Time 2016-ban a száz legbefolyásosabb embere közé választotta (Groff, 2016).

Valódi identitásáról számos teória és nyomozás jelent meg, többek között újságírók, riporterek és professzorok is próbáltak már felfedni igazi személyiségét (Sotgiu, 2021). Ferrante 2013-ban a pszeudonim használatával történő írással kapcsolatban azt nyilatkozta, hogy szerinte a könyveknek nincs szükségük a szerzőjükre a megírásuk után (Wood, 2013). A rejtélyből az alkotó mellett a kiadója is profitált, ugyanis a Ferrante alakja köré teremtett kultusz nemzetközileg is elismertté tette az író, a könyvei pedig világszerte bestsellerekké váltak.

Kérjük, adjon meg egy új felhasználónevet!

A klasszikus írói álnevek által a szerző egy másik karakter identitását veheti fel. Hasonló történik a közösségi oldalakon is, ugyanis azok, ahol szükséges egy felhasználónév megadása (pl. Instagram), facilitálják egy egyéni kívüli perszóna létrehozását (Muslimin, 2020). Az oldal szabályait betartva a név ugyanis bármi lehet. A felhasználónév céljai különbözőek: védi az igazi identitást, lehetőséget ad egy másik személyiség kreálására, segít a szabadabb önkifejezésben. Online térben az álnév használata így hasonló szerepet tölt be, mint a klasszikus művek esetében. A pszeudonim lehetőséget nyújt arra, hogy a szerző a magánéletét elkülönítse alkotásaitól, és azok szuverén módon létezzenek. Míg egy nyomtatásban megjelent kötetnél szinte elvárás, hogy a szerző arcát is adja a regényhez, addig ez az online térben való jelenléttel nem korrelál. A közösségi oldalak adta lehetőségek alapján három csoportot különíthetünk el a művek megjelenésének helye és a szerző identitásának kapcsolata szerint.

A legközvetlenebb módszernek számít, amikor az alkotó a saját oldalán publikálja írásait. Ebben az esetben a privát tartalmak összemosódnak az irodalmi művekkel. A közzétett anyagok fajtáját tekintve az előbbi dominánsabb pozíciót foglal el. A további két kategória kiindulási pontja, hogy a szerző külön fiókot, oldalt hoz létre alkotásainak. Az író egyik esetben közzétesz személyes bejegyzéseket, azonban a profil fő vezérfonala a műveinek bemutatása és megosztása. Másik esetben az alkotó mellőzi a privát tartalmakat, és csak a szerzeményeit publikálja a fiók és a platform segítségével.

Természetesen, ha a költő az Instagramon való aktivitását a műveire korlátozza, az csak az online jelenlétet jellemzi, viszont előfordulhat az is, hogy az inkognitót a való életben is alkalmazza. Atticus egyike a legnépszerűbb instaköltőknek, közel

1,6 millióan követik (Instagram, 2021d). Interjúi és estjei során a költő álarcban jelenik meg a közönség előtt, egy újabb réteggel fedve el valódi identitását. A pszeudonim online és offline még egy lépéssel távolabb tartja a befogadót az író identitásának valódi megismerésétől, ezzel szemben a költemény, amely egy intim produktuma a szerzőnek, a személyiségének egy darabja, amely által a szerző megismerhető. Így érdekes módon a versírás és az inkognitó ellentétes módokon mozognak.

Összegzés

A klasszikus és az instaverseket különböző attribútumaik alapján hasonlítottam össze az eredeti tanulmányomban. Az eredeti dimenziók, vagyis a versek kulturális értéke, a kezdő költő pályájának segítése és olvasótáborának növelése, közösségteremtő ereje, hatásgyakorlása az egyénre és a lírára, illetve témafeldolgozása, a mostani tanulmány által kettő újabb szemponttal kerültek kiegészítésre. A vizsgálódás alapjául kiválasztott esetek segítségével megállapítható, hogy a közösségi platformon közzétett költemények és a képversek, illetve álnév alatt történő alkotás dimenziói nem egymás szembeállításával jellemezhetőek, mint például a formák minősége vagy a költemények megjelenési helyei, hanem az időbeliséggel. A két példavers alapján a képversek tekinthetőek az instaversek korai, analóg változatainak, hiszen előbbiek is párbeszédet képeznek a vizuális és a verbális jelek között. A pszeudonim használatának szellemisége ugyanígy megmaradt, ahogy azt az irodalomból merített esetek illusztrálják, egyedül a felhasználás helye más. Az online tér így képes inkognitót biztosítani azoknak a szerzőknek, akik a háttérben szeretnének maradni.

A klasszikus költemények és az instaversek kapcsolatában a művészeti irányzatokra jellemző, elit és populáris formák közötti harc és elfogadás látható (Bolter, 2019). Egykoron például a rockzene és a kortárs festmények kérdőjelezték meg a korábbi módszereket és műfajokat, majd a népszerűségük által lassan asszimilálódtak a nagy művészeti halmazba. Hasonló vehető észre a közösségi oldalon megjelent költeményekkel kapcsolatban is, azonban ebben az esetben egy jelenleg is tartó folyamat figyelhető meg, így testközelből követhető egy új forma születése, fejlődése és beolvadása az irodalom műfajai közé.

Felhasznált források

- Apollinaire, G. (1993): A megsebzett galamb és a szökőkút. In: Guillaume Apollinaire versei (ford. Eörsi I., Illyés Gy., Nagy L., Kálnoky L., Radnóti M., Rónay Gy., Somlyó Gy., Vas I.). Budapest: Európa. (az eredeti mű megjelent 1914). <https://mek.oszk.hu/00300/00310/>
- Bolter, J. D. (2019): *The Digital Plenitude. The Decline of Elit Culture and the Rise of Digital Media*. Cambridge: MIT Press.
- Dombey, D. (2021): Woman who won €1m literary prize turns out to be three men. *Financial Times*, Oct 16, 2021. <https://www.ft.com/content/bc0058d9-940f-41bf-b282-bb62189a274e> (Letöltve: 2021.12.31.)
- Groff, L. (2016): The 100 Most Influential People – Elena Ferrante. *Time*, Apr 21, 2016. <https://time.com/collection-post/4299844/elena-ferrante-2016-time-100/> (Letöltve: 2021.12.31.)
- Higgins, D. (1987): *Pattern Poetry: Guide to an unknown literature*. New York, NY: State University of New York Press.
- Jung, S. (2014): Currer Bell, Charlotte Brontë and the Construction of Authorial Identity. *Brontë Studies*, 39(4), 292–306.
- Mitchell, W. J. T. (1996): Word and Image. In: Nelson, R. S. – Shiff, R. (eds.), *Critical Terms for Art History*. Chicago, IL: The University of Chicago Press. 51–61.
- Moriarty, S. (2005): Vizuális szemiotika. Elmélet. In: Blaskó Á. – Margitházi B. (szerk.), *Vizuális kommunikáció. Szöveggyűjtemény*. Budapest: Typotex. 5–108.
- Muslimin, M. (2020): The Use of Pseudonym in Social Media. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 477, 490–494.

Rue, J. M. (2019): The Future of Poetry in the Digital Era. Instapoetry and Remediation (MA-thesis). Utrecht: Utrecht University.

Sotgiu, E. (2021). Have Italian Scholars Figured Out the Identity of Elena Ferrante?.. Literary Hub, Mar 31, 2021. <https://lithub.com/have-italian-scholars-figured-out-the-identity-of-elena-ferrante/> (Letöltve: 2021.12.29.)

Wood, J. (2013): Women on the Verge. The fiction of Elena Ferrante. The New Yorker, Jan 21, 2013. <https://www.newyorker.com/magazine/2013/01/21/women-on-the-verge> (Letöltve: 2021.12.28.)

Egyéb internetes források

Bertalan, Zs. (2021). Tegyük maszkot a lelkünkre is. https://www.instagram.com/p/CMNQuZBgT_Q/ (Letöltve: 2021.12.29.)

Instagram (2021a). Rupi Kaur (@rupikaur_) követőszáma. <https://www.instagram.com/rupikaur/> (Letöltve: 2021. 12. 27.)

Instagram (2021b). A #instapoem címkét tartalmazó posztok száma. <https://www.instagram.com/explore/tags/instapoem/> (Letöltve: 2021. 12. 27.)

Instagram (2021c). A #instavers címkét tartalmazó posztok száma. <https://www.instagram.com/explore/tags/instavers/> (Letöltve: 2021. 12. 27.)

Instagram (2021d). Atticus (@atticuspoetry) követőszáma. <https://www.instagram.com/atticuspoetry/> (Letöltve: 2021.12.18.)

Kaur, R. (2021). There is nothing purer than that. <https://www.instagram.com/p/CWlhYHWp3Tl/> (Letöltve: 2021. 12. 27.)

Rowling, J. K. (n.d). Writing as Robert Galbraith. <https://robert-galbraith.com/about/> (Letöltve: 2021.12.31.)

A tanulmány a szerző „Algoritmikus verselés. Az instaköltészet helyzetéről és megítéléséről” című tudományos diákköri dolgozata alapján készült.

Konzulens: Pelle Veronika

A dolgozat a BCE 2021. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján a Médiatudományi szekcióban I. helyezést ért el.

Szabó Ákos

Amitől „megőrülsz, megvadulsz” – A hitelesség és a paraszociális kapcsolat vizsgálata az influencer marketing korában

Ő nem ismer Téged, igazából Te sem őt... csak azt látod, amit mutatni akar a kameráján keresztül. Akkor mégis mi miatt fogadod meg egy ismeretlen tanácsát? A válasz egyszerű: nem ismeretlenként tekintünk az influencerekre. Kutatásomban elsődlegesen ennek okát, azaz a tartalom-előállító és a követői között kialakuló – paraszociális – kapcsolatot és annak vásárlási szándékra gyakorolt hatását vizsgálom. Kvantitatív kutatásom eredményeit a strukturális egyenlet modellezés (SEM) módszerével értelmezem, melynek keretében megalkotásra került a „bekövető-elkövető” modell. Legfőbb eredményem, hogy a paraszociális kapcsolat erős, míg a hitelesség csak közepes hatást gyakorol a követők vásárlási szándékára. Munkám egyedisége, hogy egy olyan közismert személy és követőtáborán keresztül folytatom le a kutatásomat, aki organikusan építette fel több tízezres követői táborát, amely mára az Instagramon 260 ezer főt is meghaladja. A kutatásom alapját Kajdi Csaba által megalkotott Cylajelenség adja.

Bevezetés

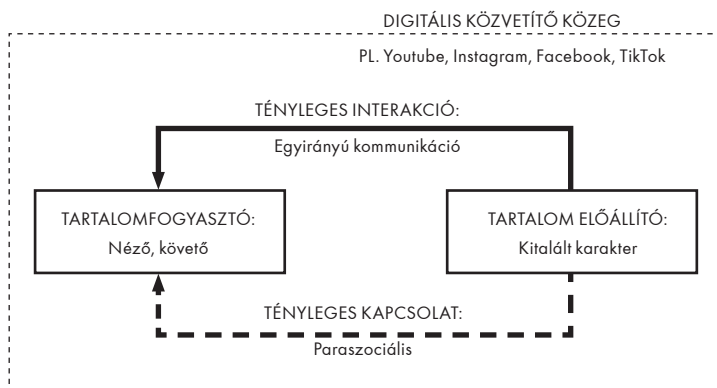
Az online, azon belül is a közösségimédia-felületeken keresztül megvalósuló tartalomfogyasztás egyre nagyobb részét jelenti a teljes médiafogyasztásnak. Ma már bizonyos korosztályok esetén az elsődleges médiatípusnak az online minősül. A médiafogyasztásban megjelenő változás azt is jelenti, hogy olyan új marketingkommunikációs megoldások is megjelennek a hirdetői piacon, mint például az influencer marketing. Ezt a tendenciát fokozta tovább a koronavírus-világjárvány, amelynek hatása megjelent az online platformok elérésének növekedésében is. Ezzel párhuzamosan az otthon eltöltött idő az egyének egymástól történő eltávolodását, az elszigeteltség érzetét hozta magával, ami kifejezetten kedvezett a paraszociális kapcsolat kialakulásának és fenntartásának (Thoresen et al., 2021).

Paraszociális kapcsolat kiaknázása az influencer marketingben

A kutatás alapját a paraszociális kapcsolatok jelentik. Ezalatt egy olyan képzeletbeli – nem valós – kapcsolatot értünk, ami a követő és a követett véleményformáló között alakul ki a tartalomfogyasztás során (Horton – Wohl, 1956). A közösségimédia-véleményformáló, azaz influencer jellemzően nem is valós idejű kommunikációt folytat. Ettől függetlenül a digitális közegen keresztül számos olyan illúziót észlel a követő, ami alapján interperszonális kapcsolatként éli meg a médiafogyasztás során kialakuló viszonyt, noha az valójában egyoldalú (1. ábra) (Cohen, 2003). Ennek a tévképzetnek köszönhetően a médiafogyasztó involválttá válik, és interakcióba lép

(Rubin – McHugh, 1987). A paraszociális kapcsolat eredményeképp a követő azt hiheti, hogy baráti viszonyban van a tartalom előállítójával. Az az illúziója támad, hogy amilyen sokat tud ő az influencerről, ez fordítva is igaz, tehát az influencer is mélyre menően ismeri a követőt (Dibble – Rosaen, 2011), akár csak egy közeli ismerőse.

1. ábra. Paraszociális kapcsolat bemutatása az online térben

Forrás: Törőcsik (2017) alapján saját szerkesztés

A különböző márkák kiaknázva a lehetőséget, hogy a paraszociális viszonyok a valódi, közeli emberi kapcsolatokat felváltják (Marshall, 1997) alkalmaznak influencereket. Az influencer marketing keretében a vállalat fizet egy ismert személynek, hogy annak hírnevét, megjelenését és csatornáját felhasználva a saját márkájának személyiségét tulajdonságokkal, érzelmekkel, üzenetekkel lássa el (Pringle – Binet, 2005). Az influencer befolyásán keresztül kíván aktivitást kiváltani különböző marketingcélok elérésének érdekében, többek között a márka ismertségének és imázsának növekedése, vagy eladásösztönzés céljából (Stubb et al., 2019). A hagyományos

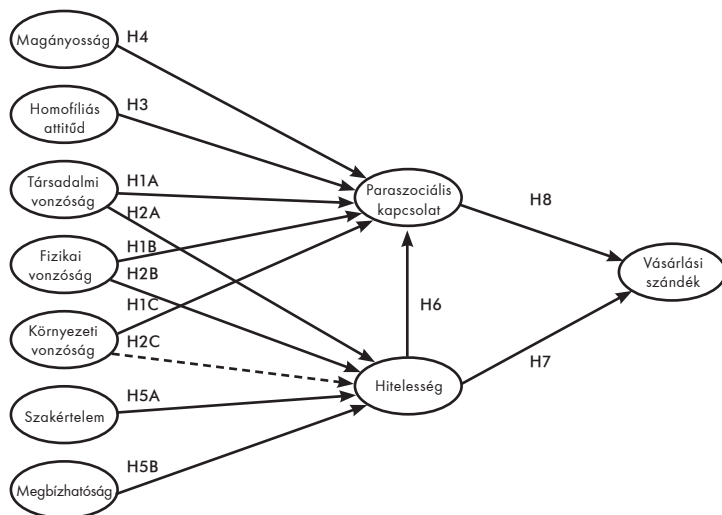
hirdetésekkel szemben az influencer nem csupán közvetíti az üzenetet, hanem befolyást is gyakorol a befogadóra (De Veirman et al., 2016). Primer kutatásomban ennek a befolyásnak az eredményét vizsgálom, azaz hogy miként hat a vásárlási szándékra.

Bekövető-elkövető modell

Kutatásomban a Kajdi Csaba által megformált Cyla-jelenség került a fókuszba. Ez a kitalált karakter nagy népszerűségnek örvend az összes közösségimédia-felületen, ahol elsődlegesen a 25-54 év közötti nőket éri el. A követőkről elmondható, hogy elkötelezettek, fanatikusak. A kattintások, megtekintési arányok mértéke más influencerek mutatóihoz képest jóval magasabbak. Egy hónapban a Facebookon organikusan 2,8 millió fős az elérése, amihez kifejezetten magas 1,8 milliós felhasználói interakció (engagement) tartozik (NuHeadz, 2021).

A vizsgálat során használt modell ebben a formában még nem került akadémiai górcső alá, noha egyes konstrukciók közötti hatásokat mértek már, amelyeket a hipotézistételeknél ismertetek bővebben. A következőkben bemutatott modell nem tartalmaz minden olyan lehetséges tényezőt, amely hatással bírhat a vásárlási szándékra, azonban az egyén influencerrel való – paraszociális – kapcsolatát és a róla alkotott hitelességi képet igen (2. ábra). Üzleti megközelítésből kifejezetten fontos kérdés, hogy a paraszociális kötődés és a hitelesség elegendő-e ahhoz, hogy vásárlásra ösztönözze a követőket.

2. ábra. A „bekövető-elkövető” modell és a hipotézisek összefoglalása

Forrás: saját szerkesztés

Vonzóság

A vonzalom esetén az egyént pozitívan értékeljük, rokonszenvet vált ki belőlünk, ami növelheti az általa kívánt aktivitás bekövetkeztét, befolyásolhatja a hozzáállásunkat (Sharma, 1990). Társadalmi vonzóság alatt azt értem, hogy az egyén szívesen kerülne interperszonális kapcsolatba az influencerrel, mert annak szociális fellépése megnyerő számára. A fizikai vonzóság kutatásomban azt jelenti, hogy az influencer megjelenése vonzó az egyén számára. Ez szigorúan csak a kulcsint foglalja magába. Felismerve azonban azt a tényt, hogy a közösségi médiában megjelenített világ nem egy semleges stúdiókörnyezetben láttatja az influencert, így mindenképp fontos, hogy a környezet vonzóságának hatását külön értelmezsem.

A vonzóság továbbá magába foglalhatja az egyén azon vágyát, hogy úgy érezhesse magát, úgy nézzen ki, mint az influencer. Az általa vonzónak talált influencer tartalmi azt az illúziót keltik, hogy ő is részese az általa áhított életnek (Boon, 2001), ezért egyre gyakrabban fogyasztja azokat a tartalmakat, kerül paraszociális kapcsolatba a tartalomgyártóval.

A fentiek alapján az alábbi hipotéziseket teszem: H1A: *Az influencer társadalmi vonzósága pozitív hatással van a paraszociális kapcsolat kialakulására;* H1B: *Az influencer fizikai vonzósága pozitív hatással van a paraszociális kapcsolat kialakulására;* H1C: *Az influencer környezetének vonzóság pozitív hatással van a paraszociális kapcsolat kialakulására;* H2A: *Az influencer társadalmi vonzósága pozitív hatással van a hitelességének megítélésében;* H2B: *Az influencer fizikai vonzósága pozitív hatással van a hitelességének megítélésében;* H2C: *Az influencer környezetének vonzóság pozitív hatással van a hitelességének megítélésében.*

Homofíliás attitűd

A homofíliás attitűd azt jelenti, hogy a közvetített, kitalált karakter és a befogadó, követő között hasonlóság fedezhető fel. Ez akár valamilyen demográfiai ismérv mentén is értelmezhető, például azonos korúak, neműek, de akár a kultúrájuk, külsejük, stílusuk is lehet hasonló (McPherson et al., 2001). Minél több hasonlóságot észlel az egyén saját maga és az influencer között, annál inkább nő az interakciók száma, hiszen az észlelt azonosság mértéke hatással van a kapcsolat kialakítási, fenntartási szándékra, továbbá annak gyakoriságára (Brown – Brasil, 2010). Ez alapján az alábbi hipotézist állítom: H3: *Az egyén homofíliás attitűdje az influencer irányába hatással van a ket-tejük között kialakuló paraszociális kapcsolatra.*

Magányosság

A pszichológiában a magányosság egy olyan érzelmi állapot, melyben az egyén a szociális kapcsolatok hiányát, ebből adódóan kirekesztettséget érez. A magány és az egyedüllét nem használható egymás szinonimájaként, hiszen az az ember, aki fizikailag egyedül van, a digitális térben alakíthat ki virtuális kapcsolatot más egyénnel (Stein – Tuval-Mashiach, 2015). A konstrukció bevonását különösképp indokolja a koronavírus 2020-ban történő megjelenése. A virtuális térben kialakított paraszociális kapcsolat tudja enyhíteni az egyén magányosságát, továbbá az ebből adódó szorongás érzetét (Thoresen et al., 2021). A fentiek alapján az alábbi hipotézist teszem: H4: *A magányosság érzete növeli a paraszociális kapcsolat kialakulását.*

Szakértelem

Annak az influencernek az ajánlásában, akit követői tábora egy adott témában szakértőként elfogad, jobban bíznak és előnyben részesítik más forrásból származó információkkal szemben. Továbbá Racherla és Friske (2012) rámutatott azon összefüggésre, hogy minél hitelesebbnek tartjuk az adott forrást, akkor az a fogyasztói döntésünk meghozatalakor nagy szereppel bír.

Megbízhatóság

A megbízhatóságot a kutatásban aszerint értelmezem, hogy a befogadók őszintének tartják a közvetített karaktert, az állításait igaznak tekintik. Ez többek között megjelenhet az influencer követők által észlelt szándékában is, azaz, amennyiben a befogadók érzik, hogy nem öncélú vagy manipuláló a közzétett tartalom, akkor azt hiteles forrásként értékeli (Sen – Lerman, 2007).

Hitelesség

A hitelességet a szakértelem és a megbízhatóság alapján értelmezzük. Az influencer hitelessége nagyban befolyásolhatja a befogadó viselkedését, így a vásárlási szándékát is. Ez alapvetően annak köszönhető, hogy a követő nem idegen, kapcsolati hálóján kívüli egyénként definiálja az influencert (Forman et al., 2008). Ez alapján feltételezhető, hogy a hitelesség direkt hatással van a vásárlási szándékra. Ezek alapján az alábbi hipotéziseket teszem: H5A: *Az influencer szakértelme hat annak hitelességének megítélésére*; H5B: *Az influencer megbízhatósága hat annak hitelességének megítélésére*; H6: *A paraszociális kapcsolatra pozitívan hat az influencer hitelessége*; H7: *Az influencer hitelessége pozitívan hat a követő vásárlási szándékára.*

Paraszociális kapcsolat

A paraszociális kapcsolat az egyén viselkedésére, fogyasztására is hatással van. Hwang és Zhang (2018) szerzőpáros az eredményeik között arról írnak, hogy az influencer marketing alkalmazásakor a paraszociális kapcsolatok kiaknázása pozitívan hat a követők vásárlási szándékára. Ez alapján az alábbi hipotézist teszem: H8: *A paraszociális kapcsolat pozitívan hat a követő vásárlási szándékára.*

Adatgyűjtés és mintavétel

A kutatás során egy kérdőív segítségével mértem fel a követők észlelését, hogy miként értelmezik a közvetített, kitalált karakterrel kialakult kapcsolatukat. A mintavétel a közösségi média felületein, online formában történt többek között olyan nyílt és zárt rajongói csoportokban, amelyeket kifejezetten az általam vizsgált influencer személye ihletett.

A felmérés nem reprezentatív, de a demográfiai ismérvek mentén értelemezett minta alapján elmondhatjuk, hogy azok a csoportok felülreprezentáltak, akik Kajdi Csaba követői között is kiemelkednek.

Az adatfelvételre 2021 márciusában került sor. Összesen 690 érvényes válaszadó eredményei kerültek feldolgozásra. A válaszadók túlnyomó többsége nő (94,9%) volt. Az átlagéletkor 39,5 év. A legfiatalabb válaszadó 17, míg a legidősebb 74 éves.

A modell tesztelésére a varianciaalapú strukturális egyenlőségek modelljét (PLS-SEM) alkalmaztam, így a közvetlenül nem mérhető jelenségek közötti kapcsolatrendszer tesztelésére volt lehetőség. Vizsgálódásom során az ADANCO szoftvert használtam, ami megbízható becslést ad kis elemszám esetén is (Dijkstra – Henseler, 2015).

A mérőeszközök és a mérés modell minőségi kritériumai

A kutatásban minimális kivétellel csak olyan skálákat használatam fel, amelyeket validáltak, korábbi kutatásban már alkalmaztak (1. táblázat) A kérdőív során a különböző egytől-hétig terjedő Likert-skálás állítások véletlenszerű sorrendben, a konstrukciók feltüntetésétől függetlenül kerültek lekérdezésre, ezzel is csökkentve a mintavételi hiba mértékét.

A mérési modell illeszkedésének vizsgálatakor a telített modell SRMR-értéke alapján következtetünk. Esetünkben az SRMR értéke 0,0542, ami megfelel a 0,08 küszöbértéknek (Hu – Bentler, 1999).

1. táblázat. A modell konstrukcióinak mérése és megbízhatósága

Változó	Állítás Adaptált item
Q3.1_1	Szívesen beszélgetnék vele.
Q3.1_2	Bizosan könnyen ki lehet vele jönni
Q3.1_3	Jó lehet vele lenni, kellemes lehet a társasága.
Q3.1_4	Szerintem jó barátom lenne.
Q3.1_5	Tetszik ahogy kinéz.
Q3.1_6	Jóképűnek tartom.
Q3.1_7	Fizikailag vonzóan találom.
Q3.1_8	Ápolt a megjelenése
Q3.1_9	Tetszik az a fizikai környezet, amiben látom őt.
Q3.1_10	Számomra vonzó a lakása.
Q3.1_13	Sok a hasonlóság köztünk.
Q3.1_14	Hasonlóan viselkedik, mint én.
Q3.1_15	Úgy gondolkozik, mint én.
Q3.1_16	Sok közös van bennünk.
Q3.1_17	Azonos értékeket képviselünk.
Q3.1_18	Nehezen találok társaságot magamnak.
Q3.1_19	Nincs akivel beszélhetnék.
Q3.1_20	Kevesen ismernek igazán.
Q3.1_21	Gyakran érzem magam kirekesztetnek.
Q3.1_27	Nagy tapasztalattal rendelkezik a munkájában.
Q3.1_28	Jártas abban, amit csinál.
Q3.1_29	Tudása megalapozott
Q3.1_30	Nem kételkedem abban, amit mond a videóiban.
Q3.1_31	Hiteles forrásként tekintek rá.
Q3.1_32	Megbízom az állításaiban.
Q3.1_33	Őszintének tartom.
Q3.1_34	Szenvedéllyel készíti a tartalmakat.
Q3.1_35	A maximumra törekszik a tartalomkészítés során.
Q3.1_36	Törődik a követőivel.
Q3.1_41	Érdekel, hogy mi történik vele.
Q3.1_42	Mindig várom, hogy újabb sztori legyen elérhető.
Q3.1_43	Hiányolom, ha épp nincs friss sztori.
Q3.1_44	Követőjeként úgy érzem, hogy egy csapat tagja vagyok.
Q3.1_45	Ugyanolyan jól érzem magam, miközben a sztorijait nézem, mintha a barátaimmal lennék.
Q3.1_46	Szívesen kipróbálok olyan terméket/szolgáltatást, amit Cyla ajánl.
Q3.1_47	Gyakran vásárolok olyan terméket/szolgáltatást, amit Cyla is reklámoz.
Q3.1_48	Két ugyanolyan termék esetén, szívesebben választom azt, amit Cyla is ajánlott, használ.
Q3.1_49	Ha én még nem is próbáltam az adott terméket, akkor is szívesen ajánlom azt, mert láttam a Cyla-sztorikban.

Forrás: Fenti szerzők, ADANCO és SPSS szoftverek eredményei alapján saját szerkesztés

Forrás	Konstrukció Cronbach-alfa(α)	Standard faktorsúly	Átlag	Szórás
McCroskey et al. (2006)	Társadalmi vonzóság ($\alpha = 0,8127$)	0,8012	6,26	1,173
		0,6559	5,17	1,647
		0,8741	6,07	1,209
		0,8614	5,49	1,481
	Fizikai vonzóság ($\alpha = 0,8118$)	0,8877	4,96	1,744
		0,8839	4,79	1,741
		0,7848	3,58	1,905
		0,6389	6,71	0,652
saját szerkesztés	Környezet vonzóság ($\alpha = 0,7191$)	0,9243	5,56	1,427
		0,8348	4,68	1,679
McCroskey et al. (1975)	Homofiliás attitűd ($\alpha = 0,8825$)	0,8371	4,1	1,62
		0,7976	3,7	1,764
		0,838	4,84	1,605
		0,8631	4,35	1,625
		0,7877	5,15	1,576
Hughes et al. (2004)	Magányosság ($\alpha = 0,7361$)	0,804	1,91	1,506
		0,8469	1,72	1,356
		0,5417	3,7	1,504
		0,7648	1,88	1,504
Newell - Goldsmith (2001)	Szakértelem ($\alpha = 0,7336$)	0,7792	6,59	0,847
		0,8158	6,57	0,802
		0,8253	6,26	1,069
	Megbízhatóság ($\alpha = 0,8569$)	0,8323	5,86	1,416
		0,8663	5,8	1,43
		0,8901	8,81	1,281
		0,7559	6,44	0,965
Jun - Ji (2020)	Hitelesség ($\alpha = 0,711$)	0,7732	6,37	0,999
		0,8357	5,96	1,274
		0,7784	5,96	1,239
Auter - Palmgreen (2000)	Paraszociális kapcsolat ($\alpha = 0,884$)	0,8682	5,89	1,405
		0,8819	5,56	1,787
		0,8549	5,16	1,925
		0,763	4,68	1,909
		0,763	4,92	1,935
Barber et al. (2012)	Vásárlási szándék ($\alpha = 0,8262$)	0,8105	4,64	1,722
		0,7701	3,12	1,721
		0,8492	4,59	1,938
		0,8117	3,82	1,944

A konvergencia érvényességek a standardizált faktorsúlyok segítségével ellenőrizhetők, amelyeknek meg kell haladniuk legalább a 0,5-ös értéket, de szigorúbb követelményrendszer alkalmazása mellett a szakirodalom a 0,7-es érték feletti súlyszámokat tekinti elfogadhatónak (Hair et al., 2019). Ennek ellenőrzésére az AVE, azaz átlagos kivonatolt variancia mutatót használtam, ami minden konstrukció esetén meghaladta a küszöbértéket. Ezek az értékek a 2. táblázatban diagonális irányban olvashatóak.

Kutatásomban a Dijkstra–Henseler-féle $\rho(A)$ mutató alapján értékeltém a konstrukciók megbízhatóságát. Az eredményeket az 1. táblázatban tüntettem fel. A Dijkstra–Henseler-féle ρ mutató megközelítőleg pontos mérőszámot jelent a konstrukciók megbízhatóságát illetően. A konstrukciók belső konzisztencia megbízhatósági mutató értékelésére a 0,707 értéket határozták meg (Dijkstra – Henseler, 2015). Kutatásomban ez minden egyes értéknél teljesül, sőt bizonyos konstrukciók esetén meglehetősen felette helyezkedik el.

A diszkriminancia-érvényességet a Fornell–Larcker-teszt és a HTMT-mutató alapján értékeltém. Előbbi, a Fornell–Larcker (1981)-teszt során azt vizsgáljuk, hogy az adott látens változó átlagos kivonatolt variancia (AVE) értéke magasabb-e, mint a többi látens változó közötti korreláció négyzete. Esetünkben mind a 10 változó esetén ez teljesül.

A HTMT-mutató esetén a 0,85 küszöbértéket vizsgáljuk. Amennyiben efelett van az érték, akkor a diszkriminancia-érvényesség nem teljesül. Henseler és szerzőtársai (2015) azonban rávilágítanak arra, hogy amennyiben a kutatás során olyan konstrukciókat használunk, amelyek fogalmilag nem határolhatók el teljes mértékben, ott egy magasabb, kevésbé konzervatív küszöbérték is elfogadható, ez pedig a 0,9. A HTMT-mutatókat vizsgálva mindenhol teljesül a 0,85 alatti értékek megléte, kivétel ez alól a megbízhatóság. A megbízhatóság-szakértelem (0,8648), valamint a megbízhatóság-hitelesség (0,9001) esetén a megengedőbb küszöbértéket figyelembe véve már teljesül a diszkriminancia-érvényesség. Vélhetően ezek a fogalmak hasonlóak, nehezen függetleníthetők egymástól, azonban az általam használt validált skálák más-más konstrukciókra vonatkoznak. Ezzel a megjegyzéssel kiegészítve a HTMT-mutató küszöbértékének is megfelel a modell.

Összegezve elmondhatjuk, hogy a külső modellünk megfelelő, hiszen statisztikailag alá tudtam támasztani mind a 10 konstrukció létezését, valamint azt, hogy a mért változók megfelelő indikátorai a hozzájuk tartozó faktoroknak.

A strukturális modell

A strukturális modell esetén is vizsgáljuk a megfelelő illeszkedést. A PLS esetén az SRMR-t használjuk, amelynek küszöbértéke 0,08 (Hu – Bentler, 1999). Az általam felrajzolt, becsült modell ennek a kritériumnak eleget tesz, hiszen az SRMR értéke 0,0573.

3. táblázat. Direkt hatások bemutatása

Direkt hatások	Egyűthető	t-érték	p-érték	Cohen-féle f^2
Társadalmi vonzóság → Paraszociális kapcsolat	0,2026	5,4711	0,0000	0,0485
Fizikai vonzóság → Paraszociális kapcsolat	0,2386	7,0927	0,0000	0,0746
Környezet vonzósága → Paraszociális kapcsolat	0,0865	2,882	0,0020	0,0124
Társadalmi vonzóság → Hitelesség	0,1315	3,1443	0,0009	0,0185
Fizikai vonzóság → Hitelesség	0,1173	2,9935	0,0014	0,0152
Környezet vonzósága → Hitelesség	0,0556	1,4514	0,0735	0,0043
Homofíliás attitűd → Paraszociális kapcsolat	0,2326	7,2185	0,0000	0,0858
Magányosság → Paraszociális kapcsolat	0,0821	3,4779	0,0003	0,0175
Szakértelem → Hitelesség	0,1644	3,6679	0,0001	0,0299
Megbízhatóság → Hitelesség	0,407	8,3562	0,0000	0,1351
Hitelesség → Paraszociális kapcsolat	0,2257	5,9282	0,0000	0,0786
Hitelesség → Vásárlási szándék	0,14	3,9484	0,0000	0,0210
Paraszociális kapcsolat → Vásárlási szándék	0,5513	16,5272	0,0000	0,3258

Forrás: ADANCO szoftver alapján saját szerkesztés

Az eredmények alapján látható (3. táblázat és 3. ábra), hogy a hipotézisek többségét el tudjuk fogadni. A vonzóság általam vizsgált három dimenziójának mindegyike hatással van a paraszociális kapcsolat kialakulására. Szignifikáns pozitív kapcsolat található a fizikai ($\beta=0,2386$), társadalmi ($\beta=0,2026$) és a környezet vonzósága ($\beta=0,0865$) és a paraszociális kapcsolat kialakulása között. A környezet vonzósága hat legkevésbé a paraszociális kapcsolatra ($f^2=0,0124$), míg a fizikai vonzóság leginkább ($f^2=0,0746$).

A vonzóság és a hitelesség között egy dimenzió, a környezeti vonzóság esetén nincs szignifikáns kapcsolat 95%-os megbízhatósági szint mellett. Ezzel szemben a fizikai vonzóság ($f^2=0,0152$), valamint a társadalmi vonzóság ($f^2=0,0185$) hat a hitelességre. Ez azt jelenti, hogy amennyiben az egyén fizikailag és szociálisan vonzónak találja az influencert, akkor azt hitelesebbnek is fogja tartani.

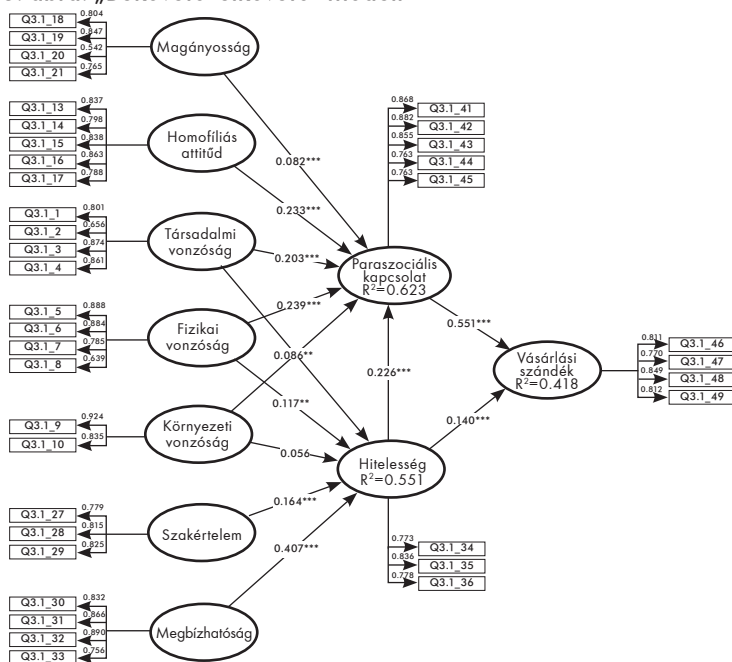
A homofíliás attitűd és a paraszociális kapcsolat között szintén szignifikáns, pozitív irányú kapcsolatot ($\beta=0,2326$)

sikerült nevesíteni. Ennek oka, hogy a néző a digitális térben közzétett tartalmak fogyasztása közben egyre többet tudhat meg az influencerről, ezáltal egyre több hasonlóságot fedezhet fel maga és a tartalomgyártó között (Brown – Brasil, 2010). Ez a felismerés, a hasonlóságérzés pedig további tartalomfogyasztásra fogja ösztönözni, ami növeli a paraszociális kapcsolat mértékét.

A magányosság és a paraszociális kapcsolat között szignifikáns, pozitív kapcsolat mérhető ($\beta=0,0821$). Mégis érdekes, hogy a Cohen-féle f^2 ($f^2=0,0175$) értéke alapján elhanyagolható ez a hatás. Ez alapján a koronavírus okozta magányosság nem jelent erős hatást a paraszociális kapcsolatok kialakulásában.

A szakértelem és hitelesség, valamint a megbízhatóság és a hitelesség között szignifikáns, pozitív kapcsolat írható le. A megbízhatóság – közel – közepes erősségű hatást gyakorol a hitelességre ($f^2=0,1351$). Ez azt jelenti, hogy az őszinteségérzet növeli egy influencer hitelességének megítélését. Ezzel szemben a szakértelem sokkal gyengébb hatást gyakorol az influencer hitelességének megítélésére. Esetünkben ennek oka az, hogy a kutatás alapját jelentő influencer polgári foglalkozásától független a közösségi média jelenléte. Nincsen hatása az általa megalkotott kitalált karakter influencerként történő megítélésében a hitelesség szempontjából.

3. ábra. „Bekövető-elkövető” modell

Forrás: ADANCO szoftver eredményei alapján

A hitelesség és a paraszociális kapcsolat között van szignifikáns, pozitív ($\beta=0,2257$) kapcsolat. Fontos azonban tisztázni, hogy a kutatásban a hitelesség sokkal inkább vonatkozik az influencerekkal szemben támasztott elvárásokra, mintsem a klasszikus szakértelmen alapuló hitelességre. Amennyiben a követő számára érdekes, szórakoztató tartalmat kap az influencertől, akkor az a későbbiekben is fogyasztásra, interakcióra ösztönzi. Ezen állítást igazolja hipotézisem, miszerint az influencer hitelesség befolyásolja a paraszociális kapcsolatot.

A „bekövető-elkövető” modellben a paraszociális kapcsolat bír a legnagyobb hatással, ami azzal indokolható, hogy olyan

kapcsolati tényezőket foglal magába közvetetten, mint a megbízhatóság, vonzalom, homofília (French, 1956). A vásárlási szándékára gyakorolt erős ($f^2=0,3258$). Ez azt jelenti, hogy amennyiben az egyén vonzónak találja a fizikai megjelenését, környezeti háttérét vagy szociális létét az influencernek, akkor ez fokozza a paraszociális kapcsolatot, ezáltal közvetve hat a vásárlási szándékra is. Továbbá az influencer és az egyén között fellelt hasonlóságok, közös kapcsolódási pontok is növelik az igényt a további tartalomfogyasztásra.

A közzétett tartalomnak kiemelt fontossága van, hiszen ezen keresztül a befogadó még jobban megismerheti mind a tartalomgyártót, mind annak személyét és környezetét. Továbbá a véleménynyilvánítás során ajánlott, hogy az influencer nyíltan kommunikáljon, vállalja a termék megjelenítés tényét, hiszen ez hat a megbízhatóságának megítélésére, ami befolyásolja a hitelességet, így közvetve van hatása mind a paraszociális kapcsolatra és a vásárlási szándékra is. A megbízhatóságnak közepesen erős hatása van a hitelességre ($f^2=0,1351$).

Egyetlen egy hipotézist utasítottam el a kutatás során, miszerint nincs szignifikáns kapcsolat a Cyla által megjelenített környezet vonzósága és az influencer hitelessége között. A fizikai és társadalmi vonzósága elhanyagolható hatást gyakorol ($f^2<0,02$) a hitelességének megítélésében.

4. táblázat. Hipotézisek értékelése

Kód	Hipotézis	Értékelés
H1A	Az influencer társadalmi vonzósága pozitív hatással van a paraszociális kapcsolat kialakulására.	✓
H1B	Az influencer fizikai vonzósága pozitív hatással van a paraszociális kapcsolat kialakulására.	✓
H1C	Az influencer környezetének vonzóság pozitív hatással van a paraszociális kapcsolat kialakulására.	✓
H2A	Az influencer társadalmi vonzósága pozitív hatással van a hitelességének megítélésében.	✓
H2B	Az influencer fizikai vonzósága pozitív hatással van a hitelességének megítélésében.	✓
H2C	Az influencer környezetének vonzóság pozitív hatással van a hitelességének megítélésében.	✗
H3	Az egyén homofíliás attitűdje az influencer irányába hatással van a kettejük között kialakuló paraszociális kapcsolatra.	✓
H4	A magányosság érzete növeli a paraszociális kapcsolat kialakulását.	✓
H5A	Az influencer szakértelme hat annak hitelességének megítélésére.	✓
H5B	Az influencer megbízhatósága hat annak hitelességének megítélésére.	✓
H6	A paraszociális kapcsolatra pozitívan hat az influencer hitelessége.	✓
H7	Az influencer hitelessége pozitívan hat a követő vásárlási szándékára.	✓
H8	A paraszociális kapcsolat pozitívan hat a követő vásárlási szándékára.	✓

Forrás. ADANCO szoftver eredményei alapján saját szerkesztés

A kvantitatív kutatásom eredményei alapján elmondható, hogy minden konstrukció lényeges az influencer marketing témakörében vizsgált vásárlási szándékra gyakorolt hatások modellezésekor.

Összefoglalás

Az influencer marketing eredményességét az jelenti, hogy a követők személyes ismerősüknek tekintik a követett hírességet, ezáltal ezen a csatornán keresztül érkező ajánlást hitelesebbnek tartják, mint a hagyományos reklámokat (Var-

ga – Panyi, 2018). A közöttük kialakuló paraszociális kapcsolat ($R^2=0,623$) erős hatással bír a vásárlási szándékra, míg az influencer hitelessége ($R^2=0,551$) ennél gyengébb erősségű. Ez alapján elmondható, hogy mind a két konstrukció meghatározza egy influencer kampány eredményességét, de eltérő súllyal.

A vásárlási szándékra (endogén változó) a kutatásban nem használt, egyéb dimenziók is hatással lehetnek ($R^2=0,418$), mint például a környezetünk attitűdje, továbbá a váratlan helyzeti tényezők.

Egy influencer kampány tervezésekor elsődlegesen az influencer és követői közötti kapcsolatot érdemes figyelni, ezt követően annak hitelességét értékelni. Fontos továbbá megjegyezni, hogy nem az Instagram Feed kinézete alapján ajánlatos influencert választani, hiszen a közösségi médiában keltett környezeti illúzió – jelen kutatási eredmény alapján – nincs hatással a hitelességre, így tehát közvetetten a vásárlási szándékra sem. Mindenképp fontos feltérképezni az influencer tartalmaiban megjelenített tulajdonságok és a márka értékei közötti hasonlóságokat, és ezt összevetni az elérni kívánt célcsoport jellemzőivel. A vásárlási szándékot – közvetetten – a követők és az influencer, márka közötti kapcsolódási, hasonulási pontok száma növeli.

Felhasznált források

- Auter, P. J. – Palmgreen, P. (2000): Development and validation of a parasocial interaction measure: The audience-persona interaction scale. *Communication Research Reports*, 17(1), 79-89.
- Barber, N. – Kuo, P. – Bishop, M. – Goodman, R. (2012): Measuring psychographics to assess purchase intention and willingness to pay. *Journal of Consumer Marketing*, 29(4), 280-292.
- Boon, S. (2001): Admirer-celebrity relationships among young adults. Explaining perceptions of celebrity influence on identity. *Human Communication Research*, 27(3), 432-465.
- Brown, W. J. – Basil, M.D. (2010): Parasocial interaction and identification: social change processes for effective health interventions. *Health Communication*, 25(6-7), 601-602.
- Cohen, J. (2003): Parasocial breakups: Measuring individual differences in responses to the dissolution of parasocial relationships. *Mass Communication and Society*, 6(2), 191-202.
- De Veirman, M. – Cauberghe, V. – Hudders, L. (2016): Marketing through Instagram influencers: impact of number of followers and product divergence on brand attitude. *International Journal of Advertising*, 36(5), 798-828.
- Dibble, J. L. – Rosaen, S. F. (2011): Parasocial interaction as more than friendship: Evidence for parasocial interactions with disliked media figures. *Journal of Media Psychology*, 23(3), 122-132.
- Dijkstra, T. K., – Henseler, J. (2015): Consistent Partial Least Squares Path Modeling. *MIS Quarterly*, 39(2), 297-316.
- Forman, C. – Ghose, A. – Wiesenfeld, B. (2008): Examining the Relationship Between Reviews and Sales: The Role of Reviewer Identity Disclosure in Electronic Markets. *Information Systems Research*, 19(3), 291-313.

- Fornell, C. – Larcker, D. F. (1981): Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics. *Journal of Marketing Research*, 18(3), 382–388.
- French, J.R.P. (1956): A formal theory of social power. *Psychological Review*, 63, 181-194
- Hair, J. F. – Risher, J. J. – Sarstedt, M. – Ringle, C. M. (2019): When to Use and How to Report the Results of PLS-SEM. *European Business Review*, 31(1), 2-24.
- Henseler, J. – Ringle, C. M. – Sarstedt, M. (2015): A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modeling. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 43(1), 115-135.
- Horton, D. – Wohl, R. (1956): Mass communication and para-social interaction: Observations on intimacy at a distance. *Psychiatry*, 19(3), 215–229.
- Hu, L. T. – Bentler, P. M. (1999): Cutoff Criteria for Fit Indexes in Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria Versus New Alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55.
- Hughes, M. E. – Waite, L. J. – Hawkey, L. C. – Cacioppo, J. T. (2004): A Short Scale for Measuring Loneliness in Large Surveys: Results From Two Population-Based Studies. *Research on Aging*, 26(6), 655–672.
- Hwang, K. – Zhang, Q. (2018): Influence of parasocial relationship between digital celebrities and their followers on followers' purchase and electronic word-of-mouth intentions, and persuasion knowledge. *Computers in Human Behavior*, 87, 155-173.
- Jun, S. – Yi, J. (2020): What makes followers loyal? The role of influencer interactivity in building influencer brand equity. *Journal of Product & Brand Management*, 29(6), 803-814.
- Marshall, P. D. (1997): *Celebrity and Power: Fame in Contemporary Society*. University of Minnesota Press.

- McCroskey, J. C. – Richmond, V. P. – Daly, J. A. (1975): The development of a measure of perceived homophily in interpersonal communication. *Human Communication Research*, 1, 323-332.
- McCroskey, L. L. – McCroskey, J. C. – Richmond, V. P. (2006): Analysis and Improvement of the Measurement of Interpersonal Attraction and Homophily. *Communication Quarterly*, 54(1), 1-31.
- McPherson, M. – Smith-Lovin, L. – Cook, J.M. (2001): Birds of a feather: Homophily in social networks. *Annual Review of Sociology*, 27, 415-444.
- Newell, S. J. – Goldsmith, R. E. (2001): The development of a scale to measure perceived corporate credibility. *Journal of Business Research* 52(3), 235-247.
- Pringle, H. – Binet, L. (2005): How marketers can use celebrities to sell more effectively. *Journal of Consumer Behaviour*, 4(3), 201-214.
- Racherla, P. – Friske, W. (2012): Perceived ‘usefulness’ of online consumer reviews: An exploratory investigation across three services categories. *Electronic Commerce Research and Applications*, 11(6), 548-559.
- Rubin, R. B. – McHugh, M. P. (1987): Development of parasocial interaction relationships. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 31(3), 279-292.
- Sen, S. – Lerman, D. (2007): Why are you telling me this? An examination into negative consumer reviews on the Web. *Journal of Interactive Marketing*, 21(4), 76-94.
- Sharma, A. (1990): The persuasive effect of salesperson credibility: conceptual and empirical examination. *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 10(4), 71-80.
- Stein, J. Y. – Tuval-Mashiach, T. (2015): The Social Construction of Loneliness: An Integrative Conceptualization. *Journal of Constructivist Psychology*, 28(3), 210-227.

Stubb, C. – Nyström, A.-G – Colliander, J. (2019): Influencer marketing: The impact of disclosing sponsorship compensation justification on sponsored content effectiveness. *Journal of Communication Management*, 23(2), 109-122.

Thoresen, S. – Blix, I., Wentzel-Larsen, T. – Skogbrott Birkeland, M. (2021): Trust and social relationships in times of the COVID-19 pandemic. *European Journal of Psychotraumatology*, 1 2(sup1), 1866418.

Varga, Á. – Panyi, K. (2018): Híres lesznek! – A magyar YouTube piac influencer központú vizsgálata. *Vezetéstudomány*, 49(12), 24-30.

Interjúk, saját kutatások

NuHeadz (2021): interjú Horváth Ádámval, a NuHeadz Talent Management ügyvezetőjével. Budapest, 2021. február 16.

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm Dr. Mitev Ariel Zoltán témavezetőmnek az új módszertanokba történő bevezetését, a kutatói munkafolyamat során adott hasznos ötleteit, jó tanácsait. A kutatás nem jöhetett volna létre Horváth Ádám, a NuHeadz Talent Management ügyvezetője, valamint Kajdi Csaba nélkül, akik segítették a teljes kutatómunkát.

A tanulmány a szerző „Taka a celebvilágnak – Előkelő púposkodás a közösségi médiában – A hitelesség és a paraszociális kapcsolat vizsgálata az influencer marketing körében” című tudományos diákköri dolgozata alapján készült.

Konzulens: Dr. Mitev Ariel Zoltán

A dolgozat a BCE 2021. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján a Marketing-, Média- és Designkommunikáció szekcióban I. helyezést ért el.

Hadászi Szabolcs

A bizalom és a szavazás kapcsolata a V4 országokban

A posztoszocialista kelet-közép-európai régió egyedülálló lehetőségeket kínál a bizalom tanulmányozására, ugyanis az elmúlt harminc évben sajátos politikai, gazdasági és társadalmi körülmények alakultak ki, összehasonlító elemzések kimeríthetetlen tárházát biztosítva. A szocializmus évtizedeinek egyik következménye a polgári értékek és a társadalmi tőke bizonyos formáinak szertefoszlása, amelynek hatása még napjainkban is érzékelhető. A közös történelmi vonások mellett a Visegrádi Együttműködés (V4) tagjai hasonló kulturális és politikai jellegzetességeken osztoznak és még földrajzi szempontból is egy tömböt képeznek. A rendszerváltozásokat követően a demokratikus berendezkedés alapjává vált a szavazás aktusa, így a fentieket összefogva jelen kutatás vizsgálja, hogy a V4 posztoszocialista múlttal rendelkező országokban (1) milyen kapcsolat mutatható ki a bizalom és a szavazás között, illetve azt, hogy (2) milyen hasonlóságok és eltérések figyelhetők meg a hatásmechanizmusban az egyes országok vonatkozásában.

Bevezetés

A bizalomkutatás még a társadalomtudományokon belül is páratlan népszerűsége tett szert az elmúlt évtizedekben. Mindez annak a tendenciának is köszönhető, hogy a bizalom, amelyet a jó társadalom ismérveként is szoktak nevezni, fokozatosan erodálódik, amelyet több évtizednyi adat bizonyít csökkenő intézményi és társadalmi bizalomról tanúskodva (Levi – Stoker, 2000).

A bizalom iránt újabban a kelet-közép-európai szocialista rendszerek összeomlása kapcsán kezdett el fokozódni az érdeklődés, ugyanis felmerült a demokrácia bevezetésében és megszilárdításában játszott szerepe. Az autoriter rendszerek káros hatással bírtak a társadalmi kapcsolatok szerkezetére, ideértve a bizalmat és a hozzá kapcsolódó attitűdöket is, és ez a hatás a posztszocialista országokban erőteljesen megmutatkozik (Letki, 2018). A kiszámíthatatlan politika és az államparátus elnyomó jellege a gazdasági bizonytalansággal és a korlátozott anyagi javakért folytatott versennyel kombinálva nagyon szűkös erőforrássá tette a bizalmat (Rose, 1994).

Empirikus kutatások alátámasztották, hogy a bizalom – vagy épp annak hiánya – erős hatással van a választói részvétel különböző formáira és a szavazással kapcsolatos magatartásra (vö. Billiet – De Witte, 1995; Bélanger – Nadeau, 2005; Söderlund – Kestilä-Kekkonen, 2009). A politikai bizalom alacsony szintje például azt jelzi, hogy az állampolgárok negatívan értékelik országuk politikai rendszerének működését, ami hatással lesz a viselkedésükre és döntéseikre is, amikor lehetőségük nyílik preferenciáikat kinyilvánítani (Hooghe et al., 2011).

A bizalom csökkenő tendenciáját, a posztszocialista térségre jellemző sajátságait, illetve a demokrácia minőségére

és a szavazói magatartásra gyakorolt hatását összekötve eljutunk jelen kutatás fő kérdésfelvetéseéhez. A tanulmány azt vizsgálja, hogy a bizalom szintje milyen hatással van a szavazási hajlandóságra és az inkumbens szavazás valószínűségére, illetve, hogy milyen hasonlóságok és országspecifikus különbségek mutathatók ki a Visegrádi Együttműködés (V4) országokban, azaz Csehországban, Lengyelországban, Magyarországon és Szlovákiában.

Bizalommintázatok a posztoszocialista országokban

A kutatásban vizsgált V4-es országok hasonlóságai miatt kerültek kiválasztásra. Számtalan közös történelmi vonással rendelkeznek, hasonló kulturális és politikai jellegzetességeken osztoznak és még földrajzi szempontból is egy tömböt képeznek egymással. Demokratikus átmeneteik nagyjából egy időben mentek végbe, amelyet követően hasonló fejlődési ívet írtak le és az Európai Unió csatlakozás első számú kelet-közép-európai jelöltjei voltak. De miben gyökereznek a közös kulturális vonások?

Az 1970-es és az 1990-es évek közötti demokratikus átmeneteket a harmadik demokratizálódási hullámnak (Huntington, 1993) is nevezik. A folyamat előzményei és következményei, valamint a demokrácia elmélyülésének és konszolidációjának a hatásai a harmadik hullám kezdete óta szerepelnek a kutatási napirenden, azonban az 1999-ben íródott „*What Do We Know about Democratization after Twenty Years?*” című áttekinthető tanulmányban nem került megemlítésre sem a társadalmi, sem az intézményi bizalom (Geddes, 1999). A demokratizálás harmadik hullámának korai tanulmányaiban hiányzott a bi-

zalom kutatása, annak ellenére, hogy kiemelkedő szerepe van a demokrácia és a politikai kultúra tekintetében (Almond – Verba, 1963).

Számos egyéb hatás mellett a régi rendszer örökségei könnyen kimutathatók és megragadhatók a privatizáció mértéke, a társadalmi és politikai bizalom szintje, a civil társadalom ereje, az alkotmányos fejlődés, a demokratizálódás variációi és a választási eredmények szempontjából (ld. Pop-Eleches – Tucker, 2011; Epperly, 2011). A szocializmus bukása utáni első évtizedben vitán felül állt, hogy a régió alacsony bizalmi szinttel jellemezhető, sokkal kevesebb egyetértés övezte azonban ennek a tendenciának a következményeit és azt, hogy az új demokráciák mennyiben lesznek képesek ezt az örökséget levetkőzni magukról (ld. Mishler – Rose, 1997, 2001; Letki – Evans, 2005). A bizalom általános csökkenése és alacsony szintje jellemző a kelet-közép-európai országokra (Boda – Medve-Bálint, 2012), amelyet egyes kutatók a rendszerváltozás következményének tartanak, illetve a demokratikus berendezkedés alacsony társadalmi elfogadottságát és csökkenő legitimitását látják a számokban (Sztompka, 1999; Rose-Ackerman, 2001; Kornai – Rose-Ackerman, 2004).

Szavazói magatartás a bizalom tükrében

Nem könnyű feladat a bizalmat megragadni a szavazói magatartás kontextusában, ugyanis az élet számos más területén is kifejti hatását, azonban egyre több tanulmány vizsgálja, hogy a bizalom milyen módon befolyásolja az emberek politika iránti érdeklődését és a választói részvétel különböző formáit. A nagyobb bizalommal rendelkező egyének általában aktívabb résztvevői az informális politikai tevékenységeknek

(Neilson – Paxton, 2010) és nagyobb valószínűséggel támogatják a demokratikus intézményeket és folyamatokat (Gibson, 2001; Mishler – Rose, 2005), illetve aggregált szinten a bizalom jelentősen összefügg a demokratizáció szintjével (Paxton, 2002) és a demokratikus kulturális értékek támogatásával (Jamal – Nooruddin, 2010).

Citrin (1974) már évtizedekkel ezelőtt megjegyezte, hogy a politikai rendszerbe vetett bizalom hiánya akár a választók politikai életből való teljes kivonulásához is vezethet, illetve az elitellenes politikai magatartásformák erősödését eredményezheti, amelyet később Grönlund és Setälä (2007) eredményei is megerősítettek. Az Egyesült Államok esetében bebizonyosodott, hogy a bizalmatlanság összefügg a szavazási hajlandósággal (Hetherington, 1999) és összekapcsolódott a reformista pártok preferálásával (Bélanger – Nadeau, 2005), európai kontextusban azonban kevés tanulmány készült ebben a témában. Annak ellenére, hogy a bizalom szélsőjobb-oldali szavazási magatartásra gyakorolt hatását már alaposan tanulmányozták (ld. Fennema – Tillie, 2001; Ivarsflaten, 2008), a politikai bizalmatlanság választási következményeinek szisztematikus elemzése továbbra is gyerekcipőben jár. A szakirodalmi hiányosságot felismerve és a tudományos hozzájárulás érdekében jelen tanulmány a V4-ek kontextusába helyezve vizsgálja, hogy a bizalom miként fejti ki hatását a szavazással kapcsolatos magatartásra.

A vizsgálat és annak eredményei

A hipotézisvizsgálathoz az ESS (n.d.) adatai kerülnek felhasználásra. Az ESS felméréseit 2002 óta két évente készítik el standardizált kérdőívek segítségével különböző szociológiai és politikatudományi területeken. A kutatások mára már a tizedik hullámnál jár úgy, hogy kilenc adatbázis már nyilvánosságra is került. A nagyszabású 20-25 európai országára kiterjedő felméréseknek köszönhetően mára már összehasonlítható adatok hosszú sorai állnak rendelkezésre többek között a bizalom változásáról is, amelyből jelen kutatás a 2018. évi adatokat használja Magyarország (N=1661), Csehország (N=2398), Lengyelország (N=1500) és Szlovákia (N=1083), illetve ezen országokat összesítve a V4 (N=6642) tekintetében. A statisztikai elemzések az IBM SPSS Statistics 25 program segítségével kerülnek elvégzésre. Az adatelemzés során az 5% alatti p-értékeket tekintem szignifikánsnak.

Első hipotézis

Az első hipotézis szerint a bizalom alacsonyabb szintje csökkenti a szavazási hajlandóságot a V4-ben. A független mintás t-próba alkalmazásával vizsgálható, hogy kimutatható-e bármiféle különbség a bizalom szintjében azok között, akik részt vettek az előző választáson és azok között, akik nem. A számítások megmutatták, hogy szignifikáns különbség mutatható ki a bizalom szintjében a két csoport között, tehát valóban lehetséges, hogy az alacsonyabb bizalmi szinttel rendelkezők kisebb eséllyel vesznek részt a választáson a V4-ben. Ahhoz, hogy ezt megtudjuk, az elemzéshez bináris logisztikus regressziót használtam. Az eredményeket az 1. táblázatban szemléltetem (N=6187).

1. táblázat. A bizalom és a választási részvétel kapcsolata a V4-ben

	B	S.E.	Wald	Sig.	Exp(B)
Bizalom	,126	,027	21,248	,000	1,135
Konstans	,777	,027	802,263	,000	2,175

Forrás: saját szerkesztés

Az eredmények alapján megállapítható, hogy az első hipotézis beigazolódott és habár csekély mértékben, de a bizalom magasabb szintjéből a szavazási hajlandóság magasabb szintjére asszociálhatunk a V4-ben, ugyanis az Exp(B) esélyhányados 1 feletti értéket vesz fel. Megfordítva tehát, a bizalom alacsonyabb szintjéből a szavazási hajlandóság alacsonyabb szintjére asszociálhatunk, legalábbis kontrollváltozók bevezetése nélkül.

Második hipotézis

A második hipotézis szerint a bizalom alacsonyabb szintje csökkenti az inkumbens szavazás valószínűségét a V4-ben. Inkumbens szavazás alatt a kormányon lévőkre leadott szavazatokat értjük, tehát amennyiben a mintában a *Melyik párt listájára szavazott Ön a legutóbbi országgyűlési választásokon?* kérdésre ha a FIDESZ vagy a KDNP, Szlovákia esetén a SMER-SD, Lengyelország esetén a PiS, Csehország esetén pedig az ANO a válasz, úgy inkumbens szavazásról beszélhetünk. A független mintás t-próba alkalmazásával vizsgálható, hogy kimutatható-e bármiféle különbség a bizalom szintjében azok között, akik inkumbens pártra szavaztak és azok között, akik nem. A számítások megmutatták, hogy nem mutatható ki szignifikáns különbség a bizalom szintjében a két csoport között, tehát nem feltétlen igaz, hogy az alacsonyabb bizalmi szinttel rendelkezők kisebb eséllyel szavaznak az inkumbens párt ellen a V4-ben. Ahhoz, hogy ezt megtudjuk, az elemzéshez

bináris logisztikus regressziót használtam. Az eredményeket az 2. táblázatban szemléltetem (N=3678).

2. táblázat. A bizalom és az inkumbens szavazás kapcsolata a V4-ben

	B	S.E.	Wald	Sig.	Exp(B)
Bizalom	,039	,034	1,307	,253	1,040
Konstans	,294	,033	77,793	,000	1,342

Forrás: saját szerkesztés

Az eredmények alapján megállapítható, hogy a második hipotézis esetében a szignifikancia szintjéből adódóan nem kaptunk releváns eredményeket. Az Exp(B) esélyhányados ebben az esetben nem értelmezhető.

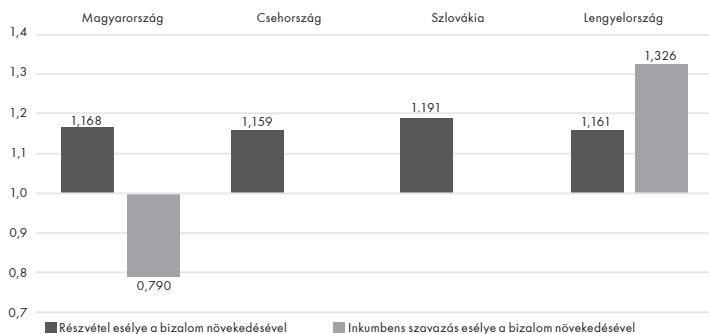
Harmadik hipotézis

A harmadik hipotézis szerint a bizalom szavazásra gyakorolt hatása azonos mértékben nyilvánul meg a V4 egyes országokban. Először a szavazási hajlandóság kapcsán, majd az inkumbens szavazás kapcsán végeztem el az adatelemzéseket bináris logisztikus regresszió segítségével.

Az eredmények alapján elmondható, hogy a bizalom és a szavazási hajlandóság közötti kapcsolat minimális eltéréssel, de mindegyik országban közel azonos, azonban a bizalom és az inkumbens szavazás közötti kapcsolat mindegyik országban eltérően nyilvánul meg, hol pozitív, hol pedig negatív irányban. A harmadik hipotézis mindössze a szavazási hajlandóság tekintetében igazolódott be, az inkumbens szavazás kapcsán megdőlt, ugyanis az országok heterogén csoportot alkotnak. Fontos megjegyezni, hogy az utóbbi esetben Csehország és Szlovákia kapcsán nem kaptunk szignifikáns eredményeket, így azokat az összefoglaló ábrán sem tünte-

tem fel. A harmadik hipotézishez kapcsolódó eredményeket összefoglaló jelleggel az 1. ábrán szemléltetem. Az értékek az asszociáció megértésében segítenek – az 1 feletti értékek azt jelzik, hogy a bizalom növekedésével a részvételnek és az inkubens szavazásnak is nő az esélye, az 1 alatti értékek pedig a bizalom növekedése esetén a részvétel és az inkubens szavazás esélyének csökkenését jelzik.

1. ábra. A bizalom és a szavazás kapcsolata a V4 országokban (ExpB)

Forrás: saját szerkesztés

Összegzés

A posztoszocialista kelet-közép-európai régió egyedülálló kontextuális lehetőségeket kínál a bizalom tanulmányozására. A rendszerváltozások előtti időszak egyik legfontosabb következménye a polgári társadalom intézményeinek és a társadalmi tőke egyéb formáinak szinte teljes szertefoszlása volt, amelynek hatásai még több évtizedes távlatban is érezhetők. A szocialista rendszerek összeomlása a széles körű elide-

genedésen, valamint a cinizmus és a bizalmatlanság átható légkörén túlmenően maga után hagyta a családon, az etnikai és vallási csoportokon túlmutatni képtelen közösségek gyenge és gyakorlatilag nem létező formáit is (Kunioka – Woller, 1999). Mindebből kifolyólag a kelet-közép-európai országokra hatalmas feladat várt a társadalmi tőke alapjainak és intézményeinek újjáépítésében, olykor szinte a semmiből. A számtalan közös vonás mellett a rendszerváltozásokat követő több mint harminc év alatt a V4 egyes országaiban sajátos és eltérő politikai, gazdasági és társadalmi helyzetek alakultak ki, amelyek az összehasonlító elemzések szinte kifogyhatatlan tárházát biztosítják.

Sok eltérés ellenére azonban egy valami mindenképp összeköti őket, mégpedig a demokrácia és annak legalapvetőbb intézménye, a szavazás. Jelen kutatás vizsgálta, hogy a posztszocialista múlttal és átható bizalmi örökséggel rendelkező V4 országaiban milyen kapcsolat mutatható ki a bizalom és a szavazás között, illetve azt, hogy milyen hasonlóságok és eltérések figyelhetők meg egyes országok között a hatásmechanizmusban. A kutatásából kiderült, hogy a V4 szintjén azok az emberek, akik relatíve alacsonyabb bizalmi szinttel rendelkeznek, kisebb valószínűséggel mennek el szavazni. Fontos azonban megjegyezni, hogy habár a bizalom és a választási részvétel között mindegyik országban szinte ugyanaz a kapcsolat figyelhető meg, a bizalom és az inkumbens szavazás között számottevő eltérések figyelhetők meg, ami a kérdésvetés további és alaposabb kutatását indokolja.

Ami jelen kutatás limitációját illeti, a terjedelmi kötöttségekből kifolyólag a vizsgálat során nem illesztettem be egyéb kontrollváltozókat a képletbe és nem alkottam különféle modelleket a bináris logisztikus regresszió segítségével. Az ilyes jellegű egyváltozós elemzés egy ilyen sok szempontból kuta-

tott jelenségnél, mint például a választási részvétel vagy az inkumbens szavazás, nem feltétlen képes önálló magyarázattal előállni a kapcsolódó jelenségeket illetően, azonban megfelelő alapját képezheti egy későbbi kutatásnak.

Felhasznált források

- Almond, G. – Verba, S. (1963): *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Bélanger, É. – Nadeau, R. (2005): Political Trust and the Vote in Multiparty Elections: The Canadian Case. *European Journal of Political Research*, 44(1), 141-146.
- Billiet, J. – De Witte, H. (1995): Attitudinal Dispositions to Vote for a 'New' Extreme Right-wing Party: The Case of 'Vlaams Blok'. *European Journal of Political Research*, 27(2), 181-202.
- Boda, Z. – Medve-Bálint, G. (2012): Intézményi bizalom a régi és új demokráciákban. *Politikatudományi Szemle*, 21(2), 27-51.
- Citrin, J. (1974): Comment: The Political Relevance of Trust in Government. *American Political Science Review*, 68(3), 973-988.
- Epperly, B. (2011): Institutions and Legacies: Electoral Volatility in the Postcommunist World. *Comparative Political Studies*, 44(7), 829-853.
- Fennema, M. – Tillie, J. (2001): Civic Community, Political Participation and Political Trust of Ethnic Groups. In Behr, H. – Schmidt, S. (eds.): *Multikulturelle Demokratien im Vergleich*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. 26-41.
- Geddes, B. (1999): What Do We Know About Democratization After Twenty Years?. *Annual Review of Political Science*, 2(1), 115-144.

- Gibson, J. (2001): Social Networks, Civil Society, and the Prospects for Consolidating Russia's Democratic Transition. *American Journal of Political Science*, 45(1), 51-68.
- Grönlund, K. – Setälä, M. (2007): Political Trust, Satisfaction and Voter Turnout. *Comparative European Politics*, 5(4), 400-422.
- Hetherington, M. (1999): The Effect of Political Trust on the Presidential Vote, 1968-96. *American Political Science Review*, 93(2), 311-326.
- Hooghe, M. – Marien, S. – Pauwels, T. (2011): Where Do Distrusting Voters Turn if There is No Viable Exit or Voice Option? The Impact of Political Trust on Electoral Behaviour in the Belgian Regional Elections of June 2009. *Government and Opposition*, 46(2), 245-273.
- Huntington, S. (1993): The Clash of Civilizations?. *Foreign Affairs*, 72(3), 22-49.
- Ivarsflaten, E. (2008): What Unites Right-Wing Populists? Re-Examining Grievance Mobilization Models in Seven Successful Cases. *Comparative Political Studies*, 41(1), 2-23.
- Jamal, A. – Nooruddin, I. (2010): The Democratic Utility of Trust: A Cross-National Analysis. *The Journal of Politics*, 72(1), 45-59.
- Kornai, J. – Rose-Ackerman, S. (2004): *Building a Trustworthy State in Post-Socialist Societies*. New York, NY: Palgrave.
- Kunioka, T. – Woller, G. (1999): In (a) Democracy we Trust: Social and Economic Determinants of Support for Democratic Procedures in Central and Eastern Europe. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 28(5), 577-596.
- Letki, N. (2018): Trust in Newly Democratic Regimes. In Uslaner, E. (ed.): *The Oxford Handbook of Social and Political Trust*. Oxford : Oxford University Press. 330-356.
- Letki, N. – Evans, G. (2005): Endogenizing Social Trust: Democratization in East-Central Europe. *British Journal of Political Science*, 35(3), 515-529.

- Levi, M. – Stoker, L. (2000): Political Trust and Trustworthiness. *Annual Review of Political Science*, 3(1), 475-507.
- Mishler, W. – Rose, R. (1997): Trust, Distrust and Skepticism: Popular Evaluations of Civil and Political Institutions in Post-Communist Societies. *The Journal of Politics*, 59(2), 418-451.
- Mishler, W. – Rose, R. (2001): What Are the Origins of Political Trust?: Testing Institutional and Cultural Theories in Post-communist Societies. *Comparative Political Studies*, 34(1), 30-62.
- Neilson, L. – Paxton, P. (2010): Social Capital and Political Consumerism: A Multilevel Analysis. *Social Problems*, 57(1), 5-24.
- Pauwels, L. (2010): Visual Sociology Reframed: An Analytical Synthesis and Discussion of Visual Methods in Social and Cultural Research. *Sociological Methods and Research*, 38(4), 545-581.
- Paxton, P. (2002): Social Capital and Democracy: An Interdependent Relationship. *American Sociological Review*, 97(2), 254-277.
- Pop-Eleches, G. – Tucker, J. (2011): Communism's Shadow: Postcommunist Legacies, Values, and Behavior. *Comparative Politics*, 43(4), 379-399.
- Rose, R. (1994): Rethinking Civil Society: Postcommunism and the Problem of Trust. *Journal of Democracy*, 5(3), 18-30.
- Rose-Ackerman, S. (2001): Trust and Honesty in Post-Socialist Societies. *International Review for Social Sciences*, 54(2-3), 415-443.
- Söderlund, P. – Kestilä-Kekkonen, E. (2009): Dark Side of Party Identification? An Empirical Study of Political Trust among Radical Right-Wing Voters. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 19(2), 159-181.
- Sztompka, P. (1999): *Trust: A Sociological Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

Egyéb internetes források

ESS (European Social Survey) (n.d.): European Social Survey – Data and Documentation. <https://www.europeansocialsurvey.org/data/>

A tanulmány a szerző azonos című tudományos diákköri dolgozata alapján készült.

Konzulens: Rajnai Gergely és Novák Anna

A dolgozat a BCE 2021. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján a Politikatudományi szekcióban I. helyezést ért el és Corvinus Best Paper díjban részesült.

Csábráki Dávid

Dinamikus súlyozású kereskedési stratégiák a momentum szolgálatában, avagy hogyan védekezhetünk a momentum hatás összeomlása ellen?

Dolgozatomban a momentum hatás jelenlétét és jövedelmezőségét vizsgálom az amerikai részvénypiacokon 1980. december és 2019. október között. A Jegadeesh és Titman (1993) által definiált jelenség napjaink egyik legnépszerűbb kutatási témájává és trendkövető stratégiájává vált (Imran et al., 2020). Habár a momentum fennállása hosszú távon egyértelműen kimutatható az amerikai részvénypiacokon, jövedelmezősége nem bizonyul állandónak. A momentum ugyanis bizonyos időszakokban nagyon gyengén teljesít, sőt összeomlani is képes, amely nagyban befolyásolja a stratégia teljesítményét. Mi több, a momentum jelenségen alapuló kereskedési stratégia ma már szinte egyáltalán nem is tűnik jövedelmezőnek. Dolgozatom eredményei azonban igazolják, hogy a momentum hatáson alapuló dinamikus súlyozású kereskedési stratégiák alkalmazásával nem csak a momentum összeomlását kerülhetjük el, hanem ismét rendkívüli jövedelmezőségre tehetünk szert.

Tanulmányomban a momentum összeomlását okozó extrém veszteségek elkerülése érdekében ezért olyan dinamikus súlyozású kereskedési stratégiákat definiálok, amelyek kihasználják a momentum hozamok előrejelzésére vonatkozó információkat. Kutatásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a momentum hatáson alapuló dinamikus súlyozású kereskedési stratégiák jobban teljesítenek-e a klasszikus momentum stratégiákhoz képest.

Ezek alapján egy olyan mélységi elemzés elvégzése a célo, melynek keretében nem csak a momentum hatás jelenétét és robusztusságát vizsgálom, hanem annak profitabilitását is növelni kívánom a jelenség karakterisztikájáról rendelkezésre álló információk segítségével. A kutatás eredményei ezáltal hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a közelmúlt statisztikáinak bevonása mellett magyarázzák a momentum hatás alakulását, továbbá gyakorlatban is implementálható, jobban teljesítő stratégiák azonosításával tegyék még vonzóbbá a jelenséget a befektetők számára.

A momentum hatásról

Jegadeesh és Titman 1993-as tanulmányukban igazolták, hogy szignifikáns hozamkülönbség érhető el azon részvények vételével, amelyek az elmúlt 3-12 hónapban jól teljesítettek, és azok eladásával, amelyek ugyanezen időszak alatt gyengén teljesítettek. Az anomália jelenlétét az amerikai részvénypiacokon, a New York-i (NYSE) és az Amerikai Értéktőzsdén (AMEX) igazolták 1965 és 1989 közötti adatokon. Eredményeik szerint a vizsgált időszakban a legmagasabb, havi 1,31%-os átlaghozamot az a stratégia biztosította, amely a részvények megelőző 12 havi hozama alapján került kialakításra, majd három

hónapon keresztül tartotta a kapott portfóliót. Az újonnan publikált jelenség keresztmetszeti momentum néven vált ismertté a szakirodalomban, mely az egyes részvények relatív teljesítményére építve alkot egy olyan kereskedési stratégiát, amely a gyakorlati tapasztalatok alapján jövedelmezőnek minősül.

Jegadeesh és Titman tanulmányának megjelenését követően egyre több piacon vizsgálták a jelenség profitabilitását, mely kutatások eredményei (néhány ország tőzsdepiacának kivételével) globális szinten adnak bizonyítékot a momentum hatás létezésére vonatkozóan.

A momentum stratégia jövedelmezősége

A momentum hatás havi hozamait az egyváltozós sorba rendezés módszertanával vizsgáltam meg, mely alkalmas annak meghatározására, hogy a momentum hatás szignifikánsan magyarázza-e a jövőbeli hozamok alakulását (Bali et al., 2016). Ehhez 1980. december és 2019. október között minden hónapban sorba rendeztem a részvényeket a momentum értékük szerint, majd a sorba rendezett megfigyelésekből tíz portfóliót képeztem, továbbá meghatároztam azt, hogy az egyes portfóliók átlagosan mekkora havi hozamot generáltak a vizsgált időtávon.

Az 1. táblázat eredményei alapján látható, hogy az elmúlt egy év győztesei valóban túlteljesítették az elmúlt egy év veszteségeit. A kereskedési stratégia alkalmazásával a vizsgált időtávon egyenlően súlyozott portfóliók esetén 0,72%-os, míg piaci értékkel súlyozott portfóliók esetén 1,15%-os átlaghozamra tehetünk szert. Ezt követően megvizsgáltam, hogy ezek a hozamkülönbségek eltérnek-e 0-tól. Ehhez a Newey–West-féle

(1987) korrigált t-statisztika értékét határoztam meg, amely autokorreláció és heteroszkedaszticitás esetén is torzítatlan becslést tesz lehetővé. A t-statisztikák értékei alapján mindkét esetben nemcsak közgazdaságilag, hanem statisztikailag is szignifikánsnak bizonyul a momentum kereskedési stratégián elérhető hozam.

1. táblázat. Egyváltozós sorba rendezés

Decilisek	Portfólió havi átlaghozam (%) -egyenlő súlyozás	Portfólió havi átlaghozam (%) -piaci érték súlyozás	Momentum hatás
Legkisebb	1,06	1,28	-0,34
2	1,01	0,97	-0,14
3	1,07	1,34	-0,05
4	1,18	1,22	0,03
5	1,14	1,29	0,10
6	1,22	1,27	0,16
7	1,23	1,26	0,24
8	1,29	1,41	0,34
9	1,41	1,41	0,51
Legnagyobb	1,78	2,43	1,14
Különbség	0,72**	1,15***	1,48
t-statisztika	2,24	2,93	

* $p < 10\%$, ** $p < 5\%$, *** $p < 1\%$

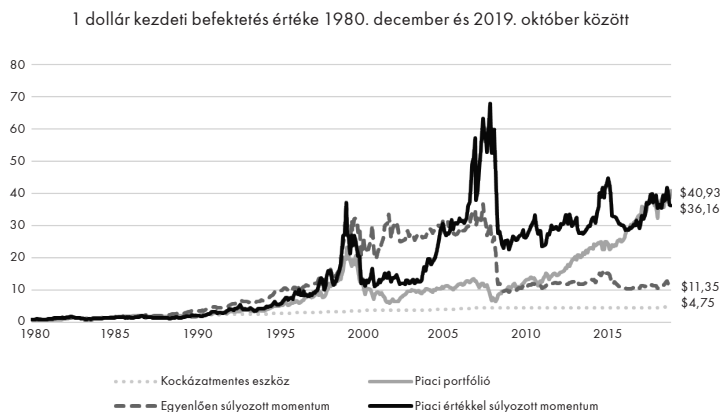
Forrás: saját szerkesztés és számítás

A közel 4 évtizedes időtávon tehát valóban érvényesül a Jegadeesh és Titman (1993) által publikált jelenség, miszerint az elmúlt év győztesei túlteljesítik az elmúlt év veszteségeit. Az egyváltozós sorbarendezés mellett a kétváltozós sorbarendezés, a Fama–MacBeth (1973) regressziók, valamint a Fama–French (1992) modell eredményei is megerősítették, hogy a momentum kereskedési stratégia alkalmazásával 0-tól

különböző szignifikáns hozamkülönbségre tehetünk szert az 1980. december és 2019. október közötti időszakban, ami a momentum hatás jelenlétét igazolja az amerikai részvénytípusokon. A momentum fennállásával kapcsolatban mindössze a Fama–MacBeth regressziók eredményei intettek óvatosságra, melyek szerint a momentum önmagában csak 10%-os szinten magyarázza szignifikánsan a jövőbeli hozamok alakulását.

A momentum stratégia jövedelmezőségének további vizsgálatásképpen négy befektetés értékének időbeli alakulását határoztam meg, melyek 1980. december 1-jén indultak 1 dolláros kezdőértékkel: (1) egy hónapos kincstárjegy vétele, (2) piaci portfólió vétele, (3) momentum stratégia egyenlően súlyozott portfóliók mellett, (4) momentum stratégia piaci értékkel súlyozott portfóliók mellett.

1. ábra. A momentum stratégia, a piaci portfólió és a kockázatmentes eszköz jövedelmezősége

Forrás: saját szerkesztés és számítás

Amíg az 1 dollár kezdeti befektetés értéke 2019. október végén 36,16 dollár volt piaci értékkel súlyozott momentum stratégia alkalmazásával, addig a piaci portfólió vétele mellett 40,93 dollárt ért a befektetésünk. Ehhez képest az egyenlően súlyozott momentum mindössze 11,35 dolláros lejáratú értéket ért el. A kumulált hozamok alapján a kockázatmentes befektetést ugyan mindkét aktív stratégia le tudta győzni a vizsgált időtávon, a piaci portfóliót azonban egyik sem tudta megverni. Ezen eredmények szintén azt fejezik ki, hogy a momentum hatáson alapuló kereskedési stratégia alkalmazásával pozitív kockázati prémiumra tehetünk szert, azonban a piaci portfóliót nem képes túlteljesíteni.

A momentum összeomlása

A momentum stratégia profitabilitásának instabilitását az időbeli alakulás vizsgálata erősítette meg. Amíg hosszú távon egyértelműen igazolható a jelenség fennállása az amerikai részvénypiacokon, addig egyes részidőszakokban egyáltalán nem mutatható ki az anomália jelenléte. Sőt, a vizsgált ötéves periódusok nem egyszer eredményeztek negatív átlaghozamokat is. A momentum jövedelmezősége tehát nem bizonyul robusztusnak az időbeli változásokra.

2. táblázat. A momentum teljesítményének időbeli alakulása

Időszak	Portfólió havi átlaghozam (%) – egyenlő súlyozás	Portfólió havi átlaghozam (%) – piaci érték súlyozás
1981-1985	1,15** (2,19)	1,11 (1,10)
1986-1990	1,30*** (3,39)	0,83 (1,08)
1991-1995	1,71*** (3,67)	1,83** (2,55)
1996-2000	1,78 (1,45)	0,22 (1,37)
2001-2005	1,01* (1,68)	1,96** (1,99)
2006-2010	-1,42 (-1,05)	0,34 (0,22)
2011-2015	0,63** (2,03)	1,06* (1,65)
2016-2019	-0,57 (-0,85)	-0,03 (-0,34)
1980-12 - 1993-03	1,33*** (4,78)	1,13** (2,06)
1993-04 - 2019-10	0,46 (1,06)	1,16** (2,25)
1980-12 - 2019-10	0,72** (2,24)	1,15*** (2,93)

*p<10%, ** p <5%, ***<1%

Forrás: saját szerkesztés és számítás

A momentum időbeli alakulása, valamint extrém veszteségei rávilágítottak arra, hogy a portfólióképzés módjától függetlenül mindkét momentum stratégia képes összeomlani. Ez azért bizonyul különösen veszélyesnek a jövedelmezőség szempontjából, mert a jelenség hanyatlása hosszabb időtávon zajlik le, és a momentum hozamok körében érvényesülő volatilitás klasztereződés, valamint nyereség-vesztés aszimmetria következtében hosszú évek felhalmozott

hozamait rombolhatja le egyetlen összeomlás. Ennek elkerülését segítheti elő a piac aktuális állapotának ismerete, amely a nemzetközi szakirodalom eredményei alapján szoros összefüggésbe hozható a momentum alakulásával, és előrejelezhetővé teszi a jelenség összeomlását.

Dinamikus súlyozású kereskedési stratégiák

Ebben az alfejezetben olyan momentum hatáson alapuló kereskedési stratégiákat kívánok azonosítani, amely kihasználja a hozamok előrejelzésére vonatkozó eredményeket. A momentum hozamokat Daniel és Moskowitz (2016) modellje alapján jeleztem előre. Ehhez a következő regressziót írom fel az egyenlően és piaci értékkel súlyozott portfóliók hozamaira:

$$R_{WML,t} = \alpha + \beta * I_{B,t-1} + \gamma * \sigma_{m,t-1}^2 + \delta * I_{B,t-1} * \sigma_{m,t-1}^2 \quad (1)$$

ahol $R_{WML,t}$ a momentum stratégia következő havi hozama; $I_{B,t-1}$ a medvepiaci indikátor, melynek értéke 1, ha a Nasdaq Composite Index kétéves múltbeli hozama negatív, különben 0; $\sigma_{m,t-1}^2$ a piaci portfólió napi hozamaiból számított megelőző 126 nap varianciája (Daniel – Moskowitz, 2016).

Az ő módszertanuktól eltérően azonban három olyan dinamikus súlyozású stratégiát definiáltam, amelyek kizárólag historikus, megfigyelhető adatokat vesznek alapul a hozamok előrejelzése során, így a momentum befektetők számára is követhető stratégiát jelentenek.

1. Dinamikus súlyozású stratégia

A dinamikus súlyozású stratégiát a következőképpen definiálom. 1993 áprilisától kezdve minden hónap elején lefuttatom a hozamok előrejelzésére vonatkozó, (1)-es számú egyenletnek megfelelő regressziót 1980. december és a megelőző hónap között mind az egyenlően, mind a piaci értékkel súlyozott portfóliók hozamaira. Ennek a regressziónak az előnye, hogy egyidejűleg magában foglalja a medvepiac indikátor, a piaci variancia és ezek interakciójának hatását is, így jól meg tudja ragadni az időbeli alakulás során történő változásokat. A regressziók által becsült koefficiensekből, valamint az adott hónap elején megfigyelt 1 éves medvepiaci indikátor és a piac elmúlt 126 napi varianciája alapján mindkét portfólióképzési módszer esetén előre jelzem az adott hónap várható momentum hozamát. Végül minden hónapban aszerint súlyozom a momentum portfólióban szereplő eszközöket, amelyik az előrejelzés szerint várhatóan magasabb hozamot fog generálni.

A dinamikus súlyozású stratégia célja tehát, hogy csökkentse az összeomló portfólióképzési módszerekből származó kockázatot, és a jövedelmezőbb módszer választásával növelje a momentum stratégia jövedelmezőségét.

2. Kockázatmentes eszközzel kombinált dinamikus súlyozású stratégia

Az előzőekben definiált dinamikus súlyozású kereskedési stratégia a jövedelmezőbb portfólióképzési módszer előrejelzése által értékteremtéssel bír, ugyanakkor jelentős veszteségeket szenved el azokban az időszakokban, amikor a momentum hatás a portfólióban szereplő eszközök súlyozásától függetlenül összeomlik. A momentum összeomlása így a dinamikus súlyozású kereskedési stratégiát sem kerüli el. Mivel a momentum a medvepiaci időszakokban szignifikánsan ala-

csonyabb hozamokat generál, ezért az extrém veszteségek elkerülése érdekében egy kockázatmentes eszközzel kombinált dinamikus súlyozású kereskedési stratégiát definiálok. Ez egyetlen különbséggel teljes mértékben megegyezik a dinamikus súlyozású stratégiával. Abban az esetben, ha az aktív kereskedési időszakban egy hónap elején az elmúlt 12 hónap piaci hozama negatív volt, vagyis medvepiac áll fenn, akkor a befektetés aktuális értékét az egy hónapos futamidejű amerikai kincstárjegybe helyezem. Különböztetve a dinamikus súlyozású stratégiának megfelelő kereskedést folytatom.

A kombinált dinamikus súlyozású stratégia célja, hogy a dinamikus stratégiával szemben képes legyen elkerülni a medvepiaci időszakok extrém veszteségeit, mellyel így nagyobb jövedelemezőséget biztosít.

3. Reverziós dinamikus súlyozású stratégia

A kombinált dinamikus súlyozású kereskedési stratégia ereje már nem csak az előrejelzés értékteremtő képességében rejlik, hanem képes elkerülni a medvepiaci időszakokban felmerülő veszteségeket is, amelyek a momentum stratégia összeomlásához vezethetnek. Hátrányként felmerülhet azonban, hogy hosszú időn keresztül – a vizsgált időszak alapján akár 31 hónapig – nem zajlik aktív részvénytársasági kereskedés. Habár a válságok és hanyatlások esetén a momentum hozamok erősen szóródnak a pozitív és negatív tartományban egyaránt, a veszteség-nyereség aszimmetria miatt összességben úgy tűnik, mintha medvepiac fennállása esetén a momentum hatás megfordulna. Abban az esetben ugyanis, ha a momentum stratégiát tartósan extrém veszteségek, negatív hozamok jellemzik, akkor az elmúlt 1 év győzteseinek eladásával és az elmúlt 1 év veszteseinek vételével pozitív hozamkülönbségre lehet szert tenni. Ezen tényezők azt implikálják, hogy medvepiac

esetén a reverziós (fordított) momentum stratégia alkalmazása bizonyul célszerűnek. Ennek megfelelően a következőkben egy olyan kereskedési stratégia jövedelmezőségét fogom vizsgálni, amely alapjaiban megfelel a korábban definiált dinamikus súlyozású momentum stratégiának, azonban medvepiac fennállása esetén fordított momentum stratégiát követ.

A reverziós dinamikus stratégia kihasználva a momentum medvepiaci időszakokban érvényesülő reverzióját, folyamatos aktív részvényt piaci kereskedés folytatását teszi lehetővé, és a medvepiac alatt keletkező negatív momentum hozamokból is nyereséget képes elérni.

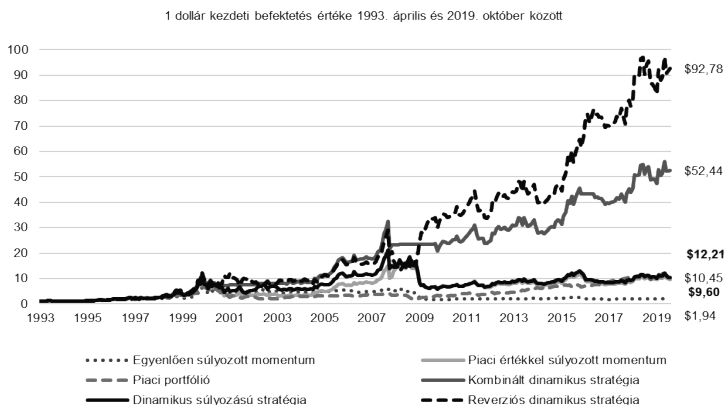
A dinamikus súlyozású kereskedési stratégiák jövedelmezősége

A definiált dinamikus súlyozású kereskedési stratégiák alkalmazhatóságát bizonyítja, hogy a vizsgált időszak alatt mindhárom szignifikáns havi átlaghozamot generált. A reverziós dinamikus stratégia kihasználva a momentum medvepiaci időszakokban érvényesülő reverzióját, folyamatos aktív részvényt piaci kereskedés folytatásával érte el a kutatás eredményei alapján legmagasabb, havi 1,87%-os átlaghozamot. Fontos eredmény, hogy összességében mindegyik dinamikus stratégia jobban teljesített a portfólióképzés módja szerint statikus momentum stratégiákhoz képest, így a módszertan alkalmazása mögött álló előrejelzés értékteremtéssel bír a jövedelmezőség szempontjából.

További fontos következtetés, hogy a klasszikus momentum stratégiával szemben a dinamikus súlyozású stratégiák már sokkal inkább robusztusnak bizonyultak az időbeli változásokra, teljesítményük mind a válságidőszakokban, mind

a bicipiaci időszakokban megfelelt az előzetes elvárásoknak. Rendkívüli eredmény, hogy a kombinált és reverziós dinamikus stratégiák olyan környezetben is képesek voltak szignifikáns havi átlaghozamot generálni, amikor a momentum hatás egyébként nem volt kimutatható. Ezen eredmények, továbbá az egyes stratégiák befektetési együttthatójának időbeli alakulását ábrázoló 2. ábra szintén megerősítik a módszertanok alkalmazhatóságát és nagyobb jövedelmezőségét.

2. ábra. A dinamikus súlyozású kereskedési stratégiák jövedelmezősége

Forrás: saját szerkesztés és számítás

A dinamikus súlyozású stratégiák rendkívüli jövedelmezősége a havi átlaghozamokon túl a kumulált hozamokon, a Fama–French-féle (1992) háromfaktoros modell konstans paraméterén és az évesített ex-post Sharpe (1994) rátán keresztül is megmutatkozott. A 3. táblázat eredményei alapján a legjobban teljesítő reverziós stratégia az egyenlően súlyozott momentumhoz képest 379%-kal, a piaci értékkel súlyozott mo-

mentumhoz képest pedig 75%-kal magasabb évesített ex-post Sharpe (1994) rátát eredményezett. A dolgozat eredményei így egyértelműen igazolják, hogy nagymértékben javítható a momentum jövedelemezősége dinamikus súlyozású kereskedési stratégiák alkalmazásával.

3. táblázat. A dinamikus súlyozású stratégiák teljesítményének mérőszámai

	Dinamikus súlyozású stratégia	Kombinált dinamikus stratégia	Reverziós dinamikus stratégia	Egyenlően súlyozott momentum	Piaci értékkel súlyozott momentum	Piaci portfólió
Panel A: Átlagos és kumulált hozamok						
Havi átlaghozam	1,15**	1,51***	1,82***	0,46	1,16**	1,00***
t-statisztika	2,39	4,03	4,10	1,06	2,25	2,63
Befektetési együttható	10,45	52,44	92,78	1,94	9,60	12,21
Panel B: Fama-French modell						
alfa	1,05***	1,37***	1,67***	0,45	1,03***	1,04**
t-statisztika	3,39	5,03	4,07	1,46	3,15	2,55
Panel C: Sharpe-ráta						
Többlethozam	0,95%	1,32%	1,63%	0,26%	0,96%	0,80%
Szórás	8,88%	7,28%	8,98%	6,96%	9,22%	6,50%
Sharpe-ráta	0,370	0,626	0,627	0,131	0,360	0,428

* $p < 10\%$, ** $p < 5\%$, *** $< 1\%$

Forrás: saját szerkesztés és számítás

Összefoglalás

A dinamikus súlyozású stratégiák jövőbeli alkalmazásának szempontjából fontos, hogy teljesítményük nagyban függ a momentum alakulásától, ugyanakkor biztató eredmény, hogy a kombinált és reverziós dinamikus stratégia a momentum nagyon gyenge legutóbbi évtizede ellenére is képes volt szignifikáns átlaghozamot generálni. Sőt, utóbbi esetben már 1%-os szinten is szignifikánsnak bizonyult a havi átlaghozam.

Nagy biztonsággal nem lehet ugyan kijelenteni, hogy a momentum rövid időn belül, magabiztosan ki fog törni a jelenlegi mélypontból, a dinamikus súlyozású stratégiák eredményei viszont megerősítik, hogy a momentum hatásnak még ilyen környezetben is van létjogosultsága az amerikai részvénytőzsválcokon. A definiált dinamikus súlyozású stratégiák jövedelmezősége tehát nem csak múltbeli adatokon kimutatható, hanem jövőbeli alkalmazása is jelentős értékteremtéssel bírhat.

A jövőbeli teljesítmény tekintetében az előrejelzés pontossága is kulcsfontosságúnak bizonyul. A nemzetközi szakirodalom alapján a momentum hozamok előrejelzése továbbra is nagy kihívást jelent, ugyanakkor a jelenlegi ismeretek már saját eredményeim szerint is kellő mértékben elegendőnek bizonyulnak arra, hogy egy jól teljesítő dinamikus súlyozású stratégia alapját képezzék. Egy jövőben publikálandó, nagyobb magyarázóerővel bíró, momentum hozamok előrejelzését szolgáló modell alapján még inkább jövedelmezőbb stratégiák építhetők fel, melyhez jelen dolgozat módszertana és eredményei is alapul szolgálhatnak.

Összességében, a dinamikus súlyozású stratégiák kiemelt szerepet játszanak abban, hogy még jövedelmezőbbé tegyék a momentum hatáson alapuló részvénytőzsválc kereskedést. A meggyőző eredmények továbbá kellő okot adnak arra, hogy a dinamikus stratégiák minél több pénzügyi kutatás középpontjába kerüljenek.

Felhasznált források

- Bali, T. G. – Engle, R. F. – Murray, S. (2016): Empirical Asset Pricing: The Cross-Section of Expected Returns (First Edition). Wiley.
- Daniel, K. – Moskowitz, T. J. (2016): Momentum crashes. Journal of Financial Economics, 122(2), 221-247.
- Fama, E. F. – MacBeth, J. D. (1973): Risk, Return, and Equilibrium: Empirical Tests. Journal of Political Economy, 81(3), 607-636.
- Fama, E. F. – French, K. R. (1992): The Cross-Section of Expected Returns. Journal of Finance, 47(2), 427-465.
- Imran, Z. – Wong, W.-C. – Ismail, R. (2020): Momentum Effect in Developed and Emerging Stock Markets. Journal of Finance and Accounting Research, 2(2), 14-31.
- Jegadeesh, N. – Titman, S. (1993): Returns to Buying Winners and Selling Losers: Implications for Stock Market Efficiency. Journal of Finance, 48(1), 65-91.
- Newey, K. N. – West, K. D. (1987): A Simple, Positive Semi-Definite, Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent Covariance Matrix. Econometrica, 55(3), 703-708.
- Sharpe, W. F. (1994): The Sharpe Ratio. Journal of Portfolio Management, 21(1), 49-58.

A tanulmány a szerző azonos című tudományos diákköri dolgozata alapján készült.

Konzulens: Dr. Neszedva Gábor

A dolgozat a BCE 2021. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján a Tőkepiac II. szekcióban I. helyezést ért el.

Szabó Dorottya – Granát Marcell

Az európai hozamgörbék recesszió előrejelző képességének empirikus vizsgálata

Számos okból kifolyólag az államkötvények hozamgörbéje a recessziók pontos előrejelzőjének bizonyul az USA-ban. Tanulmányunkban empirikusan vizsgáljuk meg, hogy az európai országok esetében is megfigyelhető-e ez az összefüggés. Az elemzési eszközök körébe tartozik a Hodrick–Prescott-filter, illetve a probit modell. A szakirodalomban megtalálható modellezési eljárást kívánjuk kiterjeszteni az optimális államkötvény lejárat párosítású szpred meghatározásával, és annak vizsgálatával, hogy eredményünk robusztusságot mutat-e az európai hozamgörbékre kiterjesztve is. Kutatásunk fő eredményei közé tartozik, hogy az Egyesült Államok esetében legjobb előrejelzőnek a hét- és egyéves lejáratú államkötvények hozamából számított szpred bizonyult a legjobb előrejelzőnek, amely hasonlóan jól prediktálja a gazdasági válságok megjelenését az európai országok esetében is.

Bevezetés

A hozamgörbék recesszió-előrejelző képességét az 1980-as évek végén kezdték el vizsgálni (pl. Keen, 1989; Stevens, 1989), a 90-es évek végére pedig komoly szakirodalma lett a témának. Ezek a tanulmányok azt vizsgálják, hogy a különböző lejáratú államkötvények hozamainak különbsége időben hogyan alakul, illetve hogy ez a különbség milyen kapcsolatban áll a reálgazdaság teljesítményével. Az empiria azt mutatja, hogy a gazdasági visszaeséseket a hozamgörbék invertálódása előzi meg, ami azt jelenti, hogy a rövid lejáratú állampapírok hozamai magasabbak, mint a hosszú lejáratú állampapíroké, tehát a hozamszpred negatív tartományba kerül. Ekkor a befektetők a rövid távú befektetéseket kockázatosabbnak ítélik meg, mint a hosszú távú befektetéseket, ami ellentmond az általános gazdasági viselkedésnek. Két tipikus elemzés terjedt el: (1) a GDP növekedési rátájának kvantitatív előrejelzése folytonos modellekkel, (2) a recessziók valószínűségének előrejelzése bináris modellekkel. Estrella és szerzőtársai (2003) azt találják, hogy az utóbbi típusú elemzések jobban teljesítenek.

Estrella és Mishkin (1996a) amellett érvelnek, hogy a hozamszpredek többek között azért is jó indikátorok, mivel a monetáris politikának erős hatása van rá, és így ezen keresztül a reálgazdaságot is képes lehet befolyásolni. Emellett a hozamszpredek tartalmazzák az inflációs és a kamatlábra vonatkozó várakozásokat is, amelynek szintén fontos szerepet tulajdonítanak a szerzők. Ugyanez a szerzőpáros (Estrella – Mishkin, 1998) pénzügyi indikátorok, köztük különböző kamatlábak, részvényárak, monetáris aggregátumok és a hozamszpred előrejelző képességét vizsgálták probit modellek segítségével. Azt találták, hogy míg 1-3 negyedéves időhorizonton a részvényárak és a monetáris aggregátu-

mok egyaránt jól jeleznek előre a mintán kívül, addig az enél távolibb időpontokra való előrejelzésben egyértelműen a hozamszpred emelkedik ki, és jellemzően önmagában, tehát minden más változó bevonása nélkül teljesít jól. Wright (2006) ezzel ellentétes következtetésre jut, tanulmányában megállapítja, hogy a hozamszpredek önmagukban kevésbé jól jeleznek előre recessziót, mint amikor a modell külön változóként a hozamokat is tartalmazza.

Érdekesség azonban, hogy az előbb idézett tanulmány alapján az utóbbi modellek 2006-ban nem jeleztek előre recessziót, míg a hozamszpredek önmagukban igen. Wright a többváltozós modellnek hitt, később kiderült, hogy tévedett. A 2007-2009-es válságot megelőzően a Federal Reserve egy másik elemzője, Haubrich (2006) is arra a végső következtetésre jut cikkében, hogy nem valószínű, hogy a csökkenő hozamszpredek recessziót jeleznek előre.

A Nagy Recessziót követő időszakban számos további tanulmány született a témában (pl. Rudebusch – Williams, 2009; Chinn – Kucko, 2010), 2017-től pedig ismét laposodott az amerikai hozamgörbe. Bauer és Mertens (2018a) tanulmányukban megállapítják, hogy a hozamszpred kritikus határértéke a 0, tehát egy 0-hoz közeli, de pozitív érték még nem ad okot aggodalomra, viszont a negatív hozamgörbe már vészjósló jelenség. A szerzőpáros mellett érvelt, hogy mivel a pénzügyi válság utáni időszakot amúgy is egy alacsony kamat- és hozamkörnyezet jellemezte, ami történelmi összehasonlításban is különös jelenség, nem vonható le messzemenő következtetés a hozamszpredek alakulása alapján.

2019 elején már sorra írták meg a különböző sajtóorgánuk is, köztük a Forbes, illetve a Bloomberg, hogy az amerikai hozamgörbe laposodik, és csak idő kérdése, hogy inverz hozamgörbéről beszéljünk, ami pedig egy közelgő recesszió

gyanúját keltette a közgazdászokban. 2019 augusztusában az amerikai hosszú és rövid távú állampapír-hozamok különbsége negatív értéket vett fel (FRED, n.d.a), a prognosztizált pénzügyi válság helyett azonban a koronavírus-járvány következtében nézhettünk, illetve nézhetünk szembe egy komoly gazdasági visszaeséssel. Ez a jelenség sokféle spekulációnak és konspirációs elméletnek adott teret, és sok emberben felmerült a kérdés, hogy csupán egy véletlen egybeeséssel nézünk-e szembe.

Európai hozamgörbék

A hozamgörbék recesszió-előrejelző képességének vizsgálatát az amerikai állampapírok ihlették, azonban több tanulmány szentel kitüntetett figyelmet a különböző lejáratú európai államkötvények hozamkülönbségének. Estrella és Mishkin (1996b; 1997) azt találják, hogy a német és a brit hozamszpredek meglehetősen jól teljesítenek a recessziók valószínűségének előrejelzésében (Chinn és Kucko (2010) is hasonló eredményre jutnak), bár a brit hozamszpred esetében gyakori, hogy magas valószínűséget becsül a gazdasági visszaesésnek olyan időszakban, amikor nem következett be recesszió. Vizsgálták továbbá a francia és az olasz hozamgörbéket is, ezek azonban nem bizonyultak a recessziókat előrejelző indikátoroknak. Duarte és szerzőtársai (2005) az euróövezet aggregált adatait használták fel, és probit modellel sikeresen tudták előrejelezni az Európai Gazdasági és Monetáris Uniót érintő recessziókat.

Tanulmányunkban egyrészt az Egyesült Államok „minta-példáját” elemezzük, másrészt különböző európai országok esetében vizsgáljuk meg a hozamszpredek recesszió-előrejelző képességét az elmúlt 25 évre visszatekintően.

Adatok, módszertan

A különböző lejáratú állampapírok hozamaira vonatkozó napi, illetve havi adatokat az *investing.com* (n.d.) oldaláról, illetve a FRED (n.d.b) adatbázisából töltöttük le, az egyes országok esetében különböző hosszúságú idősorokat tudtunk kinyerni az adatbázisból, illetve az adatok hiányossága is problémát jelentett. Mivel a modellben felhasznált hozamszpredet két hozam különbségeként definiáltuk, így csak azok az időpontbeli megfigyeléseinket tudtuk felhasználni az elemzéshez, amelyek esetében mindkét adott lejáratú állampapírra volt adatunk. A reál GDP negyedéves, szezonálisan kiigazított értékeit az Eurostat (n.d.), illetve a FRED (n.d.c) adatbázisaiból nyertük ki. A hozamszpredék esetében a napi megfigyelések mértani átlagaként definiáltunk negyedéves értékeket.

A szakirodalomban a közgazdászok különböző hozamszpredet választanak meg. Vannak, akik a vizsgált államkötvény lejáratú idejének különbségének maximalizálását javasolják (pl. Ang et al., 2006), vannak, akik a rövid és közép távú kötvények hozamszpredjeit részesítik előnyben (pl. Estrella et al., 2003), megint mások a standardnak mondható tízéves és három hónapos kötvények hozamainak különbségére esküsznek, bár a vizsgált hozamszpredék jellemzően nagyon hasonló pályát követnek (Bauer – Mertens, 2018b). Tanulmányunkban mi is több lehetséges kombinációt vizsgálunk meg a különböző országok esetében.

A tanulmányban probit modellt használunk az előrejelző képességek becslésére. A bináris eredményváltozót tartalmazó modellek alapvetően abban térnek el az OLS-regresszióktól, hogy az eredményváltozó kétértékű, ami azt implikálja, hogy az Y-ra becsült érték, az előrejelzés tulajdonképpen egy csoportba sorolja az adott megfigyelést, klasszifikál. Az ilyen típusú eredményváltozók modellezésére leggyakrabban

használt modellek a lineáris valószínűségi modellek (LPM), a logisztikus és probit modellek. Ezek közül az LPM a legkönnyebben kezelhető modell, azonban jelentős hátránya, hogy az előrejelzési valószínűségek kívül eshetnek a (0,1) intervallumon, illetve az ebben a modellkeretben számított parciális hatások olykor logikailag lehetetlenek (Wooldridge, 2012). A logit regresszió alapgondolata, hogy bár a lineáris kombinációt megtartjuk, de annak az eredményét egy olyan függvényen eresztjük át, mely a $(-\infty, \infty)$ intervallumot (0,1)-re képzile (Ferenci, 2018).

A probit modell egy ponton tér el alapvetően a logisztikus analízistől. A logittal szemben a probit a P valószínűség logisztikus eloszlásának feltételezése helyett standard normális eloszlásúnak feltételezi a valószínűség eloszlását. Ennek az eloszlásfüggvénynek azonban nincs zárt alakja, így a logit alkalmazása lényegesen egyszerűbb és elterjedtebb is. A probit modellünk ezek alapján a következőképp írható fel:

$$E(Y | X) = P(Y = 1 | X) = \phi(\beta_0 + \beta_{szpred}) \quad (1)$$

ahol $\phi(z) = P(Z < z)$, $Z \sim N(0,1)$.

A recessziókat reál GDP adatok Hodrick–Prescott-filterezésének segítségével definiáltuk az európai országok esetében, míg az Egyesült Államok esetében az NBER (n.d.) adatbázisa alapján határoztuk meg azokat. A HP-szűrő formálisan a következőképp írható fel:

$$\min_{\tau} (\sum_{t=1}^T (y_t - \tau_t)^2 + \lambda \sum_{t=2}^{T-1} [(\tau_{t+1} - \tau_t) - (\tau_t - \tau_{t-1})]^2) \quad (2)$$

ahol az első tag azt fejezi ki, mennyire követi jól az idősort a trend, míg a második azt, mennyire simán követi azt le.

A lambda együttható határozza meg a kettő közti trade-offot, ezt a szakirodalomban használtaknak megfelelően 1600-nak választottuk meg a negyedéves adatok miatt. A HP-filterezés után megkaptuk a reál GDP ciklikus komponenseit, amelyek a trendtől vett eltérést mutatják. Recesszióként definiáljuk a tanulmányban azokat az időszakokat, amiket a reál GDP negatív ciklikus komponense jellemez.

Tanulmányunkban kiindulópontként az USA esetében vizsgáljuk meg, hogy az Estrella és Mishkin (1996b) által levont következtetések az azóta eltelt 25 évre is implikálhatók-e. Ehhez – az említett szerzőpárostól eltérően, akik a tízéves és három hónapos lejárat melletti állampapír-hozamokat használták fel – az általunk hozzáférhető tízéves és egyéves lejáratú állampapír-hozamok különbségét használtuk fel a modelljeinkben két különböző intervallumon, négy negyedéves késleltetéssel. Reprodukálva az említett tanulmányt a korábbi időszakunk 1962 első negyedévétől 1995 első negyedévéig tart, míg a második 1995 második negyedévétől kezdődik és napjainkig tart. A két időszakban megfigyelhető előrejelző képesség alapján vonunk le következtetéseket az 1996-os megállapítások mai érvényességével kapcsolatban.

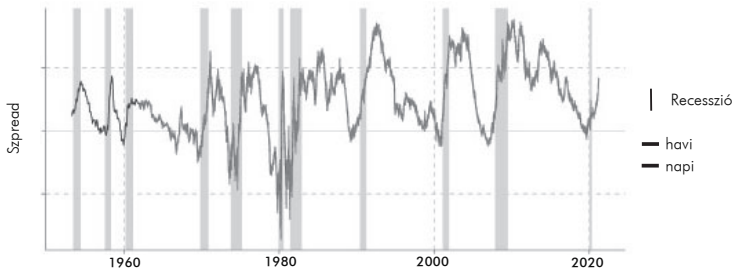
Ezek után azt vizsgáljuk meg, hogy a használt tíz- és egyéves lejárat bizonyul-e a legjobb lejárat-kombinációnak az előrejelzési képesség szempontjából. Ezt követően pedig a vizsgálatunkat kiterjesztjük különböző európai országokra, melyek esetében a leghatékonyabban előrejelző lejárat-kombinációkat alkalmazzuk.

Eredmények

Eredmények az Egyesült Államok adatai alapján

Az Egyesült Államok esetében először az tízéves lejáratú állampapír-hozamok és az egyéves lejáratú állampapír-hozamok különbségének alakulását vetettük össze az NBER által recesszióknak definiált időszakok alakulásával. Az 1. ábrán látható a havi, illetve napi hozamszpredek alakulása, az előbbiek esetében 1953 áprilisától kezdődő, az utóbbiak esetében pedig 1962 januárjától kezdődő és mindkét esetben 2021 márciusáig terjedő időintervallumon. Fontos kiemelni, hogy tanulmányunkban a későbbi lejáratú hozamokból vontuk ki a korábbi, bár a szakirodalomban ritkán, de előfordul, hogy a különbséget a „rövid-hosszú” formában definiálják. A mi eljárásunkból az következik, hogy az ábrán azok az időpontok jelzik a hozamgörbék invertálódását, ahol a hozamszpred a negatív tartományba esik.

1. ábra. A tíz- és egyéves hozamszpred és a recessziók közötti együttmozgás az USA-ban, 1953-2021

Forrás: saját szerkesztés

Az 1. ábrán jól látható, hogy a recessziókat megelőzően jellemzően 1-2 éves időtávon belül a hozamgörbék invertálódtak,

tehát a rövid távú befektetések hozama magasabb volt, mivel a befektetők kockázatosabbnak ítélték meg ezeket az állampapírokat, mint a hosszú lejáratúakat. Ez azzal magyarázható, hogy a befektetők egy közelgő recessziótól tartottak ezekben az időszakokban, és az ábra alapján azt mondhatjuk, hogy ezek a várakozások jellemzően beigazolódtak. Továbbá az ábráról az is leolvasható, hogy a recessziós időszakok közben, néhány esetben már a recesszió kezdete előtt növekednek a hozamszpredek.

Az alkalmazott probit modellt először az Egyesült Államok adatain futtattuk le a tízéves és egyéves lejárat különbségeként definiált hozamszpreddel magyarázva a recesszió valószínűségét négy negyedéves késleltetés mellett. Az 1. táblázat különböző hozamszpred-értékek mellett mutatja a recesszió modell szerinti valószínűségét az 1995 előtti időszakra, az 1995 utáni időszakra, illetve a teljes időszakra egyaránt. Jól látható, hogy a hozamszpred csökkenésével egyértelműen nő a recesszió valószínűsége négy negyedéves időtávon.

1. táblázat. Recesszió valószínűsége különböző hozamszpredek mellett a négy negyedéves késleltetéssel készített logit modell alapján

Szpred	95 előtt	95 után	Teljes időszak
1,21%	4,55%	6,61%	5,47%
0,76%	10,38%	14,53%	11,87%
0,46%	16,51%	22,42%	18,37%
0,22%	22,82%	30,20%	24,90%
0,02%	28,99%	37,47%	31,17%
-0,17%	35,49%	44,83%	37,69%
-0,50%	47,73%	57,88%	49,77%
-0,82%	59,81%	69,77%	61,52%
-1,13%	70,70%	79,58%	71,97%
-1,46%	80,50%	87,61%	81,32%
-1,85%	89,11%	93,87%	89,50%
-2,40%	96,06%	98,18%	96,14%

Forrás: saját szerkesztés

Az 1995 előtt időszak eredményeit összevetve Estrella és Mishkin (1996b) eredményeivel azt láttuk, hogy az adott hozamszpredekhez tartozó valószínűségek a mi számításaink alapján magasabbak, a különbség azonban egyetlen esetben lépi át a 10 százalékpontot. Összehasonlítva ezeket az eredményeket az 1995 utáni időszak eredményeivel azt láthatjuk, hogy a -0,5%-os értékig a különböző hozamszpredek szerint nagyobb a valószínűsége a recesszióknak, azonban ezen érték alatt az egyes hozamszpredek kisebb valószínűséget társítanak a recesszióhoz, mint az 1995 előtti megfelelőik. Bauer és Mertens (2018a) azon megállapítása alapján, hogy a hozamszpredek alakulása csupán akkor ad okot aggodalomra, ha az negatív tartományba esik, arra a következtetésre jutottunk, hogy a hozamszpredek előrejelző képessége az 1995 utáni időszakban kis mértékben csökkent az azt megelőző

időszakhoz képest. A teljes időszakhoz tartozó eredmények is azt mutatják, hogy a negatív hozamszpredek a modell szerint jellemzően kisebb valószínűséggel jeleznek előre recessziót, mint csupán az 1995 előtti megfigyelések alapján.

A modell klasszifikációs képessége

Bináris modellek klasszifikációs feladatának esetében a modell előrejelző képességének jóságára alapvető mérőszámok a szenzitivitás és a specificitás, illetve az ezek segítségével számított AUC (*area under the curve*) mérőszám, amit a ROC (*receiver operating characteristics*) görbe alatti terület nagyságaként definiálhatunk. A modell szenzitivitásának értékét a helyesen klasszifikált 1-ek (esetünkben recesszió bekövetkezése) összes 1-hez viszonyított aránya adja meg. Formálisan ez a következőképp írható fel:

$$\text{Szenzitivitás} = \frac{TP}{TP+FN} \quad (3)$$

ahol TP (*true positive*) jelen esetben azoknak a klasszifikációknak a számára utal, amikor a modell a valósághoz hűen jelzett előre recessziót, FN (*false negative*) pedig azokat az eseteket takarja, amikor a modell tévesen nem jelzett előre recessziót.

A specificitás ezzel szemben a helyesen klasszifikált 0-k összes 0-hoz viszonyított arányát adja meg, mely formálisan:

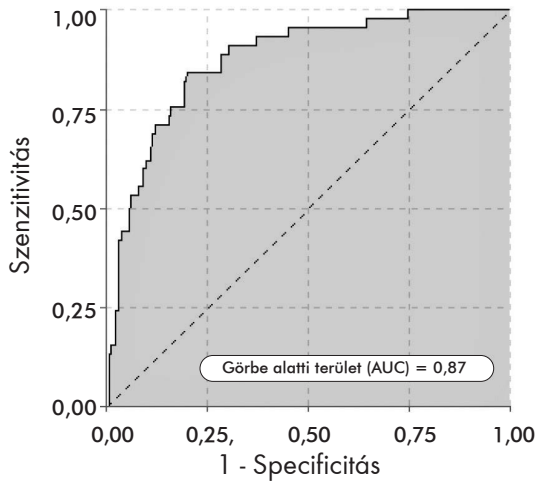
$$\text{Specificitás} = \frac{TN}{TN+FP} \quad (4)$$

ahol TN (*true negative*) itt azokat a klasszifikációkat foglalja magában, melyek esetében a modell a valósághoz hűen nem

jelzett előre recessziót, FP (*false positive*) pedig azokat az eseteket, amikor a modell tévesen jelzett előre recessziót.

A ROC görbét egy olyan koordinátarendszerben tudjuk ábrázolni, melynek y tengelyén a szenzitivitás különböző értékeit, míg az x tengelyen az 1-specicitás különböző értékeit jelenítjük meg 0 és 1 között. A modellünk alapján kirajzolható ROC görbét a 2. ábra mutatja.

2. ábra. A tíz- és egyéves hozamszpred alapján készített probit modell ROC görbéje

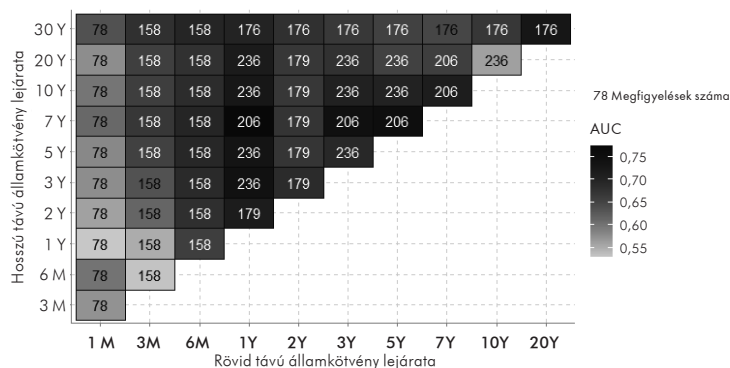
Forrás: saját szerkesztés

A ROC görbe alatti terület nagysága alapján az AUC (*area under the ROC curve*) mérőszámra 0,87-es értéket kaptunk. Mivel a vizsgált modell klasszifikációs képessége annál jobb, minél közelebb esik az 1-hez az AUC, ezért esetünkben megállapítható, hogy az a modell, melyben a hozamszpredet a tízéves és egyéves lejáratú állampapír-hozamok különbségeként definiáltuk, többnyire sikeresen jelez előre.

A különböző lejárát-kombinációk összehasonlítása

Ahogy azt korábban említettük, a szakirodalomban nincs teljes konszenzus arra vonatkozóan, hogy melyik lejárát-kombináció jelzi előre a recessziókat a legsikeresebben. Tanulmányunkban megvizsgáltuk, hogy a különböző kombinációkhoz milyen AUC érték tartozik. A kapott eredményeket a 3. ábra mutatja.

3. ábra. Különböző hozamszpredek recesszió előrejelző képességének vizsgálata az USA esetében

Forrás: saját szerkesztés

A megfigyelések száma értelemszerűen attól függött, hogy hány esetben fértünk hozzá a kombináció mindkét lejárátkonstrukciójának adataihoz, így viszonylag nagy a szórása a megfigyelések számának.

Az ábra lényegi mondanivalója azonban az, hogy az AUC mérőszám nem a kiinduló modellünk esetében veszi fel a legmagasabb értékét, hanem a hétéves és egyéves lejárátú

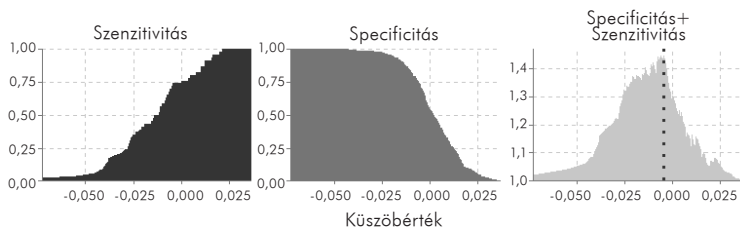
állampapírok különbségének esetében. Ez azért is érdekes, mert ezt a kombinációt egyik általunk olvasott szakirodalom sem ajánlja, bár jóindulattal nevezhető a hétéves időtáv közép távnak, ekkor pedig egybecseng az eredményünk Estrella és szerzőtársai (2003) eredményével. A sokszor használt tízéves és három hónapos kombináció a mi eredményeink szerint egy sokadik legjobb megoldás, azonban a rövid lejáratok kombinációinak jó teljesítménye összhangban van azokkal az állításokkal, miszerint a hozamgörbék előrejelző képessége elsősorban a rövid távú hozamok változásától függ. Továbbá megállapítható az is, hogy az egyéves rövid lejárat minden általunk vizsgált hosszú lejárat mellett jól teljesít, így ezen állampapír hozamának kiemelt szerepet tulajdoníthatunk a recessziók előrejelzésében.

A recessziós időszakok definiálása a GDP ciklikus komponenseinek segítségével

Ahhoz, hogy a modellünk kiterjeszhető legyen európai országokra is, meg kellett határoznunk azt, hogy a GDP ciklikus komponensének milyen küszöbértéke mellett beszélhetünk recesszióról, mivel ezen térség esetében nem állt rendelkezésünkre az NBER-hez hasonló besorolás.

Az Egyesült Államok adatain vizsgáltuk meg, hogy a GDP Hodrick–Prescott-szűrő segítségével előállított ciklikus komponense miként tudja reprodukálni az NBER által definiált recessziókat.

4. ábra. Optimális küszöbérték megállapítása recesszió klasszifikációjához az USA-ban

Forrás: saját szerkesztés

A kapott eredmények alapján megállapítható, hogy a GDP ciklikus komponensének $-0,46\%$ -os értéke határozható meg küszöbértékként. Ennek értelmében a reál GDP HP-filterezéséből nyert adatok alapján az európai országok esetében azokat az időszakokat tudjuk recesszióként definiálni, melyek során a ciklikus komponens $-0,46\%$ vagy annál kisebb értéket vett fel.

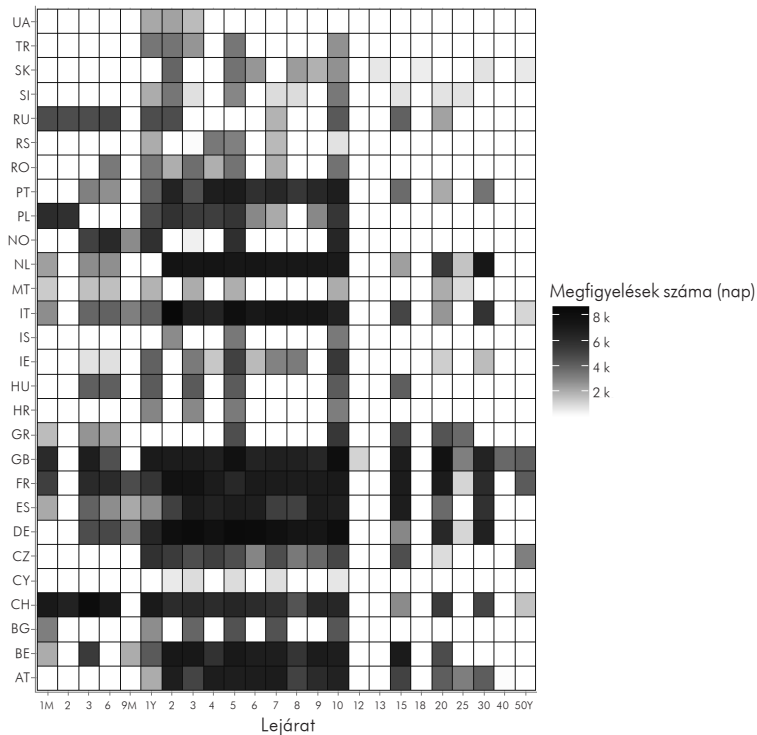
A modell kiterjesztése európai országokra

Az Egyesült Államok adatai alapján kapott eredmények alapján végeztük el a modell kiterjesztését európai országokra, tehát a hétéves és egyéves hozamok különbségét használtuk fel ugyanabban a modellben, amit az előzőkben használtunk, illetve a recessziókat a GDP ciklikus komponensének $-0,46\%$ -os küszöbértéke alapján definiáltuk. Az adatbázisunk tartalmazza Ausztria, Belgium, Bulgária, Svájc, Ciprus, Csehország, Németország, Spanyolország, Franciaország, Nagy-Britannia, Horvátország, Magyarország, Írország, Málta, Hollandia, Lengyelország, Portugália, Románia, Szerbia, Szlovénia, és Szlovákia különböző lejáratú állampapírjainak hozamait. A megfigyelések számait az országok és a lejáratok függvényében az 5. ábra mutatja.

Jól látszik, hogy több ország esetében is problémát okoz az adathiány, emiatt a kiterjesztést csak bizonyos országok körében végeztük el, ezek a következők: Ausztria, Belgium, Svájc, Németország, Spanyolország, Franciaország, Nagy-Britannia, Olaszország, illetve Portugália. Miután a kiterjesztést leszűkítettük a felsorolt országokra, lefuttattuk ezen országok adatain is a probit modellt, melyben a magyarázóváltozóként használt hozamszprednek a hétéves és egyéves lejáratú állampapír-hozamok különbségét választottuk a korábbi eredményeink alapján.

A 6. ábra felső panelje azt mutatja meg, hogy a különböző hozamszpred-értékek mellett a modell alapján mekkora a valószínűsége egy négy negyedévvvel késleltetett recessziónak. Jól látható, hogy a kirajzolt görbe egyedül Ausztria esetében negatív meredekségű, ami az előzetes várakozásoknak ellentmondó kapcsolatra utal a hozamszpred és a recesszió valószínűsége között. Fontos azonban kiemelnünk, hogy az itt vizsgált országok körében Ausztria esetében rendelkezünk a legkevesebb megfigyeléssel, ami nagyban hozzájárulhat ehhez az eredményhez.

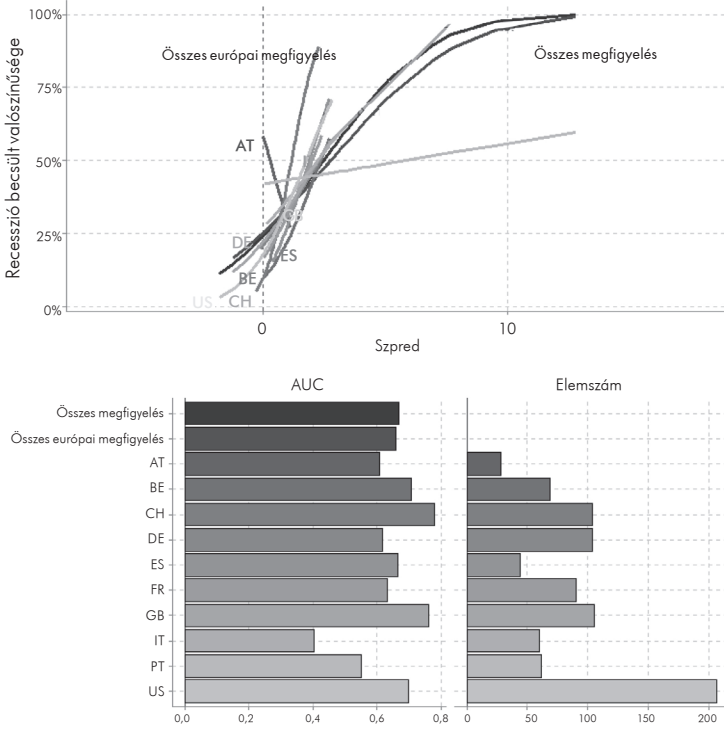
5. ábra. Megfigyelések száma országonként

Forrás: saját szerkesztés

6. ábra. Hozamszpred alapján recesszió előrejelzése az Európai országokra

Forrás: saját szerkesztés

A 6. ábra alsó paneljéről olvashatók le az egyes országokhoz tartozó AUC értékek, melyek alapján azt mondhatjuk, hogy a vizsgált európai hozamgörbék többségében esetében is megfigyelhető a jó recesszió előrejelző képesség. A belga, svájci és brit adatokon futtatott modell az Egyesült Államok modelljénél is jobban teljesít ezen mérőszám alapján, illetve az összes európai megfigyelésen futtatott modell teljesítménye alig marad el az Egyesült Államokétól.

Következtetések, összegzés

Tanulmányunkban egy probit modell segítségével először azt vizsgáltuk, hogy az Egyesült Államok esetében megfigyelt, tízéves és egyéves lejáratú állampapír-hozamok különbségeként definiált hozamszpred négy negyedéves időtávon való előrejelző képessége változott-e az elmúlt 25 évben az 1995 előtti időszakhoz képest. Azt találtuk, hogy bár enyhén, de csökkent a hozamszpredék előrejelzési képessége a második időszakra.

Ezután az Egyesült Államok adatait felhasználva kerestük meg a recessziókat leghatékonyabban előrejelző lejáratkombinációt. Az eredményeink alapján a hétéves és egyéves hozamok különbsége teljesít a legjobban az előrejelzésben.

Mielőtt a modellt kiterjesztettük, megkerestük a GDP ciklikus komponensének azt a 0,46%-os küszöbértékét, ami alatt elmondható, hogy egy gazdaság recesszióban van. Az eddigi eredményeket felhasználva lefuttattuk a modellt különböző európai országok esetében is, és azt találtuk, hogy egyes országok modelljei az Egyesült Államokénál is hatékonyabban jelez előre. Ezek alapján elmondható, hogy a modell nem csak az Egyesült Államok adatain működik.

Az eredményeink alapján Nagy-Britannia, Svájc és Belgium esetében kiemelkedő a modell klasszifikációs képessége, míg Olaszország és Portugália esetében az AUC mutató viszonylag alacsony értéket vett fel, a többi vizsgált ország modellje pedig nagyjából azonos, 0,6-os érték körüli AUC mutatóval bír.

Felhasznált források

- Ang, A. – Piazzesi, M. – Wei, M. (2006): What does the yield curve tell us about gdp growth?. *Journal of Econometrics*, 131(1-2), 359–403.
- Bauer, M. D. – Mertens, T. M. (2018a): Economic forecasts with the yield curve. *FRBSF Economic Letter*, 2018-7.
- Bauer, M. D. – Mertens, T. M. (2018b): Information in the yield curve about future recessions. *FRBSF Economic Letter*, 2018-20.
- Chinn, M. D. – Kucko, K. J. (2010): The predictive power of the yield curve across countries and time. National Bureau of Economic Research Working Paper Series, Working Paper 16398. <https://www.nber.org/papers/w16398>
- Duarte, A. – Venetis, I. A. – Paya, I. (2005): Predicting real growth and the probability of recession in the Euro area using the yield spread. *International Journal of Forecasting*, 21(2), 261-277.
- Estrella, A. – Mishkin, F. S. (1996a): The yield curve as a predictor of recessions in the United States and Europe. In: *The Determination of Long-Term Interest Rates and Exchange Rates and the Role of Expectations – BIS Conference Papers, Vol. 2*. Basel: Bank for International Settlements. 324–337.
- Estrella, A. – Mishkin, F. S. (1996b): The yield curve as a predictor of US recessions. *Current Issues in Economics and Finance* 2(7).
- Estrella, A. – Mishkin, F. S. (1997): The predictive power of the term structure of interest rates in Europe and the United States: Implications for the European Central Bank. *European Economic Review*, 41(7), 1375–1401.
- Estrella, A. – Mishkin, F. S. (1998): Predicting us recessions: Financial variables as leading indicators. *Review of Economics and Statistics*, 80(1), 45–61.
- Estrella, A. – Rodrigues, A. P. – Schich, S. (2003): How stable is the predictive power of the yield curve? Evidence from Germany and the United States. *Review of Economics and Statistics* 85(3), 629–644.

- Haubrich, J. G. (2006): Does the yield curve signal recession?. Reserve Bank of Cleveland Economic Review, 32, 26–35.
- Keen, H. (1989): The yield curve as a predictor of business cycle turning points. Business Economics. 24(4), 37–43.
- Rudebusch, G. D. – Williams, J. C. (2009): Forecasting recessions: the puzzle of the enduring power of the yield curve. Journal of Business & Economic Statistics, 27(4), 492–503.
- Stevens, E. J. (1989): Is there a message in the yield curve?. Economic Commentary, Federal Reserve Bank of Cleveland (March 15, 1989).
- Wooldridge, J. M. (2012): Introductory econometrics: a modern approach (upper level economics titles). Southwestern College Publishing 41, 673–690.
- Wright, J. H. (2006): The yield curve and predicting recessions. Finance and Economics Discussion Series Paper No. 7, Federal Reserve Board.

Egyéb internetes források

- Ferenci, T. (2018): A logisztikus regresszió és az általánosított lineáris modell. http://www.medstat.hu/oktatas/okonometria/FerenciTamas_Okonometria_ALogisztikusRegresszioEsAzAltalanositottLinearisModell_slides.pdf
- Eurostat (n.d.): Eurostat Data Browser – GDP and main components (output, expenditure and income). https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/namq_10_gdp/default/table?lang=en (Letöltve: 2021.04.16.)
- FRED [Federal Reserve Bank of St. Louis] (n.d.a): 10-Year Treasury Constant Maturity Minus 2-Year Treasury Constant Maturity (T10Y2Y). <https://fred.stlouisfed.org/series/T10Y2Y> (Letöltve: 2021.04.16.)
- FRED [Federal Reserve Bank of St. Louis] (n.d.b): Yield, Bonds - Economic Data Series. <https://fred.stlouisfed.org/tags/series?t=bonds%3Byield&ob=pv&od=desc> (Letöltve: 2021.04.16.)

FRED [Federal Reserve Bank of St. Louis] (n.d.c): Real Gross Domestic Product (GDPC1). <https://fred.stlouisfed.org/series/GDPC1>
(Letöltve: 2021. 04.16.)

investing.com (n.d.): Government Bonds. <https://www.investing.com/rates-bonds/>; (Letöltve: 2021.04.16.)

NBER [National Bureau of Economic Research] (n.d.): Business Cycle Dating. <https://www.nber.org/research/business-cycle-dating>
(Letöltve: 2021.04.16.)

A tanulmány Granát Marcell és Szabó Dorottya azonos című tudományos diákköri dolgozata alapján készült.

Konzulens: Dr. Neszoeda Gábor.

A dolgozat a BCE 2021. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján a Befektetések és vállalati pénzügy szekcióban I. helyezést ért el.

TDK-eredmények

A Budapesti Corvinus Egyetem 2021. évi Tudományos
Diákköri Konferenciáján díjazott dolgozatok listája

Helyezés Szerző(k) Dolgozat címe Konzulens

Agrárközgazdasági és vidékfejlesztési szekció			
1. díj	Kertész Lili Rebeka	A közösség által támogatott mezőgazdaság jellemzői -Mi motiválja a résztvevőket?	Dr. Török Áron
2. díj	Szabó Violetta	A helyi élelmiszertermelők szerepe és helyzete Magyarországon	Dr. Török Áron
2. díj	Ratkóczy Dániel	Zárt, többszintes, precíziós gazdaságok megvalósíthatósága Magyarországon	Dr. Mizik Tamás
Applied econometrics section			
1. díj	Jászai Tamás	Managing Diversity in the Combination of Univariate Subspace Models	Dr. Badics Milán Csaba
2. díj	Szentistványi István János	To see the forest - A study on the directed spanning arborescence framework used in systemic risk analysis based on financial networks	Dr. Badics Milán Csaba
3. díj	Kamenár Gyöngyvér	Stock market prediction using Twitter sentiment	Stump Árpád
Befektetések és vállalati pénzügy szekció			
1. díj	Fallenbüchel Tamás	What is common in investors and frogs?	Dr. Badics Milán Csaba
1. díj	Granát Marcell, Szabó Dorottya	Az európai hozamgörbék recesszió előrejelző képességének empirikus vizsgálata	Dr. Neszveda Gábor
3. díj	Tóth Norbert	Google Trends data-based sentiment index for measuring systematic risk in the European banksector	Dr. Badics Milán Csaba
Economics section			
1. díj	Madli Rohtla	Subway Ridership Data as an Indicator of Economic Recovery in Key Chinese Urban Centers During the Covid-19 Pandemic	Dr. Kocsis János Balázs

Helyezés	Szerző(k)	Dolgozat címe	Konzulens
2. díj	Israa Moh' d Ezzeddin Qutishat	The emergence of the Hungarian blockchain ecosystem: Development trajectory, success factors and innovative solutions	Dr. Sebrek Szabolcs
3. díj	Yi Yingxu	The impact of ESG performance during times of crisis	Dr. Naffa Helena
Egészségügy-gazdaságtan szekció			
1. díj	Nikl Anna	ICECAP-A és ICECAP-O állapotok értékelése szubjektív jóllét adatok felhasználásával	Dr. Rencz Fanni
1. díj	Angyal Mária Mercédesz	Cöliákiás betegek életminőségének és költségeinek vizsgálata Magyarországon	Dr. Rencz Fanni
3. díj	Vántus Katalin	Magyar megyék klaszterelemzése egészségügyi ellátottság szempontjából	Kovács László
3. díj	Péter Bálint	Sérülések vizsgálata a magyar női kézilabda bajnokságban logisztikus regresszióval és gépi tanulási módszerekkel	Madari Zoltán
Európa szekció			
1. díj	Bánki Bence	Dél-Szlovákia, az elhanyagolt régió? Szlovákia magyarlakta területeinek gazdasági teljesítménye a politika árnyékában	Dr. Kollai István
2. díj	Keményfi Gergely	Átstrukturálódó európai autópálya - Az EU-27 tagállamok Balassa-indexszel mért előnyei az átalakuló autópálya nemzetközi kereskedelmében	Drabancz Áron István
3. díj	Őrsi Marcell	A regionális termékenység alakulása az Európai Unióban	Madari Zoltán
Felelős vállalatirányítás szekció			
1. díj	Ghyczy András	Az etikus design keretrendszer mint CSR-alternatíva	Dr. Pelle Veronika
2. díj	Kiss Borbála Tünde, Majtényi Márton	A vállalati értékrend és a munkavállaló-megtartás kapcsolata a magyar kkv-szektorban	Dr. Chikán Attila

Helyezés	Szerző(k)	Dolgozat címe	Konzulens
2. díj	Székely Gellért	A jövő vezetése – A hűbrisz szindróma felismerése, kezelése és megelőzése felsővezetőknel a hazai üzleti és nonprofit szektorban.	Dr. Lázár László
Felsőoktatás-menedzsment és felsőoktatás-policy szekció			
1. díj	Halász Ágnes	Az online oktatás elfogadásának magyarázó tényezői a felsőoktatásban	Dr. Kenesei Zsófia
1. díj	Halmi Fanny Adriána	Mi a MOOC jövője a magyar felsőoktatásban?	Dr. Kovács Gergely Ferenc
3. díj	Till Gábor	A magasabb ösztöndíjak bevezetése valóban hatással lenne a hallgatók szakmai motivációjára és munkavállalási arányára?	Dr. Neszveda Gábor
Fenntartható vállalatirányítás szekció			
1. díj	Petróczi Dalma	Környezettudatos menstruáció. Megéri? -Női higiéniai termékek társadalmi költség-haszon elemzése	Fülöp Zoltán
2. díj	Kiss Domonkos	A termelés és fogyasztás alapú CO2-kibocsátás elszámolási rendszerek összehasonlítása az Európai Unió példáján keresztül	Kovács Antal Ferenc
3. díj	Bálint Anna Sára	A fenntarthatóság kora: a COVID-19 csapdája? A COVID-19 hatása a környezetvédelemmel kapcsolatos CSR tevékenységet folytató európai nagyvállalatokra	Farkas-Kis András Máté
3. díj	Balázs Vaskó, Bánóczy Anna, Tankó Réka	Fenntarthatóbban. Sikeresebben? - A légitársaságok pénzügyi teljesítményének elemzése, fenntartható működésük tükrében	Dr. Györffy Dóra
Fenntarthatósági politikák, zöld pénzügyek szekció			
1. díj	Kiss Borbála Tünde	How to achieve higher greeniums? - A comprehensive analysis of the green bond market	Dr. Lovas Anita
2. díj	Kelemen Adél	Értékelési módszerek vizsgálata fenntartható fejlődési mutatók környezeti szempontjain keresztül	Dr. Bozóki Sándor

Helyezés	Szerző(k)	Dolgozat címe	Konzulens
2. díj	Halmai Léna Fruzsina	Felelős gondolkodás vagy üzleti érdek? – A vállalati teljesítmény és az ESG minősítés összefüggésének vizsgálata	Tamásné Vőneki Zsuzsanna
2. díj	Deák Viktória	A zöld lakáshitelezés: Kihívások és Lehetőségek	Dr. Széchy Anna
FinTech szekció			
1. díj	Retkes Ádám István	A nemzetközi fizetések jövője: A wholesale digitális jegybankpénz	Dr. Fehér Péter
1. díj	Réti Anna	A mesterséges intelligencia és a bankszektor találkozása – Mi jellemzi a kereskedelmi bankokat a technológia alkalmazásának terén?	Dr. Móricz Péter
3. díj	Dékány József Péter, Németh Áron László, Papik Réka	„Sosem lehetünk elég felkészültek” - A koronavírus járvány hatásai a hazai bankszektor digitalizációjára	Fáykiss Péter
Fogyasztói magatartás és fenntarthatóság szekció			
1. díj	Csányi Kristóf	A divatmárkák CSR kampányainak hatása a fiatalokban kialakult márkaimázs megváltozására	Dr. Ásványi Katalin
2. díj	Környei Viktória	Mire jó egy CSR kurzus?	Dr. Ásványi Katalin
3. díj	Dákai Petra	CSR kampányok hatása az LMBTQ közösség elfogadására	Dr. Ásványi Katalin
Földrajz – Szociálgeográfia szekció			
1. díj	Ondrik Szonja	Menni vagy maradni? Az immobilitás motivációi közötti különbség Nógrádkövesd és környékén	Dr. Varga Ágnes
1. díj	Csiki Kata	A (magyar) stílus örök- A hazai divattervezők ismertségének vizsgálata egy fenntarthatóbb divatipar kialakításának céljából	Dr. Jeney László Botond
3. díj	Győrfi Anna Margit	A koreai kisebbség integrációjának kérdései Komárom városában	Dr. Varga Ágnes

Helyezés Szerző(k) Dolgozat címe Konzulens

Földrajz – Urbanizáció és egyenlőtlenségek gazdaságföldrajza szekció			
1. díj	Milla Tamás Sándor	A BID-modell megvalósítási kísérletei Budapesten	Dr. Letenyei László
2. díj	Kósa Bálint	A hazai jövedelmi egyenlőtlenségek tér szerkezeti sajátosságai	Dr. Jeney László Botond
3. díj	Bartha Kristóf	Van-e kiút a félperiferiából? - A kínai tőkebefektetések hatása és kilátásai Magyarországon	Dr. Eszterhai Viktor
Gazdaságelemzés és gazdaságmodellezés szekció			
1. díj	Bali Dániel	A Feltétel Nélküli Alapjövedelem vizsgálata dinamikus sztochasztikus általános egyensúlyi modellkeretben	Fazekas Bence
1. díj	Granát Marcell, Mazzag Bálint	Reális képet festenek-e a koronavírus-járvány súlyosságáról az európai sajtó hírei?	Dr. Vékás Péter
3. díj	Toronyi Georgina	A használt autók piacának ágens alapú modellezése	Dr. Vincze János
Gazdasági rendszerek, intézmények, szabályozás szekció			
1. díj	Kónya Márton	A tervezés káosza: hogyan tartotta fenn a piac a tervgazdaságokat	Dr. Golovics József
2. díj	Bánóczy Anna	Otthont mindenkinek!- Avagy a lakhatás elérhetőségének javítása Budapesten	Feierabend Izabella
Health economics, policy and financing section			
1. díj	Nguyen Thi Phuong Thao	Cost of illness and health-related quality of life among adult otitis media patients in Vietnam	Dr. Brodsky Valentin Péter
2. díj	Teebah Abu-Zahra	Health economic evaluation of cancer costs in the MENA region: A systematic review and costs transferability analysis among countries.	Dr. Zrubka Zsombor
3. díj	Uyanga Jargalsaikhan	Validation of Skindex-16 in Hungarian general population with self-reported dermatological conditions	Dr. Rencz Fanni

Helyezés Szerző(k) Dolgozat címe Konzulens

HR és szervezetfejlesztés szekció			
1. díj	Sventek Vivien	A hosszú távú home office munkavállalói tapasztalatai és megélései	Baksa Máté
1. díj	Orovicz Lilla, Szeitz Anna	A munkavállalói motiváció és elkötelezettség hatása a vállalatok employer branding tevékenységének észlelésére	Dr. Kiss Csaba
3. díj	Fenes Berill	Az Always All-in belső szlogen egyéni jelentésadása és tudatos jelentésalakítása a Youth Business Group Egyesületben	Harmat Vanda Daniella
Információmenedzsment szekció			
1. díj	Galambos Ádám	ERP rendszerek jelene és jövője kis- és középvállalkozásoknál	Borbásné Dr. Szabó Ildikó
2. díj	Ékes Ágota	A Bitcoin rendszer és annak környezetre gyakorolt hatása	Dr. Veress József
3. díj	Zsombok Tamás László	Hírmédiavállalatok innovációs módszerei a dinamikus képességek szemüvegén keresztül	Dr. Urbán Ágnes
Informatika szekció			
1. díj	Bartha Anna, Galambos Ágnes	Osztályzatelemzési keretrendszer kialakítása a felsőoktatási képzések struktúrájának fejlesztésére	Dr. Vas Réka Franciska, Kovács László
2. díj	Takács Kolos	Mellkas röntgenfelvételek klasszifikálása mélytanuló eljárásokkal	Madari Zoltán
3. díj	Kovács Ádám József	Structure and Spatial Concentration of Individual Social Networks in Urban Settings	Dr. Juhász Sándor
International relations section			
1. díj	Ryehah Batool Shah	Role of women political participation and change in the gender role attitudes of people	Dr. Nagy Beáta
1. díj	Bondor Blanka	Global value chain paradigm shift in China - Shifting interdependence in the China-World relationship	Dr. Szunomár Ágnes
3. díj	Szalai Soma	Chinese Dreams of Hegemony	Mendly Dorottya

Helyezés Szerző(k) Dolgozat címe Konzulens

Intézmények és gazdasági viselkedés szekció			
1. díj	Granát Marcell, Szabó Zója Mirabella	An Analysis of Customer Reviews of the Airbnb online platform	Feierabend Izabella
2. díj	Flink Flóra Rebeka, Lengyel Réka Zsófia	Magyarországi egyetemisták adófizetési attitűdjének vizsgálata foglydilemma alapú kísérlettel	Drabancz Áron István
3. díj	Csernik Balázs	Jegybanki függetlenség hatása a makrogazdasági mutatókra	Feierabend Izabella
külön-díj	Schipek Fanni Mércédesz	Az árdiszkrimináció gyakorlati alkalmazásai és jóléti hatásai az otthoni vezetékes szolgáltatások piacán	Selei Adrienn
Kommunikációelméleti szekció			
1. díj	Szabadkai Petra	Riválisoktól a Szenvedélyes Hétköznapokig - Magyar borok fantáziameveinek vizsgálata marketingkommunikációs szempontból	Dr. Veszelszki Ágnes
1. díj	Hegedüs Kata, Kércz Dorottya, Perejuc Svetlana Anna, Strausz Kamilla	Szia cica, van gazdád? Verbális utcai zaklatás a magyar nők nézőpontjából	Dr. Sass Judit
3. díj	Nagy Dorottya Borbála	MI jöhet még? A mesterséges intelligencia okozta kihívások az oktatásban	Dr. Bokor Tamás
Közgazdálkodás és közpolitika szekció			
1. díj	Csaba Enikő	Homályos hovatartozás - Avagy az európai országok családpolitikai kategorizálása Fuzzy Set Ideal Type Analysis-t használva	Dr. Szalma Ivett
2. díj	Tigyi Fanni	A lakhatást segítő állami beavatkozások hatásainak vizsgálata – A rendszerváltástól napjainkig	Madari Zoltán
3. díj	Köllő Attila, Pieskó Márk István	Magyar nyugdírendszer fenntarthatósági javaslatok Belgium példáján keresztül	Dr. Reiff Ádám

Helyezés Szerző(k) Dolgozat címe Konzulens

Közlekedés és mobilitás szekció			
1. díj	Harangozó Lili Anna	Sokkal több mint repülőtér - Repülőterek mint turisztikai attrakciók a Z generáció szemében	Dr. Jászberényi Melinda
2. díj	Bauer Orsolya	„Egy szál biciklit hoztam el az útra” - a Balatoni Bringakör kerékpáros szolgáltatásainak vizsgálata az aktív életmódot folytatók szemével	Dr. Jászberényi Melinda
3. díj	Sábián Anna	Önvezető személygépjárművek technológiai elfogadása a Z generáció körében	Miskolczi Márk
Marketing-, média, designkommunikáció szekció			
1. díj	Szabó Ákos	Taka a celebvilágnak - előkelő púposkodás a közösségi médiában. A hitelesség és a paraszociális kapcsolat vizsgálata az influencer- marketing korában	Dr. Mitev Ariel Zoltán
2. díj	Harnberger Bianka	Inni és élni hagyni - A koronavírus- járvány hatása a magyar sörpiac üzleti kommunikációs stratégiájára	Dr. Csordás Tamás Viktor
3. díj	Kovács Regina	Pénzügyi szolgáltatók kommunika- ciójának összehasonlító elemzése gazdaságilag instabil helyzetben	Dr. Csordás Tamás Viktor
külön- díj	Füredi Anita	Hogyan rezonál egy fapados lé- gitárság a digitális és közösségi médiában?	Dr. Csordás Tamás Viktor
Marketingkommunikáció szekció			
1. díj	Mokos Dóra	The Effect of Covid-19 on Retail Chains' CSR, Intended to Achieve Food Security.	Dr. Ásványi Katalin
2. díj	Tóth Annamária	A Telekom Vivicitá Városvédő futás sportszponzoráció hosszútávú sikerességének kulcsa	Dr. Gáti Mirkó György
3. díj	Dobrotka Edit	Befolyásolás mesterfokon - Marketingeszközök hatékonysága a Z generáció körében egy fenntart- ható márka, a Garnier szemszögéből	Dr. Ásványi Katalin

Helyezés	Szerző(k)	Dolgozat címe	Konzulens
3. díj	Ipacs Veronika Viktória, Somosi Fanni	H(ulladékmentesítés) & M(arketing)?	Dr. Ásványi Katalin
külön- díj	Zsilinszky Mózes Barnabás	Az online marketingeszközök használata szervezetközi kontextusban	Dr. Gáti Mirkó György
Marketingkutató és fogyasztói magatartás szekció			
1. díj	Kucséra Melitta	Megvenni vagy megélni? A magyar Z generáció luxus észlelése	Dr. Neulinger Ágnes
1. díj	Lovász Barnabás	Miért is nézzük mi magyarok a Premier League-et?	Dr. Kajos Attila
3. díj	Kuszmán Regina	A háztartások villamosenergia-fogyasztását meghatározó tényezők vizsgálata Magyarországon	Baranyai Eszter
Marketingstratégia szekció			
1. díj	Tóth Zoltán	Kereszt- és felülértékesítési előrejelzés a magyar telekommunikációs szektorban - véletlen erdő módszerrel	Dr. Kenesei Zsófia
2. díj	Sárközi Adél	A koronavírus hatása a magyar felsőoktatásra - A magyar felsőoktatási intézmények digitális távoktatásra való átállásának vizsgálata	Dr. Kenesei Zsófia
3. díj	Weisz Kira	A szervezetközi piacon jelen lévő vállalatok marketingkommunikációjának tervezése és a folyamatban lezajló változások a COVID-19 járvány hatására	Dr. Gáti Mirkó György
Médiatudományi szekció			
1. díj	Bognár Bálint György	Algoritmikus verselés. Az instaköltészet helyzetéről és megítéléséről.	Dr. Pelle Veronika
2. díj	Torma Réka	Csak egy kép? - A szexting jelenségének társadalmi kontextusban történő vizsgálata	Dr. Pelle Veronika
3. díj	Mezriczky Marcell	Szintetikus színészek - A művésze(te)k és a mesterséges intelligencia kapcsolata	Dr. Veszelszki Ágnes

Helyezés Szerző(k) Dolgozat címe Konzulens

Monetáris politika és infláció szekció			
1. díj	Heilmann István József	A 2020-as ideiglenes német áfacsökkentés árszínvonalra gyakorolt hatása	Dr. Reiff Ádám
2. díj	Simon Péter	The network connectedness of oil shocks, currencies and commodities: The adaptive lasso approach	Dr. Badics Milán Csaba
3. díj	Zsiros Egon Attila	A monetáris transzmisszió strukturális feltételeinek alakulása Magyarországon	Vonnák Balázs
Nemzetközi tanulmányok – Európa szekció			
1. díj	Gurdic Hamza	Egy lépéssel közelebb az európai integrációhoz? Bosznia-Hercegovina és Koszovó fejlődése az elmúlt évtizedben	Dr. Kemenszky Ágnes
2. díj	Pongrácz Dániel Gábor	Integrációs törekvések Franciaországban: Emmanuel Macron politikája és a korábbi kísérletek	Dr. Vékony Dániel
3. díj	Erdős András Patrik	Múltba révedés vagy jövőbe tekintés? A kortárs nagyvilágban nacionalizmus és a balkáni albán kisebbségi törekvések	Dr. Kemenszky Ágnes
Nemzetközi tanulmányok – Európán kívüli térségek és globális kihívások szekció			
1. díj	Lakatos Máté	Kormányzati minőség és a terrorizmus összefüggései	Dr. Gálik Zoltán
2. díj	Deme Barbara Fruzsina	A demilitarizáció hatása a Japán identitásra	Dr. Matura Tamás
3. díj	Herbák Mihály Bence	Kínai társadalmi kreditrendszer és a panoptikusság	Dr. Gedeon Péter
3. díj	Pechlof Júlia	A nemzetközi közösség reakcióinak vizsgálata a ruandai népirtás és az első délszláv válság során/ Examining the reactions of the international community towards the Rwandan genocide and the first Yugoslavian war	Dr. Kemenszky Ágnes

Helyezés Szerző(k) Dolgozat címe Konzulens

Pandémiák közgazdaságtana szekció			
1. díj	Kavas Katalin	Hatással voltak-e a koronavírus-járvány nyomán bevezetett szigorítási intézkedések a munkanélküliségre Európában?	Dr. Vincze János
1. díj	Pókász Zoltán István, Szécsi Dominika	A COVID-19 járvány alatti vakcinahajlandóság viselkedési közgazdaságtani vizsgálata	Dr. Neszveda Gábor
3. díj	Kara Zsuzsanna, Mező Kata	Volt haszna a koronavírusnak? - Avagy hozhat-e strukturális változást a koronavírus az egészségügyi szakpolitikában	Dr. Bartha Attila
Pénzügy szekció			
1. díj	Schrettner Anna	Az egységesen megjelenő tőkekivonási adó vizsgálata az Európai Unión belül. Egy lépés a harmonizáció felé?	Dr. Varga Erzsébet Teréz
1. díj	Soós Adrienn	Jövedelmi egyenlőtlenségek érzékelése és a szubjektív osztályhelyzet Magyarországon	Dr. Varga Erzsébet Teréz
3. díj	Kövi Anasztázia	Fuel Price Hedging Strategies for Airline Companies/ Légitársaságok Üzemanyagár Fedezeti Ügyletei	Dr. Száz János, Gelányi Ildikó
3. díj	Horváth Fanni, Horváth Fanni Sarolta	„Zöldülés” az államkötvények piacán: Megéri a zöld államkötvények kibocsátása a hagyományos társaikkal szemben?	Dr. Vidovics-Dancs Ágnes, Dr. Réz András
Pénzügyi stabilitás szekció			
1. díj	Timár Barnabás	Hogyan árazza a piac a felelős és fenntartható befektetéseket?	Dr. Neszveda Gábor
2. díj	Till Gábor	Mennyire válságállóak a fenntarthatóságot és felelős vállalatvezetési szempontokat figyelembe vevő befektetések? (Amerikai empirikus vizsgálat)	Dr. Neszveda Gábor
3. díj	Horváth András, Lipcsei Bence	Az arany menedék funkciójának vizsgálata VAR modellek segítségével	Dr. Gánics Gergely Ákos

Helyezés Szerző(k) Dolgozat címe Konzulens

Politikatudomány – Politikaelmélet, politikai kommunikáció, kultúra szekció			
1. díj	Hadászi Szabolcs	A bizalom és a szavazás kapcsolata a V4 országaiban	Rajnai Gergely, Novák Anna
1. díj	Béres Merse Máté	Az ötödik trianoni nemzedék - avagy Orbán Viktor trianoni centenáriumú beszédének eszkatológiai, politikai teológiai és nemzeti teológiai értelmezése	Dr. Nyirkos Tamás
3. díj	Strausz Kamilla	Vezető nélkül csak céltalanul kóborlunk? A The Walking Dead sorozat vezetéselméleti elemzése	Dr. Metz Rudolf
Politikatudomány - Választások és közpolitika szekció			
1. díj	Plesz Bendegúz	Polarization and the heterogeneous nature of economic voting in Europe	Dr. Patkós Veronika
2. díj	Szalay Dominika	A magyar gyermekvállalást ösztönző családpolitika társadalmi fogadtatás/The social perception of the pronatalist Hungarian family policy	Dr. Gallai Sándor
3. díj	Szikinger István	Az előválasztások megjelenése Magyarországonösszehasonlító perspektívában-Többpárti előválasztások Magyarországon és Olaszországban	Dr. Oross Dániel
Statisztika és ökonometriai szekció			
1. díj	Dormán Hanga	The importance of Philosophy in the network of academic concepts (A filozófia jelentősége az akadémiai fogalmak hálózatában)	Dr. Gulyás László
1. díj	Bokányi Mónika	A finn és magyar PISA eredmények összehasonlítása a phenomenon based learning tükrében	Madari Zoltán
3. díj	Lipcsei Bence, Takács Barnabás	Az anya szülési életkora és a teljes termékenységi arányszám kapcsolatának vizsgálata	Madari Zoltán
Stratégiai és nemzetközi menedzsment szekció			
1. díj	Somosi Fanni	Csődközeli állapotból a Párizsi Divathétre	Dr. Felsmann Balázs

Helyezés	Szerző(k)	Dolgozat címe	Konzulens
2. díj	Magyar Donát István	Egy csésze innováció – avagy a kapszolás kávék piaca	Dr. Felsmann Balázs
2. díj	Varga Fanni	Gyakorlati közösségek fejlődése szervezeti életciklus modelleken keresztül – Diákszervezeti esettanulmány	Tóth Rita
Számvitel szekció			
1. díj	Forgó Zoltán	A koronavírus járvány CEE régió iparágaira gyakorolt hatásának tesztelése pénzügyi mutatószámokon keresztül	Dr. Fazakas Gergely
2. díj	Susán Kitti	A legfrissebb IFRS: biztosítási szerződések számvitele - Az IFRS 17 újításai az IFRS 4-hez képest - Számviteli elszámolási példákkal	Dr. Gyenge Magdolna
2. díj	Kovács Lilla, Zanócz Anett	IFRS átállás az energiaszektorban a MOL Nyrt. beszámolója alapján Pénzügyi és vezetői számviteli változások az áttérés kapcsán	Dr. László Norbert
2. díj	Baranyi Pál	Az erdők immateriális értékei és az erdőgazdasági számvitel kapcsolata	Dr. Lukács János
Szociológia szekció			
1. díj	Eőry Fanni, Fekete Dalma Eszter	Mit jelent igazán boldognak lenni? Regressziós elemzés a magyar diákok élettel való elégedettségéről	Kovarek Dániel
1. díj	Takács Anna, Török Petra Eszter	Ment-e életet a halálbüntetés?	Dr. Forgács Attila
2. díj	Molnár Simon	Az amerikai alternatív jobboldal online kollektív identitáskonstrukciója	Farkas Eszter
3. díj	Kökénydi Flóra Luca, Molnár Genovéva Via	Fiatal nők a jogosítvány felé vezető úton	Dr. Nagy Beáta
különdíj	Biró Marcell	Sic Transit Gloria Mundi - Normasértő-e a pornográfia	Dr. Gedeon Péter

Helyezés	Szerző(k)	Dolgozat címe	Konzulens
Tőkepiac I. szekció			
1. díj	Kiss Eszter Borbála	Eseményelemzés az olaj- és gázipari vállalatok részvénytőzsdéjén. Megéri-e zöldnek lenni?	Dr. Neszveda Gábor
2. díj	Csillag Balázs József	Gyorsjelentés - lassú árfolyam? A gyorsjelentés utáni árfolyamszökés vizsgálata a magyar részvénytőzsdén	Dr. Neszveda Gábor
3. díj	Szónyi Dávid	Szektorhozam anomáliák a „Trump-hatás” következtében	Dr. Neszveda Gábor
Tőkepiac II. szekció			
1. díj	Csábráki Dávid	Dinamikus súlyozású kereskedési stratégiák a momentum szolgáltatásban, avagy hogyan védekezhetünk a momentum hatás összeomlása ellen?	Dr. Neszveda Gábor
1. díj	Jakó Fanni, Kovács Panna	Hatással vannak-e a szélsőséges meteorológiai események a környezetvédelmi tudatos vállalatok részvényárfolyamaira?	Dr. Neszveda Gábor
3. díj	Plesz Boldizsár	Residual time series momentum: An empirical asset price model based on a unique momentum effect	Dr. Badics Milán Csaba
Turizmusmarketing szekció			
1. díj	Breitner Sarolt Hedvig	A spontaneitás szerepe az emlékezetes turisztikai élményben	Dr. Kiss Kornélia
2. díj	Jákl Szabina Sára	A zeneipar 5D-je	Juhász Dóra Katalin
3. díj	Rives-Abreu Evelin	Magyarország vegán szemmel: A vegán turizmus helyzete és lehetőségei a vidéki desztinációkban	Kisfűrjesi Nóra
Turizmusmenedzsment szekció			
1. díj	Sirkó Márta	Turisztikai kríziskommunikáció a hazai üzleti szállodákban a koronavírus-járvány idején	Dr. Keller Krisztina

Helyezés	Szerző(k)	Dolgozat címe	Konzulens
2. díj	Broviac Rebeka	Túlélni a koronavírust! A magyar éttermek megküzdési és újrainvitási stratégiái	Dr. Kenesei Zsófia
3. díj	Endrész Blanka	A fenntarthatóság értelmezése és gyakorlatba történő átültetése az utazásszervezői szektorban	Hegedüs Sára
Vállalatgazdaságtan – Sport szekció			
1. díj	Vedres Máté Norbert	A Red Bull jelenség – avagy hogyan építs fel egy globális futballbirodalmat sportszakmai és üzleti professzionalizmussal	Dr. Havran Zsolt
1. díj	Reichenberger Nóra Anett	A 2019-es Formula 1 Magyar Nagydíj gazdasági hatásainak elemzése	Dr. András Krisztina
3. díj	Likvácsik Dávid, Tóvári Gergő	Üzleti növekedés, mint egyenlőség torzító hatás? avagy bérdiszkrimináció az NBA-ben	El-Meouch Nedim Márton
3. díj	Bodnár Gergely	Mi történt a Dortmundtal? Dárdai ismét összeszedi a Herthát? A Schalckenak befellegzett?	Dr. Havran Zsolt
Vállalatgazdaságtan – Stratégia szekció			
1. díj	Várkonyi Lídia	Market orientation and its effect on firm performance and competitiveness in case of exporting Hungarian medium and large enterprises	Dr. Stocker Miklós
2. díj	Ivány Vilmos	Válságkezelés a légitársaságoknál	Dr. Juhász Péter
3. díj	Horváth Veronika Lilla	Utolérheti-e a szabályozás az Egyesült Államokban és az Európai Unióban a Google és a Facebook működését?	Pistrui Bence László
Vállalkozás szekció			
1. díj	Szabó Judit	A Váci úti irodafolyosó fejlődése - Az irodafejlesztések alapterületét befolyásoló tényezők elemzése	Horváth Áron

Helyezés	Szerző(k)	Dolgozat címe	Konzulens
2. díj	Oszlászki Klaudia	Tartsuk házon belül vagy szervezzük ki? – Hazai prémium ásványvíz-palackozó kisvállalkozások outsourcing tevékenységének előnyei, hátrányai és lehetőségei	Dr. Petheő Attila István
3. díj	Krátki Alexandra	Magyar kis- és középvállalatok nemzetköziesedése és export-tevékenysége, avagy hogyan csinálják a leggyorsabban fejlődő hazai vállalatok?	Dr. Kacsirek László
Vállalkozásfejlesztés szekció			
1. díj	Szabó István	KKV-ként a tőzsdén - A BÉT Xtend nyújtotta lehetőségek értékelése	Baranyai Eszter
2. díj	Valasek Vivien	Mentálhigiénés kérdések a projektmenedzsmentben	Dr. Blaskovics Bálint
3. díj	Tóthmátyás Tamás	A Teal-paradigma elmélete és a vele kapcsolatos gyakorlati tapasztalatok egy magyar projektszervezetben	Dr. Blaskovics Bálint
3. díj	Szeker Viktor	Innovatív technológiai ötletek finanszírozása üzleti anyag kockázati tőkebefektető által	Dr. Kállay László
Víz- és energiagazdálkodás kérdései szekció			
1. díj	Fehérné Szabó Lujza	Jól elzárt vízcsapok A megtérülésen alapuló árazás és a vízhez való jog kérdése a bagi szegregátum példáján, nemzetközi kitekintéssel	Dr. Kocsis Tamás
2. díj	Balázs Marcell	Analysis of Microgrid's Financial Feasibility in Hungary	Farkas-Kis András Máté
2. díj	Balogh Zsófia Borbála	A magyar ipar fenntarthatósága az energiaintenzitás lenszóján keresztül	Dr. Felsmann Balázs
különdíj	Szücs Viktória	Is Europe's sun rising? - Effects of Feed-in Tariff and Feed-in Premium on the development of photovoltaic capacity	Farkas Attila

A Budapesti Corvinus Egyetem 2021. évi TDK Mozaik konferencián díjazott hallgatók és oktatók

Az Egyetemi Tudományos Diákköri Tanács 2021. december 1-jén rendezte meg a Tudományos Diákköri Konferencia hivatalos nyitóeseményét, a TDK Mozaik Konferenciát. A konferencián adták át a tudományos diákköri tevékenységhez kapcsolódó hallgatói és oktatói kiválósági díjakat.

CORVINUS TDK Best Paper Díjazottak és konzulenseik, 2021

- Balázs Ákos: *Changing prospects – A prospect-theoretical explanation of betting behaviour* (Konzulense: Dr. Bakó Barna)
- Bognár Bálint György: *Algoritmikus verselés. Az instaköltészet helyzetéről és megítéléséről* (Konzulense: Pelle Veronika)
- Csaba Enikő: *Homályos hovatarozás – Avagy az európai országok családpolitikai kategorizálása Fuzzy Set Ideal Type Analysis-t használva* (Konzulense: Dr. Szalma Ivett)
- Csábráki Dávid: *Dinamikus súlyozású kereskedési stratégiák a momentum szolgálatában, avagy hogyan védekezhetünk a momentum hatás összeomlása ellen?* (Konzulense: Dr. Neszveda Gábor)
- Fehérné Szabó Lujza: *Jól elzárt vízcseppek – A megtérülésen alapuló árazás és a vízhez való jog kérdése a bagi szegregátum példáján, nemzetközi kitekintéssel* (Konzulense: Dr. Kocsis Tamás)
- Ghyczy András: *Az etikus design keretrendszer mint CSR-alternatíva* (Konzulense: Pelle Veronika)

- Granát Marcell, Szabó Dorottya: *Az európai hozamgörbék recesszió előrejelző képességének empirikus vizsgálata* (Konzulense: Dr. Neszveda Gábor)
- Hadászi Szabolcs: *A bizalom és a szavazás kapcsolata a V4 országokban* (Konzulense: Rajnai Gergely, Novák Anna)
- Nguyen Thi Phuong Thao: *Cost of illness and health-related quality of life among adult otitis media patients in Vietnam* (Konzulense: Dr. Brodszky Valentin Péter)
- Ondrik Szonja: *Menni vagy maradni? Az immobilitás motívációi közötti különbség Nógrádkövesd és környékén* (Konzulense: Dr. Varga Ágnes)
- Petróczki Dalma: *Környezettudatos menstruáció. Megéri? – Női higiéniai termékek társadalmi költség-haszon elemzése* (Konzulense: Fülöp Zoltán)
- Ratkóczy Dániel: *Zárt, többszintes, precíziós gazdaságok megvalósíthatósága Magyarországon* (Konzulense: Dr. Mizik Tamás)
- Szabó Ákos: *Taka a celebvilágnak – előkelő púposkodás a közösségi médiában. A hitelesség és a paraszociális kapcsolat vizsgálata az influencer-marketing korában* (Konzulense: Dr. Mitev Ariel Zoltán)

CORVINUS

Kiváló Mentor díjazottak, 2021

- Dr. Bakonyi Zoltán (tanácsadó; IFUA Horváth & Partners)
- Dr. Berde Éva (professor emerita; Közgazdaságtan Intézet)
- Dr. Csordás Tamás Viktor (egyetemi adjunktus; Marketing Intézet, Marketing-, Média- és Designkommunikáció Tanszék)
- Dr. Havran Zsolt (egyetemi adjunktus; Vállalatgazdaságtan Intézet; Üzleti Gazdaságtan Tanszék)

- Dr. Kenesei Zsófia (egyetemi tanár; Marketing Intézet; Marketingmenedzsment Tanszék)
- Dr. Keszey Tamara (kutatási rektorhelyettes)
- Dr. Kozma Miklós (egyetemi docens; Vállalatgazdasági Intézet; Üzleti Gazdaságtan Tanszék)
- Pelle Veronika (egyetemi tanársegéd; Kommunikáció és Szociológia Intézet)
- Dr. Rencz Fanni (egyetemi docens; Gazdaság- és Közpolitika Intézet; Egészségügyi Közgazdaságtan Tanszék)
- Dr. Veszelszki Ágnes (tanszékvezető egyetemi docens; Kommunikáció és Szociológia Intézet; Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék)

CORVINUS

Év Mentora Díjazottak, 2021

- Badics Milán Csaba (Egyetemi Tanársegéd; Pénzügy, Számvitel és Gazdasági Jog Intézet; Befektetések és Vállalati Pénzügy Tanszék)
- Madari Zoltán (Egyetemi Tanársegéd; Marketing Intézet; Marketing-, Média- és Designkommunikáció Tanszék)

A TDK Könyvtár Közgáz diáktudós sorozatban eddig megjelent tanulmányok listája (2010-2022)

- Ábrahám Zsolt (2012): Egyszer fenn, egyszer lenn – átfogó repülőtérstratégiák
- Ámann Róbert – Teszárík Eszter (2017): Uber vs taxi – avagy tényleg hatékonyabb a közösségi gazdálkodás?
- Augusztin Anna (2019): Aki versenyképes, az termelékeny is?
- Bakonyi Zoltán (2010): Az üzleti hálózat fontossága a biztosítási alku sz iparágában – Egy hálózati megközelítés
- Bakonyi Zoltán (2011): Miként adaptálható a CSR az üzleti modellekbe? – Egy új megközelítés
- Bakonyi Zoltán (2012): Szervezeti demokrácia és stratégiaalkotás
- Baksai Csilla – Ruzsonyi Csenge (2017): Mitől boldogabb egy dán, mint egy magyar?
- Balog Dóra (2010): Kockázat alapú tőkeallokáció – alkalmazások és módszerek
- Bánóczy Anna (2019): Lakni, vagy nem lakni? – Ingatlanpiaci folyamatok elemzése a fővárosban, fókuszban az Airbnb
- Bardóczy Veronika (2010): Az internet szerepe a régió- és településmarketingben
- Barna Zsolt (2012): A szén-dioxid lábnyom mérése – gyakorlati megoldások a raktározás és áruszállítás területén
- Békés L. Márton (2012): Kína felemelkedésének hatása a harmadik világ demokrátiázaldására
- Békés Márton – Farsang Zsuzsanna (2010): Címzavakban – A manipulatív főcímek hatása a politikai véleményalkotásra

- Békés Márton (2010): Radar a gödörben – A zengői és tubesi lokátorépítés körüli konfliktusok elemzése
- Békési Vivien (2020): Az ügymarketing-kampányok mint a fogyasztói társadalmi felelősségvállalás szócsövei
- Berei Bea Emőke – Bóta Nikolett (2012): Magyar devizatartalék: államadósságcsökkentés a tartalékból?
- Berezvai Zombor (2011): A szeszipar és a válság – elemzés regressziós modellek segítségével
- Bihary Barbara (2017): Profit és társadalmi cél: ellenségek vagy barátok?
- Bilicz Dávid – Bilicz Hanga Lilla (2018): Hogyan vezessünk sportcsapatot?
- Bilicz Hanga Lilla (2018): Miért elégedetlenek a hazai pedagógusok?
- Bischóf Bernadett (2012): Létezhet legális zenefogyasztás Magyarországon?
- Boda Zsófia – Vörös András (2010): A középiskolai népszerűség – Egyéni és csoportjellemzők a hálózati formációban
- Bognár Bálint György (2022): Algoritmikus verselés – A képvers és az anonimitás az instaversek szolgálatában
- Borsos András – Ónodi-Szűcs Zoltán (2011): A felvételi pontszámok és az egyetemi teljesítmény kapcsolata
- Czapp Nikolett – Domokos Csenge – Gera Anna (2019): Helyi termék mint a periférikus térségek identitásképző és településmarketing eszköze
- Csábráki Dávid (2022): Dinamikus súlyozású kereskedési stratégiák a momentum szolgálatában, avagy hogyan védekezhetünk a momentum hatás összeomlása ellen?
- Csanaki Tímea (2012): Innovatív imázsformálási lehetőségek a turizmusban Győr példáján keresztül
- Csiffáry Emília (2010): Az innováció és verseny kapcsolata Magyarországon

- Csontos Orsolya (2012): A magyar háztartási hitelboom kialakulása és azonosítása
- Dósa Márton – Hoffmann Janka Enikő (2012): Fogyatékosok foglalkoztatása a nagyvállalatoknál – motivációk és hozzáállás
- Dózsa László (2013): A fedezetlen kamatparitás vizsgálata a svéd korona és az euró példáján
- Drabancz Áron (2017): Előregedő Európa – a vén kontinens népesedési folyamatainak meghatározó tényezői
- Edőcsény Klára Ilona (2019): Zöldülő divatipar?! Fenntartható üzleti modellek vizsgálata a magyar ruhaiparban
- El-Meouch Nedim Márton (2017): Bérdiszkrimináció az NBA-ben
- Fekete Fanni Krisztina (2020): A felhasználókban rejlő érték – Közös értéktérmentés az IKEA vállalati Facebook-oldalán
- Gálik Julianna Katalin (2013): Miért van infláció egy virtuális világban?
- Gerics Dorottya Borbála (2019): Motorosok a biztonságért – Egy társadalmi befektetés megtérülése
- Geszler Nikolett – Ördög Zita (2011): Vezetői jövedelmek – egy nemzetközi kutatás főbb eredményei
- Hadászi Szabolcs (2022): A bizalom és a szavazás kapcsolata a V4 országokban
- Hajnal Áron (2019): Terrorizmus és turizmus – 2015. novemberi párizsi támadássorozat hatása a francia belföldi turizmusra
- Hajnal Emese (2018): Hogyan hat teljesítményünk a párhuzamos feladatvégzésre? A multitasking hatásai a kognitív képességekre
- Halmi Fanny Adriána (2018): Rablánc helyett blokklánc – A blockchain technológia jövője a társadalmi és humanitárius kérdések megoldásában
- Hartvig Áron – Pap Áron (2019): A digitalizáció és a vállalati termelékenység Európában

- Hegedüs Dóra (2020): Tényleg boldog a karácsony? Avagy miért stresszesek a fiatal felnőttek a szeretetünnep környékén
- Herke Mónika (2013): A kooperációs jelzések a társas értékorientációk tükrében
- Holczinger Dóra (2013): A befolyásolás típusai a szóbeszédmarketingben
- Horváth Detre (2010): Az ingatlanadó megvalósítása Magyarországon, avagy adalékok egy 26 napos adó történetéhez
- Horváth Evelin (2020): Porból lettünk, pixellé leszünk
- Husztai József (2019): Nem tudhatod..., avagy hogyan befolyásolnak az érzelmek a márkaválasztásban
- Hürkecz Attila (2011): Az intellektuálistőke-menedzsment és a versenyelőny kapcsolata az upstream szegmensben
- Ignác Péter – Nagy András (2012): Irány kelet! – avagy lehet-e még sztorit adni a Budapesti Értéktőzsdének?
- Ilyés Noémi (2017): Turizmus Budapest árnyékában: láthatatlan turisták Szentendrén
- Jakó Fanni – Török Borbála Cecília (2020): „Whoa ... the stock is so high lol” Médiahírek hatása a Tesla részvényárfolyamára
- Jentetics Kinga (2012): A zene és az országimázs kapcsolata – Magyarország példáján keresztül
- Kapronczay Mór (2018): A félelem terjedése a globális tőkepiacokon
- Keresztesi Luca (2013): A növekedési cikluson túl – Revitalizáció egy érett szervezetben
- Kolta Emánuel Ádám (2011): Légitársaságok árazásának magyarázata árdiszkriminációs technikákkal
- Kovács Brigitta (2013): Virágzó Debrecen – Debrecen imázsa és turisztikai vonzereje a Virágkarnevál tükrében

- Kovács Kincső (2018): Hogyan csökkenthetjük a türelmetlenséget? – A megfogalmazás hatása a döntéseinkre
- Kövesi Tibor (2011): A franchise bidding a bajai helyi buszközlekedés példáján
- Lellei Luca (2019): Mennyit számítanak a közgazdasági ismeretek, ha döntéseket hozunk? A mentális könyvelés vizsgálata egyetemisták körében
- Lévai Tünde (2011): Lehet a kicsi is szép – kisméretű tejfeldolgozók versenyképessége
- Lovász Tamás – Vara Bálint – Verhás Georgina (2019): Az ökotudatos falufejlesztések sikertényezői és adaptálható elemei
- Ilyés István (2011): Vállalatok mérete és növekedése
- Mandácskó Eszter – Panyik Barbara (2013): Osztályon belüli népszerűség mérései közötti különbség a dohányzási szokások esetében
- Markóczy Réka – Szathmáry Lilla (2018): A szigorúbb alkoholszabályozás jobb is? Az EU tagállamok gyakorlatának közegészségügyi hatékonysága
- Márton András (2013): Az előrejelzések szerepe a stratégiaalkotásban
- Márton János (2020): Közösségi elköteleződés folyamata a Zero Waste mozgalom példáján keresztül
- Mezei Bálint (2010): Fejlődés vagy vergődés? – A hazai generikusgyógyszer-gyártók üzleti elemzése (2005–2010) a Krka benchmark adatainak segítségével
- Mezei Bálint (2011): Kreatív könyvelési motivációk a hazai mikro-, kis- és középvállalatoknál
- Mindum Luca (2017): Tehetsz róla, tehetsz ellene? A nemierőszak-ellenes kampányvideókban bemutatott történetek elemzése
- Miskolczi Márk (2017): Új perspektívák a budapesti tömegközlekedésben – Mi úszott el az olimpiával?

- Módos Dániel (2010): Adócsalás gazdaságpszichológiai megközelítésben
- Molnár Balázs (2013): Adatgyűjtés az okostelefonok világában
- Morva Attila (2019): Hogyan mérhető az okosvárosok teljesítménye? – Kulcsindikátor alapú Smart City mérési-értékelési modell
- Nádasy Bernadett (2010): Termék-szolgáltatás rendszerekkel kapcsolatos fogyasztói attitűdök felmérése Magyarországon nemzetközi kitekintéssel
- Nagy Péter (2011): A fogyasztói elkötelezettség vizsgálata a szabadidős teniszezésben
- Nagy Péter Artur (2019): A homogenizáló rombolás – A világválság hatása a V4 országok nyugat-európai kereskedelmi kapcsolataira
- Nagy Zsolt (2013): A lakásért járadék termékek lehetőségei
- Nemes Anikó Katalin (2012): Egy hungarikum esélyei: a magyar fűszerpaprika versenyképessége
- Németh János – Steiner Johanna (2013): Egy „reumás” egészségbiztosítási termék tervezése
- Neszveda Gábor (2010): Hírcikkek előrejelző képessége
- Nyári Izabella (2012): Mit kezdünk egy interjúval? Abaujszántó zsidósága a XX. században visszaemlékezések nyomán
- Ondrik Szonja (2022): Menni vagy maradni? – A család mint megtartó erő Nógrádkövesd és környékén
- Orbán Krisztina (2010): Megérzések és várakozások – Egy viselkedés közgazdaságtani modell
- Orosz Emese (2012): Társadalmi felelősségvállalás: az értékeremtés új formája egy vállalkozás kapcsolati hálójában
- Pandula Bettina – Zsiros Bernadett (2018): A képernyőtől az utazásig – A Trónok harca generálta filmturizmus sajátosságai

- Panyi Krisztina Tímea (2018): Milyen szempontok szerint válogathat egy szponzor a magyar YouTube piacon?
- Papik Réka – Vig Ádám (2019): Ki mit tud? A tudásáramlás elősegítése kapcsolathálóelemzéssel egy magyar egyetem példáján
- Papp Johanna (2013): Magyarország ingadozó hitelminősítési hullámainak hatása a hazai tőkepiacra
- Rausch Márton – Szenczi Roland (2012): Pénzügyi zsákutca vagy gazdasági sikertörténet? – A Soproni Kékfrank elemzése
- Reizer Balázs – Seres Gyula (2010): A gyermekvállalás hatása a családi jövedelemre Magyarországon
- Révész Gábor (2011): Benzinkutak árversenye Magyarországon
- Sas Dóra (2010): „Nemcsak a húszéveseké a világ!” – Az 50+ generáció megjelenése a reklámokban
- Simonovits Gábor – Szabó Eszter (2011): A gazdasági helyzet értékelésének hatása a választói magatartásra a 2010-es választások során
- Siróné Váradi Júlia (2013): A magyar szőlő- és borágazati üzemek technikai hatékonysága
- Somogyi Róbert (2010): Ármerevség vizsgálata ágens-alapú szimulációs megközelítéssel
- Soós Veronika (2013): Puszta, paprika, Piroska? – A hungarikumok hatása a magyar országimázsra
- Szabó Ákos (2019): Egyik fülünkön be, a másikon ki – Auditív reklámok felidézésének és megértésének a vizsgálata a médiában
- Szabó Ákos (2022): Amitől „megőrülsz, megvadulsz” – A hitelesség és a paraszociális kapcsolat vizsgálata az influencer marketing korában
- Szabó Balázs – Fekete Tamás (2013): Az OPEC mint kartell működése és a kartellmegállapodástól való eltérés okai

- Szabó Dorottya – Granát Marcell (2022): Az európai hozamgörbék recesszió előrejelző képességének empirikus vizsgálata
- Szalai Anna (2013): A felsővezetés nélkülözhetetlen eszköze: értékesítés és működéstervezés
- Szepesi Nóra Judit (2020): Fenntartható befektetések válságidőszaki teljesítménye Szoleczki Zoltán (2010): Zeneipar 2.0 – Üzletimodell-váltás a zeneiparban
- Teszárik Eszter (2018): Az adatvezérelt döntéshozatal a magyar bankszektorban
- Tétényi László (2012): Optimális árukapcsolás
- Tomasovszki Tímea – Vörösházi Ágota (2013): Minden csoda három napig tart? – Tőzsdei kereskedési stratégiák vizsgálata statisztikai módszerekkel
- Tóth Tímea – Vígvári Dorottya (2011): A felsőoktatásban tanulók hatása a családi döntéshozatalra a mobilkommunikáció esetében
- Treiber Krisztina (2011): A koncert mint rituális élmény
- Ujhelyi: Anna (2011): Közel s távol – online kommunikációs színterek hatása a párkapcsolatokra
- Váradai Máté (2018): Az Oscar díj nyerteseinek előrejelzése gépi tanulási algoritmusokkal
- Varga Virág (2018): Az okos közösséggé válás elméleti és gyakorlati kérdései Paks példáján
- Villányi Benjámín (2012): Országúti fuvarozás a piaci kudarcok tükrében
- Vuleta Patrícia (2018): A kutatási teljesítmény áttekintése: a Research Scorecard és az adatvizualizáció alkalmazásának lehetősége